

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

LP 26

341

LP 26.341

Harvard College Library

From the
CONSTANTIUS FUND

Bequeathed by
Evangelinus Apostolides Sophocles
Tutor and Professor of Greek
1842-1883

For Greek, Latin, and Arabic
Literature

EDITIONES VEUBNERIANAE

DE A. QUANT.
CAPITULUM

TRIGESIMO

TRIGESIMO LIBERMANUS.

CCCLXXXIII

V e r z e i c h n i s s

der in meinem Verlage erschienenen Schulausgaben

Griechischer u. Römischer Classiker.

Diese Sammlung Griechischer und Römischer Schriftsteller, welche bis jetzt die Zahl von 55 Bänden erreicht hat, ist von stimmfähigen Beurtheilern unbedingt als die in ihrer Bearbeitung gediegenste, in ihrer Ausstattung geschmackvollste und als die ihrem Zwecke unter den zahlreichen Sammlungen ihrer Art am würdigsten entsprechende charakterisirt worden. Ihr Lösungswort ist stetes Fortschreiten nach den Ansprüchen der Zeit und Wissenschaft, denen die dankenswerthen Forschungen der unten genannten Gelehrten ebenso ihrer Seits erfolgreich zu genügen suchen, wie es der Thätigkeit des Verlegers hauptsächlichste Sorge ist, durch Bestrebungen der Kunst in äusserer Ausstattung jene wissenschaftlichen Leistungen zu ehren. Es ist kein Wink wohlwollender Rathgeber unbeachtet geblieben, den Nutzen und die Brauchbarkeit dieser Sammlung zu erhöhen; und so ist namentlich dem vielfachen Wunsche geehrter Schulmänner zu genügen angefangen worden,

die von jetzt an hinzutretenden Ausgaben mit grösserer Schrift und in einem deshalb erforderlichen grössern Formate gedruckt ohne besondere Preiserhöhung erscheinen zu lassen.

In diesem den Freunden des Schönen gewiss willkommenen Gewande treten zuerst die Bearbeitungen des *Quintilian* von Gerhard und der *Captivi* des *Plautus* von Lindemann auf. Alle spätern Bände und jede neue Auflage der frühern werden sich dieser Serie in gleicher Art anreihen.

Die bisher erschienenen Bände und einige zunächst erscheinende haben folgende Bearbeiter:

Hrn. <i>Bach</i>, Director des Gymnas. in Schaafhausen. — <i>Baumgarten-Crustus</i>, Conrector an der Kreuzschule zu Dresden. — <i>Beier</i>, Prof. in Leipsig. — <i>Daehne</i>, Prorector an der Stifftschule in Zeitz. — <i>Ludw. Dindorf</i>, Prof.) in Leipsig. — <i>W. Dindorf</i>, Prof.) in Leipsig. — <i>Forbiger</i>, Privatdocent an der Universität und Lehrer an der Nicolaischule in Leipzig. — <i>Franke</i>, zweiten Conrector am Gymn. in Rinteln. — <i>Gernhard</i>, Consistorialrath und Director des Gymnas. in Weimar. — <i>Dr. und Prof. Graefe</i>, kais. russ. Staatsrath und Ritter in St. Petersburg. — <i>Haenisch</i>, Director des Gymnas. in Ratibor. — <i>Hoffmann</i>, Adjunct an der Landeschule in Grimma. — <i>Jacob</i>, Professor in Posen. — <i>Jahn</i>, Privatdocent an der Universität zu Leipzig (Herausgeber d. Jahrb. f. Phil. u. Pädag.). — <i>Käuffer</i>, Professor an der Landeschule in Grimma. — <i>Kieselring</i>, Professor und Rector an d. Stifftschule in Zeitz.	Hrn. <i>Dr. Lindemann</i>, Rector des Gymnas. in Zeitz. — <i>Dr. Matthiae</i>, Kirchenrath und Director des Gymnas. in Altenburg. — <i>Dr. Meißner</i>, Oberlehrer am Gymnas. in Glogau. — <i>Dr. Meisner</i>, Director des Joachimsth. Gymnas. in Berlin. — <i>Dr. Passow</i>, Professor in Breslau. — <i>Dr. Passow</i>, Professor am Joachimthal. Gymn. in Berlin. — <i>Dr. Plasger</i>, Prorector am Gymnas. in Ratibor. — <i>Dr. Reinhardt</i>, Rector der Schule in Saalfeld. — <i>Dr. Sauppe</i>, Subrector am Gymnas. in Torgau. — <i>Dr. Schäfer</i>, Prof. in Leipzig. — <i>Dr. Schneider</i>, Professor in Breslau. — <i>Dr. Schulz</i>, Consistorialrath und Professor in Breslau. — <i>Dr. Sillig</i>, Lehrer an der Kreuzschule in Dresden. — <i>Dr. Spitzner</i>, Director des Gymnas. in Wittenberg. — <i>Dr. Weber</i>, Professor am Gymnas. in Weimar. — <i>Dr. Wetckert</i>, ersten Professor und Rector an der Landeschule in Grimma.

A. Griechische Autoren

- Aeschini Orationes.** Cum brevi annotatione critica edidit *Guil. Dindorfus*. 1824. Charta impr. 10 gr. Charta angl. 16 gr.
- Aeschyli Tragoediae.** Ex recensione Ricardi Porsoni passim reficta a *Guil. Dindorfo*. 1827. Charta impr. 18 gr. Charta angl. 1 thlr. 6 gr.
- Anthologia lyrica poetarum Graecorum, Anacreontis et aliorum selecta carmina continens.** Recognovit et notis crit. instruxit *Fried. Mehlhorn*. 1827. Charta impr. 10 gr. Charta angl. 16 gr.
- Aristophanis Comoediae.** Ad optimorum librorum fidem cum brevi annotatione critica edidit *Guil. Dindorfus*. II Vol. 1825. Charta impr. 2 thlr. Charta angl. 3 thlr.
- Apparatus criticus ad Aristophanem.** Digessit et lectione codicum ab *I. Bekkero* novissime collatorum auxit *Carolus Passow*. Vol. III. Adnotatio critica in Aristophanis Nubes. 1828. Charta impr. 10 gr. Charta angl. 16 gr.
- Corpus scriptorum eroticorum Graecorum.** Edidit *Franc. Passow*. Vol. I. *Parthenii erotica*. Accesserunt *Antonii Diogenis* et *Jamblichi* excerpta. 1824. Charta impr. 8 gr. Charta angl. 14 gr.
- Demosthenis Orationes.** Edidit *Guil. Dindorfus*. III Voll. 1825. Charta impr. 2 thlr. 20 gr. Charta angl. 4 thlr. 6 gr.
- Dionysii Orbis terrarum descriptio.** Recensuit et annotatione critica instruxit *Franc. Passow*. Accessit tabula geographica lapidi inscripta. 1825. Charta impr. 10 gr. Charta angl. 16 gr.
- Euripidis Fabulae.** Cum annotationibus *Ludovici Dindorfi*. II Voll. 1825. Charta impr. 2 thlr. 4 gr. Charta angl. 3 thlr. 8 gr.
- Herodoti Musae.** Cum brevi annotatione critica *Aug. Matthiae* et *Henr. Apetsii*. II Tomi. 1825 — 1826. Ch. impr. 2 thlr. Ch. angl. 2 thlr. 21 gr.
- Hesiodus.** Cum brevi annotatione critica edidit *Ludov. Dindorfus*. 1825. Charta impr. 6 gr. Charta angl. 10 gr.
- Homeri carmina ad optimorum librorum fidem expressa carante *Guil. Dindorfo*.** Vol. I. *Ilias*. 1826. Charta impr. 18 gr. Charta angl. 1 thlr. 8 gr.
 — — Vol. II. *Odyssea*. 1824. Charta impr. 18 gr. Charta angl. 1 thlr. 8 gr.
 — — Vol. III. continens carmina minora. Ad optim. editionum fidem recensuit et notis instruxit *Frid. Franke*. 1828. Ch. impr. 16 gr. Ch. angl. 1 thlr.
- Isocratis Orationes.** Cum brevi annotatione critica edidit *Guil. Dindorfus*. 1825. Charta impr. 1 thlr. 16 gr. Charta angl. 2 thlr. 6 gr.
- Isocratis Panegyricus.** Cum brevi annotatione critica edidit *Gustav. Pinzgerus*. 1825. Charta impr. 5 gr. Charta angl. 8 gr.
- Lysiae Amatorius Graece.** Lectionis varietate et commentario instruxit *Ed. Haenisch*. 1827. Charta impr. 8 gr. Charta angl. 14 gr.
- Plutarchi Vitae.** Curavit *Godof. Henr. Schaefer*. V Voll. 1825 — 29. Charta impr. 6 thlr. 6 gr. Charta angl. 9 thlr. 14 gr.
- Sophoclis Tragoediae.** Cum brevi annotatione critica edidit *Guil. Dindorfus*. Accesserunt trium MSS. lectiones. 1825. Charta impr. 1 thlr. Charta angl. 1 thlr. 18 gr.
- Theocriti, Bionis et Moschi Carmina.** Edidit *Aug. Meineke*. Accedit brevis annotatio critica. 1825. Charta impr. 10 gr. Charta angl. 16 gr.
- Thucydidis de bello Peloponnesiaco libri octo.** Cum brevi annotatione critica edidit *Ludovicus Dindorfus*. 1824. Charta impr. 1 thlr. Charta angl. 1 thlr. 20 gr.
- Xenophontis Expeditio Cyri.** Cum brevi annotatione critica edidit *Ludovicus Dindorfus*. 1826. Charta impr. 10 gr. Charta angl. 16 gr.
- Xenophontis Historia Graeca.** Cum brevi annotatione critica et MS. Victoriani varietatibus edidit *Ludovicus Dindorfus*. 1824. Charta impr. 12 gr. Charta angl. 18 gr.

- Xenophontis Institutio Cyri. Cum brevi annotat. crit. edidit *Lud. Dindorfus*. 1826. Charta impr. 12 gr. Charta angl. 18 gr.
- Xenophontis Memorabilia. Cum MS. Vict. varietatibus ed. *Guil. Dindorfus*. 1824. Charta impr. 8 gr. Charta angl. 14 gr.
- Xenophontis Scripta minora. Cum brevi annotatione critica edidit *Ludovicus Dindorfus*. 1824. Charta impr. 12 gr. Charta angl. 18 gr.

B. Römische Autoren.

- C. Iulii Caesaris Commentarii de bello Gallico et civili, accedunt libri de bello Alexandrino, Africano et Hispaniensi, e recensione *Francisci Oudendorpii*. Textum passim refinxit, annotationem criticam adiecit *I. C. Daehne*. 1822. Charta impr. 18 gr. Charta angl. 1 thlr. 6 gr.
- M. Tulli Ciceronis Laelius, sive de amicitia dialogus. Ad librorum MS. et editt. fidem recensuit et annotatione perpetua instruxit *Carolus Beierus*. 1828. Charta impr. 18 gr. Charta angl. 1 thlr. 3 gr.
- M. Tulli Ciceronis Laelius, sive de amicitia dialogus. In usum scholarum brevi annotatione critica instruxit *Carolus Beierus*. 1828. Charta impr. 5 gr. Charta angl. 8 gr.
- Cornelii Nepotis quae exstant. Ad optimorum librorum fidem accurate edidit, annotationem criticam atque exegeticam adiecit *I. C. Daehne*. 1827. Charta impr. 10 gr. Charta angl. 16 gr.
- Eutropii Breviarium historiae Romanae. Editionem curavit *Detl. C. G. Baumgarten-Crusius*. 1824. Charta impr. 3 gr. Charta angl. 6 gr.
- Q. Horatii Flacci Opera omnia. Ad optimorum librorum fidem recensuit et annotationibus instruxit *I. C. Jahn*. 1824. Charta impr. 10 gr. Charta angl. 16 gr.
- T. Livii Patavini Historiarum libri qui supersunt omnes, et deperditorum fragmenta. Editionem curavit, brevem annotationem criticam adiecit *Detl. C. G. Baumgarten-Crusius*. III Tomi. 1825—26. Charta impr. 2 thlr. Charta angl. 3 thlr.
- T. Lucretii Cari de rerum natura libri sex. Ad optimorum librorum fidem edidit, perpetuam annotationem criticam et exegeticam adiecit *Albertus Forbiger*. 1828. Charta impr. 1 thlr. 16 gr. Charta angl. 2 thlr. 8 gr.
- P. Ovidii Nasonis Opera omnia. Editionem curavit, brevem annotationem criticam adiecit *Detl. C. G. Baumgarten-Crusius*. III Tomi. 1824. Charta impr. 1 thlr. 8 gr. Charta angl. 2 thlr. 2 gr.
- A. Persii Flacci Satirae VI. Recensuit et annotationem criticam et exegeticam addidit *E. G. Weber*. 1826. Charta impr. 6 gr. Charta angl. 10 gr.
- M. A. Plauti Captivi. Emendavit *Friedr. Lindemann*. 1830. Charta impr. 6 gr. Charta angl. 9 gr.
- M. A. Plauti Miles Gloriosus. Emendavit *Friedr. Lindemann*. 1827. Charta impr. 6 gr. Charta angl. 9 gr.
- Sex. Aurelii Propertii Carmina. Ad fidem optimorum codicum recensuit, integram Groningani, Neapolitani, excerptorum Puccii varietatem lectionis brevemque adnotationem adiecit *Frid. Jacob*. 1827. Charta impr. 12 gr. Charta angl. 18 gr.
- M. Fabii Quintiliani de institutione oratoria libri duodecim. Notas maximam partem criticas adiecit *Aug. Gotth. Gernhard*. II Voll. 1830. Charta impr. 1 thlr. 12 gr. Charta angl. 2 thlr. 12 gr.
- C. Cornelii Taciti Annales. Recognovit, annotationem criticam adiecit *Theoph. Kieselgius*. 1829. Charta impr. 21 gr. Charta angl. 1 thlr. 12 gr.
- P. Terentii Carthaginiensis Afri Comoediae. Ad fidem optimarum editionum recognitas, commentario critico-exegetico in difficillimis locis illustratas, una cum disquisitione de arte et ratione Comici edidit *Frid. Reinhardt*. 1827. Charta impr. 14 gr. Charta angl. 21 gr.

P. Virgilit Maronis Opera omnia. Ad optimorum librorum fidem recensuit et in usum scholarum edidit I. C. Jahn. 1825.

Charta impr. 18 gr. Charta angl. 1 thlr. 6 gr.

Indem ich durch diese Unternehmung den Schulen vorzugsweise zu nützen, den Schülern gute und wohlfeile Ausgaben zu übergeben wünsche, so komme ich auch gern einem mehrfach gegen mich geäußerten Verlangen nach, insofern ich die Einrichtung getroffen, dass nicht nur allein von jedem Werke die Bände einzeln, sondern auch von den Tragödien und Komödien des *Aeschylus*, *Sophocles*, *Euripides* und des *Aristophanes*, so wie des unter der Presse sich befindenden *Plautus*, und von den Schriften des *Cicero* jedes Stück mit besonderm Titel ebenfalls auch einzeln zu haben ist. Eben so werden von *Tacitus* alle Stücke getrennt zu haben seyn.

Ausserdem sind in meinem Verlage erschienen:

Apollonii Rhodii Argonautica. Ad fidem librorum manuscriptorum et editionum antiquarum recensuit, integram lectionis varietatem et annotationes adiecit, scholia aucta et emendata indicesque locupletissimos addidit August. Wellauer. II Voll. 8 mai. 1828. Ch. impr. 3 thlr. Ch. angl. 4 thlr. 12 gr.

M. Tulli Ciceronis orationum pro Tulio, in Clodium, pro Scauro, pro Flacco fragmenta inedita, membranarum palimpsestis bibliothecae R. Taurinensis Athenaei eruta, et cum Ambrosianis earundem orationum fragmentis coniuncta ab Amedeo Peyrone, in R. Taurinensi Athenaeo ling. orient. Professore, colleg. theolog. xxx viro et R. scientiarum Academiae Socio, cum huius integris, cum superiorum editorum selectis et cum suis annotat., tum emendatiora, tum auctiora separatim edidit C. Beier. Cum apicinibus codicum et Ambrosianorum et Taurinensis lithographia. 8 mai. 1825. Charta impr. 2 thlr. Charta angl. 3 thlr.

De Marco Aurelio Antonino imperatore philosophante ex ipsius commentariis scriptio philologica. Instituit Nicolaus Bachius. 8 mai. 1826. Charta impr. 10 gr. Charta angl. 16 gr.

Jahrbücher für Philologie und Pädagogik. Eine kritische Zeitschrift, in Verbindung mit einem Verein von Gelehrten herausgeg. v. J. C. Jahn. Erster Jahrg. in 2 Bdn. oder 4 Heften. 1826. Alle 4 Hefte complett 6 thlr. — Zweiter Jahrg. in 3 Bänden oder in 12 getrennten Heften. 1827. Alle 12 Hefte complett 9 thlr.

— — Dritter Jahrg. in 3 Bänden oder in 12 getrennten Heften. 1828. pr. compl. 9 thlr.

— — Vierter Jahrg. in 3 Bänden oder in 12 getrennten Heften. 1829. pr. compl. 9 thlr. (*werden fortgesetzt.*)

Lehrbuch der christlichen Religion für die unteren Classen auf Gymnasien. Von I. G. Rätze, Lehrer am Gymnasium in Zittau. Mit einem Vorbericht von Fried. Lindemann, Director am Gymnasium daselbst. gr. 8. 1828. 12 gr.

Platonis Opera Graece. Recensuit et annotationes critica instruxit Car. Ern. Christoph. Schneider. Vol. I. 8 mai. 1830. Charta impr. 2 thlr. 12 gr. Charta angl. 3 thlr. 4 gr. Charta belg. 5 thlr.

Selinus und sein Gebiet. Eine Abhandlung der Erd- und Völkerkunde Siciliens, von Herrmann Reinganum. Mit einer Karte und andern Abbildungen. gr. 8. 1827. 1 thlr. 8 gr.

Testamentum novum Graeco. Ad optimorum librorum fidem edidit et in usum scholarum brevibus notis instruxit Io. Ern. Rud. Kaeuffer. [Fasc. I. Evangelium Matthaei.] Accessit in plagula lapidi impressa descriptio Palaestinae. Charta impr. 12 gr. Charta angl. 18 gr.

Leipzig, im Oct. 1829.

B. G. Teubner.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

PHYSICS 435

LECTURE 10: QUANTUM MECHANICS

10.1. THE SCHRÖDINGER EQUATION

10.2. THE HAMILTONIAN

10.3. THE WAVEFUNCTION

10.4. THE HEISENBERG UNCERTAINTY PRINCIPLE

10.5. THE TUNNELING EFFECT

10.6. THE HARMONIC OSCILLATOR

10.7. THE ANGULAR MOMENTUM OPERATOR

10.8. THE SPIN ANGULAR MOMENTUM

M. A. P L A U T I
F A B U L A E

AD OPTIMOS LIBROS PARTIM
NON ANTEHAC COLLATOS EMENDATAE.

ACCESSERUNT
OBSERVATIONES CRITICAE ET GRAMMATICAE

STUDIO
FRIDERICI LINDEMANNI.

L I P S I A E
SUMPTIBUS ET TYPIS B. G. TEUBNERI
MDCCCXXX.

M. A. PLAUTI^{us}

C A P T I V I

EMENDAVIT

FRIDERICUS LINDEMANNUS.

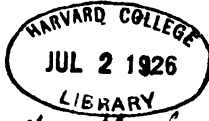

LIPSIAE

SUMPTIBUS ET TYPIS B. G. TEUBNERI

MDCCCXXX.

L. 26. 341
U
✓

Constantinople

5

PRÆFATIO EDITORIS.

Quum nostris temporibus Plauti fabulae plane negligi viderentur a viris doctis, singulari quadam fortuna contigit unis *Captivis*, ut duabus editionibus in terris longe dissitis intra haud diuturnum tempus ornarentur. Earum altera prodit Neapoli anno huius saeculi septimo, curata ab adolescente *Italo*, *Avellino*, qui ad eam instruendam septem et quadraginta libros manu exaratos adhibuit. Altera lucem vidit Amstelodami, decem annis post, facta ab *I. Bosscha*, Batavo, qui quinque Codd. Mss. usus est, ab *Avellinii* libris diversis, qui in bibliotheca universitatis litterarum Leidensis asservantur. Credas plane perpolitam et absolutam numeris suis hanc fabulam ex tot librorum vetustorum collatione prodisse. Sed res secus se habet. Tam parvi enim pretii sunt isti Codices ad unum omnes, ut in locis maxime dublis et aperte corruptis vix paullum inter se discedant, in plurimis plane consentiant. Qua ex re intelligitur, actum non agere, qui novos atque antea non collatos libros scriptos conferat eorumque auxilio multum corruptae et male habitae scriptoris orationi succurrere studeat. At ne hoc ipsum quidem, ut res nunc se habent, multum allaturum est utilitatis. Nam nisi liber aliquis reperjatur, vetustate omnes superans, qui communi labe expers istorum vitiorum aut nihil habeat aut originem ostendat; nullam Plauti sospitandi viam inventum iri certissimum est. Qualem librum credibile vel potius certum est Codicem esse rescriptum Ambrosianum, quem *Angelus Majus* versavit, in quo tamen paucae tantum huius fabulae habentur plagulae, e quibus nihil publici iuris fa-

cere poterat Majus, quippe quod essent istae plagulae tam detritae ac male habitae, ut nullus versus integer legi posset, quemadmodum ille palam est testatus.

Igitur videndum est, ut ex his libris, quos habemus et quorum lectiones sunt collectae, veram poetae manum, quoad eius sine harolatione fieri possit, agnoscamus et restituamus, donec aliquis Ambrosianum Codicem diligentius inspexerit, aut, quia ne ex eo quidem multum sperari potest, alium integriorem invenerit. Quapropter equidem hisdem auxiliis usus, quae in proxima *Militis* editione adhibui, emendandi provinciam sum aggressus, satis habens, probabiliorem Codicum lectionem adoptasse, aut ubi nulla inveniretur, corruptionem indicasse, aut lacunam significasse, aut denique, id quod haud saepe factum, coniectura locos affectos vel aliorum vel mea sanare studuisse. In quo consilio exsequendo tres repperi esse Codices vetustos, qui viderentur reliquis esse minus corrupti, quarum lectiones, ut plurimum, nisi aperti viderentur errores, amplectendas indicavi; dico Codicem Suritanum, quem possidet bibliotheca civitatis Lipsiensis publica, Codicem Reginum primum Neapolitanum, quem contulit Avellinius, et Codicem Voss. A. apud Bosscham. Quorum librorum ope multi loci in hac fabula corrupti aut addubitati in integrum restituti esse videntur. In compluribus tamen iisque corruptissimis locis etiam hi Codices editorem deserunt et cum vulgo librorum mirum in modum consentiunt, ita ut credam, omnes quos nunc habemus Plauti Codices ex uno corrupto antigrapho fluxisse.

Præter universam Plautinae orationis emendationem duo maxime in edenda hac fabula spectanda duxi; alteram, ut priscas verborum formae veras, non fictas, ut nunc a quibusdam fieri video, reduceram, id quod nunquam tamen sine Codicum auctoritate faciendum putavi; alteram, ut metra Plautina suo pristino nitore restituerem, quae in re aliquoties ab Hermanno, quem in hoc genere unice sequendum intelligimus, fuit dissentiendum. Quo enim longius

procedo in familiaritate cum Plauto contrahenda, quoque diligentius eius orationem tracto, eo manifestius intelligo, eius prosodiam esse liberrimam, metra vero astrictissima, usitatissima et maxime vulgaria. Et in prosodia quidem certum tibi est, hiatus paullo saepius esse admittendum, quam ab Hermanno fieri video, et vulgarem sermonis familiaris consuetudinem magis audiendam. In versibus vero glyconicos et sotadeos paullo saepius inveniri, quam Hermanno est visum, putabam. De quibus tamen rebus nemo melius et rectius indicabit, quam idem Hermannus; cuius de mea editione iudicium cupide expectem, si iudicandi operam in se suscipere velit.

Namque satis mirari nequeo, quid tandem sit, quod indexerit Bothium, ut in scenicarum Latinorum editione pro versibus nobis venderet, quos nulla unquam veterum aetas agnovit, qui nulli versus esse possunt, quique nusquam exstant, nisi in Bothii cerebello. Is homo non medicenter doctus, qui multa satis ingeniose vitia e Plauti comoediis removit, eam sibi in metris veterum perscrutandis et restituendis legem scripsisse videtur, ut ne unquam cum quoquam alio, idem consilium sectati, sentiret semperque perverissima amplectenda sibi existimaret, modo essent alia. Unde fieri aliter non potuit, nisi ut ridicula quaevis et aperte falsissima pro veris admitteret, de quibus si ipsi persuasum reversa fuit, quod mihi non credibile, ego somniasse eum grave et inexpiabile somnium iudicaverim.

De libris, quos ipse volvi et ex parte accurate contuli, quum iam in *Militis* editione retulerim, paucis tantum hoc loco monebo. Codex Lipsiensis, quem a priori possessore Suritanum appellavi, praesto mihi fuit per integrum editionis curandae tempus, quo beneficio ornatus sum a Blümnero, viro amplissimo, civitatis Lipsiensis aedili et bibliothecae praefecto, cuius ego humanitatem nequeo satis laudare, et cui gratiae hoc loco a me actae sunt quantae intelligi possunt maximae. Diuturniorem enim Codicis ali-

culus, qui tam bonae notae est, usum in summis ego, quae editori fieri possunt, beneficiis penendum existimo. Praeterea libros Guelpherbytanos habui duos per idem temporis spacium ad utendum concessos, alterum membranaceum, alterum chartaceum, qui posterior est idem, quem Bothius dixit Helmstadiensem, qui ad optimos mihi accedere videtur, licet corruptiones habeat multas easque novas ac plane singulares. Quorum librorum utendorum beneficium me debere viris summis, in ducatu Brunsvicensi summum rei litterariae moderamen gerentibus, maxima cum gratiarum actione profiteor. Tum ex iis libris Mss. quos Scioppius contulit, praeter Camerarii unum et Langianos, recens accessit in hac fabula Eystadiensis, qui ab initio mutilus, in media hac fabula incipit. Porro in consilium vocavi, quoties fieri potuit, Alberti de Eilib margaritam poeticam, qui in singulari libri sui capite elegantias Plantinas collegit, atque interdum ex optimis Codicibus hausisse mihi est visus.

Ex editionibus adhibui varietatem Principis et praeterea Parmensem, de qua dixi in praefatione ad *Militem*. Denique Camerarii, Lambini, Doussae, Parei, Taubmanni editiones omnes ipse diligenter inspexi, et ubicunque opus videretur, earum lectiones notavi, id efficere studens, ut unde et quando lectio quaedam enata sit, indicarem. Vulgatam autem dixi Gronovianam, cuius editionem Lipsiensem ab Ernestio curatam ubique pro fundamento meae recensione posui. Quae mea opera utrum aliquid contulerit ad Plantinam elegantiam et integritatem restituendam, id quod factum esse spero, ea de re iudicium virorum harum litterarum peritorum cupide expecto. Scripsi ruri prope Zittaviam festo die Divi Ioannis anno MDCCLXXXVIII.

CAPTIVI.

ARGUMENTUM.

Hegio, Aetolus, homo praedives, duo habebat filios, quorum alter quadrimus a servo perfido ac fugitivo surreptus, in Elidem translatus ibique venundatus erat; neque per longam annorum seriem, quid eo factum, pater resciscere potuit. Multo post, quum forte bellum inter Aetolos et Elienses esset, alter Hegionis filius, Philopolemus, natu maior, ab Eliensibus capitur. Quum vero etiam Aetoli multos cepissent Eliensium, Hegio servorum mercatum prudenti consilio exercere instituit, quo posset filium suum commutando fortasse redimere ab Eliensibus. Igitur multos commercatur captivos, sperans, fore, ut in numero eorum nobilem aliquem reperiat, pro quo filium suum recuperet.

Ab hoc inde loco in scena agi fabula incipit. Inter captivos istos, quos Hegio commercatus erat, forte fuit Philocrates, summo in Elide genere ortus, qui cum servo suo Tyndaro, item captivo et ab Hegione esto, in scenam procedit. Philocrates autem, quo citius ex servitute liberaretur et in patriam rediret, cum Tyndaro, servo suo fidelissimo, nomen et vestem mutaverat, seque servum, illum dominum suum Hegioni nominaverat. Ita factum, ut, quum Hegio consilium suum exsequi vellet et servum Tyndarum hac mente in Elidem ad commutandum filium mitteret, Philocrates mitteretur. Mox accidit, ut alius captivus, quem eundem emerat Hegio, rei ignarus, Tyndarum proderet et Hegioni fraudem factam ostenderet. Quo facto senex, quippe amisso Philocrate de spe filium recipiendi deiectus, ira effervescens Tyndarum in vincula coniectum in lapidinas abduci iubet. Sed non diu res in suspenso est. Redit Philocrates et secum Hegionis filium Philopolemem, e servitute liberatum, adducit, simulque Stalagmum, servum illum fugitivum ac furem, qui Hegionis filium quadrimum surripuerat et in Elide patri Philocratis venderat. Inde arcescitur Tyndarus, sed ante, quam is advenit, fit palam, ipsum Tyndarum esse istum Hegionis filium, olim quadrimum surreptum. Itaque agnatus Tyndarus in familiam restituitur. Stalagmus autem pro Tyndaro vinculis constringitur, atque ita omnia laetum ex insperato inveniunt exitum.

FABULAE INTERLOCUTORES.

ERĒASILUS, parasitus.

HEGIO, senex.

LORARIUS, servus.

PHILOCRATES

TYNDARUS

ARISTOPHONTES

} Captivi.

PURR Hegionis, cellarius.

PHILOPOLEMUS, filius Hegionis.

STALAGMUS, servus.

GREX.

ARGUMENTUM ACROSTICHUM.

Captus in pugna Hégionis filius.
Alium quadrimum fugiens servus vendidit.
Pater captivos commercatur 'Alios,
'Tantum studens, ut gnatum recuperet suum,
Et in ibus emit olim amissum filium. 5
Is, suo cum domino veste vorsa ac nomine,
Ut amittatur, fecit; ipse placetur.
Et is reduxit captum et fugitivum simul,
Indicio quoque alium agnoscit filium.

---

1. *Captus* iam Bothius rescripsit, metri causa. Libri *captus est*: Voc. pugna non liquescit.

3. *Alios* i. e. Elienses, ex Elide. Elienses enim ipsi, quippe Peloponnesii, Dorice loquebantur. *Aleos* Cod. Cam.

4. *Ut gnatum recuperet suum*. Ita Cod. Cam. et Ed. Parm. nisi quod *natum*. Cod. Lang. *ut gnatum reciperet suum*. *Suum* omm. Cod. Sur. Gu. uterque, qui iidem *gnatum* et *recuperet* exhibent.

5. *Et in ibus*. Sic primus rescripsit Gul. Quaest. in Capt. c. 1. et post eum Grut. Codd. plerumque *inibi*. Gu. chart. et Ed. Pr. *Et mihi*. Metrum Gulielmi coniecturam defendit, nisi forte status hiatus in vv. *inibi*—*emit*, quem h. l. non admittendum censeo.

6. *Vorsa* dedi e Cod. Sur. pro vulg. *versu*.

7. *Ut amittatur, fecit*. Cf. Milit. Gl. II, 1, 53. *Dedi mercatori, qui ad illum deferat*. Romani in narratione post perfectum eodem modo atque Graeci post aoristum, praesens coniunctivi intulisse inveniuntur. Cf. quae notavi ad minorem Militis editionem pag. 51. Accedit h. l. excusatio, quod reliqua in praesenti narrantur. Ceterum notandum *a mittere* consuetudine antiqua pro eo quod recentioribus est *dimittere*.

9. *Quotus* dedi e Cod. Sur. *coius* Gu. chart. — *Alium* pro *altero* dici ad hunc locum certatim annotaverunt interpretes, sicut saepe *alterum* pro *alio* *quovis*.

P R O L O G U S.

Hos quós videtis stáre hic captívós duos,
 Illí qui astant, — hí stant ambo, nón sedent.
 Hoc vós mihi testes éstis me verúm loqui.
 Senéx, qui hic habitat, Hégio est, huiús pater.
 Sed is quo pacto sérviat suo sibi patri,
 Id ego híc apud vos próloquar, si operám datis.
 Seni huíc fuerunt filii natí duo,
 Aliúm quadrimum púerum servus súrpuit,
 Eumque hinc profugiens véndidit in Alide

5

1. *Hos quos*; attractio est. *Eunuchum quem dedisti nobis, quas turbas dedit Terent.* Eun. IV, 3, 11. *Urbem quam statuo, vestra est Virg. Aen. I, 574.* Res est notissima. Cf. etiam Taubm. ad hunc locum. Imperite fecit Bothius, quod h. l. edidit: *Vos quos*, quemadmodum Codd. aliquot exhibent, qui eo minus audiendi, quod initiales litteras a rubricatoribus serius appictas esse constat.

2. *Illi qui astant, — hi stant.* Cod. Sur. *Illi qui stant ambo.* Gu. membr. *illi stant qui instant.* Gu. ch. *illi qui stant hii stant.* Leid. B. et Monac. *lli qui stant instant.* Edd. Priñc. et Parm. *illi qui stant hi stant.* Cod. Cam. *gli qui astant hi stant*, atque ita vulgo, quod retinendum fuit. Hiatus in vv. *iiui astant* varias lectiones peperit. Simili modo *astare* dicitur Mil. II, 4, 5. Figura est, quae dicitur *παρά προσδοκίαν*, Latinis *sustentatio*, ut recte ad hunc locum notavit Bosscha.

3. Vulgo *Vos vos.* Sed Mss. Cam. teste Taubm. *Hoc vos.* Ed. Pr. *Hos: vos.* Ceteri ut vulgo. *Hoc vos* iam edidit Bothius idque scribendum existimavi.

5. *Suo sibi patri* i. e. *suo ipsius, suo ipsemet, seinem eigenen Vater.* Ita innumeris in locis apud Plautum. Cf. infra prol. 46. *sua sibi fallacia.* Ibid. 50. *suo sibi patri.* I, 2, 13. *Suo sibi succo vivunt.* Amplius rem produxit Terentius Adelph. V, 8, 35. *Suo sibi gladio hunc iugulo;* et A. Gellius V, 10. *Suo sibi argumento confutatus est.* Cic. de amicis. 3. *Factus consul — suo sibi tempore;* hoc enim ordine scribendum. Ubique dat. *sibi* pendet a possessivo *suis*, quasi dicatur *suis sibi* pro eo quod est *sibi proprius*, vel potius ipsi proprius. Cf. Auct. ad Herenn. II, 29. *Simile vitiosum est, quod ex aliqua parte dissimile est nec habet parem rationem comparationis, aut sibi ipsi obest, qui offert;* pro illi ipsi.

8. *Alium* restituit Acidalius Divv. in Capt. c. 1. p. 88. ex Argum. Acrost. v. 2. 9. Vulgo *alterum*, quod in metrum peccat. De notione v. *alius* cf. quae supra notavi ad Arg. Acrost. v. 9. *Surpuit* per syncopam, metro flagitante. Codd. et Edd. vet. *surripuit, subripuit, subrupuit.* Primus Cam. scripsisse videtur *surpuit.* Cf. Horat. Carmm. IV, 13, 20. *Quae me surpue- rat mihi.* Id. Sermm. II, 3, 283. *Unum me surpuit morti.* Ut non dubium sit, formam ex quotidiano sermone desumptam in elegantiorum hominum usum transiisse.

9. *Vendidit*, producta ultima, ut Terent. Adelph. prol. fin. *augeat indu- striam.* Adde infra Captiv. III, 5, 88. *Nam mihi propter te hoc obtigit. Ab- ducite.* Ubi tamen excusatio quaedam a plena interpunctione personaeque mutatione.

Patri huiusce; — iam hoc tenetis? Optimumst.	10
Negat, hercule, illic ultimus. — Accedito!	
Si non ubi sedeas locus est, est ubi ambules,	
Quando histrionem cogis mendicarius.	
Ego me tua causa, ne erres, non rupturus sum.	
Vos qui potestis ope vestra censeri,	15
Accipite reliquom; alieno uti nil moror.	
Fugitivus ille, ut dixeram ante, huius patri,	
Domo quem profugiens domibum abstulerat, vendidit.	
Hic postquam hunc emit, dedit eum huic gnato suo	
Peciliarem, quia quasi una aetas erat.	20

10. Patri non coalescit. Bosscha volebat *Huiusce patri*, contra Codd. consensum.

11. Codd. et Edd. vet. omnes praeter Parm. hunc versum ita exhibent: *Negat hercule ille ultimus. Accedito.* In quo versu intolerabilis inest hiatus. Parmenses Editores ita correxerunt: *Sed negat hercule se illic ultimus accedito.* Reizius non male *mehercule*, quod recepit Bosscha, quodque Bentleius praeriverat, qui etiam *discedite* proposuit pro *accedito*. Bothius: *Negat hercule illic ultimus. — Accedito.* At neque *mehercule* neque *hercule* in asseverandi formulis legitur apud Plautum, semper *hercule*; *Hercule* vero est vocativus nominis *Hercules*, quum revera Deus invocatur. Veluti Rud. I, 2, 71.

*Sed ó Palaemon, sancte Neptuni comes,
Quique, Hercule, illi socius esse diceris.*

Ubiunque vero in hodiernis exemplaribus *hercule* in mera asseveratione legitur, vel *hercle* scribendum, vel locus aliter emendandus. Veluti Stich. III, 2, 6.

Auspicio hodie hercule optumo exivi foras;

ubi *hercule* ab *Acidilio* interpositum, quod nesciunt Codd. Lege potius:

Auspicio hodie optumo exivi foras,

duplici hiatu admissio. Captiv. III, 4, 67. meliores libr omnes exhibent:

Hercle, quid si hunc comprehendi iusserim? Sapias magis;

ubi vulgo *Hercule*. Truculent. II, 1, 1. libri habent:

Hahaha hercle quievi, quia introivit odium; tandem sola sum.

Ibi *hahaha* non potest esse cachinnantis et exultantis, sed id quod orationis series ostendit, respirantis. Quapropter extra versum collocanda interiectio scribendumque:

Hahaha!

Hercle quievi, quia introivit odium; tandem sola sum.

Neque enim est invocatio *Herculis*, sed nihil nisi asseverandi particula. Quod autem Góllerus secundum A. Gellium praestare studet, feminas nunquam per *Herculem* iurasse ac propterea apud probatores nunquam a muliere dici *hercle*, *mehercule*, quemadmodum mares nunquam dixerint *ecastor*, *mecastor*, id nollem ita accepisset, ut inde emendandos innumeros scriptorum locos opinaretur. — Sed redeamus ad hunc nostrum locum. Nihil est mutandum, nisi *ille*, quod *illic* scribendum. Hiatus in v. *hercle* legitimus. *Ultimus* extremam syllabam pro longa habet propter interpunctionem plenam. Est enim quasi indifferens in fine versus. — De ultima cavea obstreptem aliquem propius accedere iubet, ut possit cum eo expostulare commodius.

15. *Vestra* Cod. Sur. Vulgo *vestra*.

16. *Reliquom* Cod. Sur. ultima non coalescit. De sensu cf. Cistell. I, 3, 40.

20. *Quasi* i. q. paene. Cf. Terent. Heaut. I, 1, 93. *Quasi talenta ad quindecim coegi.*

Hic nunc domi servit suo patri, nec scit patrem

Enimvero Di nos quasi pilas homines habent.

Rationem habetis, quomodo unum amiserit.

Postquam belligerant Aetoli cum Aliis,

Ut fit in bello, capitur alter filius.

25

Medicis Menarchus emit ibidem in Alide.

Coepti captivos commercari hic Alios,

Si quem reperire posset, quo mutet suum

Illum captivum; hunc suum esse nescit, qui domi est.

Et quoniam heri indauidvit, de summo loco

30

Summoque genere captum esse equitem Alium;

Nihil pretio parsit, filio dum parceret:

Reconciliare ut facilius posset domum,

Emit hosce de praeda ambo de Quaestoribus.

Hisce autem inter sese hunc confinxerint dolum,

35

Quo pacto is servos suum herum hinc amittat domum.

Itaque inter se commutant vestem ac nomina.

Illuc vocatur Phloocrates, hic Tyndarus;

Huius illic, hic huius hodie fert imaginem.

21. *Domi* monosyllabum.

24. *Aetoli*. Graecus accentus hanc pronunciationem adiuvere et excusare videtur: *Αἰτωλοί*. Cum non eliditur, ut saepe.

25. *Ut fit*. Productur *fit*, quod ignorans Bosscha dedit *Uti fit in bello*.

28. *Quo mutet suum*. Cod. Sur. et Gu. chart. *quocum mutet s.* Alii Codd. et Edd. vet. *cum quo m. s.* Palat. sec. *quo mutet s.* idemque praebet Leid. B. idque dedimus. Cum insititium esse iam Acidalius vidit, itemque Gifanius.

30. *Indauidvit*. Vulgo *inde audivit*, atque ita Codd. et vet. Edd. omnes. Recte vero iam Gul. Quaest. in Capt. I, p. 71. *indauidvit* prisca forma rescribendum censuit. Testatur Gronov. ad marginem, Langg. libros habere hanc formam, verum Scioppius nihil retulit. Ceterum legitur eadem vox Milit. II, 1, 58. ibid. II, 5, 32. et alibi.

31. *Equitem* ultimam non elidit.

34. *Ambo* recepi e Cod. Sur. Gu. chart. Leidd. A. et C. Vulgo *ambos*.

35. *Hisce autem*. Vulgo *Hisce*. Sed Codd. Sur. Guelph. uterque, tres apud Bosscham, Monac. Palatini: *Hisce*. Accedunt Edd. Pr. Med. Cam. Vide quae notavi ad Milit. ed. min. II, 6, 6. pag. 68. Adi etiam Avellinium ad h. l. qui eandem formam ex inscriptionibus affert, ubi adeo *HEISCE MAGITREIS pro Hice magistri*. Orta est ex metaplasmate declinationis, quum pron. *hic* apud Vett. etiam ad tertiam decl. inflexum esse certum sit.

36. *Quo pacto is servos suum herum hinc amittat domum*. Ita plane Cod. Sur. *Q. p. is peruet herum suum hinc amittat domum*. Gu. membr. *Q. p. is servos herum suum hic am. d.* Gu. chart. *Is servos* tres Codd. apud Bosscham. *Servos servom* Cod. Leid. C. *Servus sevum* Monac. cum glossa: *habitu servi*, teste Bothio. Editiones vet. omnes praebent quod dedimus, nisi quod pleraeque *hic* pro *is*. Male Bothius scripsit *servos servom herum*, quod mihi videtur a Plauto alienum.

39. *Hic huius*. Recte sic Cod. Gu. membr. metro iubente. Ceteri libri omnes: *hic illius*.

Et hic hódie expediet hánc docte falláciam,	40
Et síuq̄ herum faciet libertatis cómpotem,	
Eodémq̄ pacto frátrem servabit suum,	
Reducémq̄ faciet líberum in patriam ad patrem,	
Imprúdens; itidem ut saepe iam in multis locis	
Plus insciens quis fécit, quam prudéns boni.	45
Sed inscientes suá sibi fallácia	
Ita cómpararunt ét confinxerúnt dolus,	
Itaque hí commenti dé sua sententia,	
Ut in sérvítute hic ad suum maneát patrem.	
Ita núnc ignorans suó sibi servít patri.	50
Homínculi quantí sunt, quom recógito!	
Haec rés ageatur nóbis, vobis fábula.	
Sed étiam est, paucis vós quod monitos voluerim.	
Profécto expediet, fábulae huic operám dare.	
Nam pértractate fácta est, neque ítem ut céterae,	55
Neque spúrcidici insunt vérsus immemorábiles;	
Hic néque periurus léno est, nec meretríx mala,	
Neque míles gloriósus. Ne vereámini,	
Quia béllum Aetolis éssé dixi cum Áliis;	
Foris sílic extra scénam fient próelia.	60
Nam hoc paéne iniquum est Cómico chorágio,	
Conári subítam ágere nos Tragoédiam.	
Proin, sí quis pugnam exspéctat, lites cóntrahat;	

40. *Hanc docte fallaciam.* Hunc ordinem libri tuentur omnes, nisi quod Gu. membr. *docte hanc f.*

44. *Itidem ut.* Vulgo *itidemque ut.* Cod. Sur. Gu. uterque, quattuor apud Boscham *itidem et*; atque ita etiam Edd. Pr. Med. Parm. Vulgata est ex Cod. Cam.

46. *Sua sibi.* Cf. notata supra ad v. prol. 5.

50. *Suo sibi.* Cf. notata supra ad v. prol. 5.

51. *Quom recogito.* Cod. Sur. *quom rem cogito*; *rem c.* etiam est in Leidd. A. et C. Gu. chart. Nihil mutandam. *Recogitare* dicitur ut *reputare*, überdenken. Cf. Curcul. III, 5. Merc. IV, 4, 2. Ceterum similem sententiam vide Rud. I, 2, 66.

55. *Nam pertractate.* Cod. Sur. Gu. membr. *Non pertractate.* Atque ita multi alii libri cum vetustis Edd. nisi quod Ed. Pr. et Parm. *pertractate.* Sed *pertractate* est *diligenter, cum cura*, quare amplectenda lectio Codd. Palatt. Gu. chart. Voss. B. Leid. C. qui *Nam pertractate.*

62. *Conari subitam agere nos tragoediam.* Ita rationibus omnibus exputatis scribendum censui. Codd. omnes fluctuant inter *desubitontos*, *desubitanos*, *desubitontos*, *desubitontos* agere cet. Quae monstra certum est orta ex vv. *subito nos* vel *subitam nos*; de autem additum esse a seriori manu probabile est, quae fortasse adiectivum *subitam* interpretamento *desubito* ascripto explicare voluerit. Transpositionem autem factam puto ab eo, qui hiatus in v. *subitam* mederi vellet. Saltem *agere* non suo loco positum esse in vulgata, metrum evincit. Vulgo: *Conari de subito nos agere tragoediam.*

Valéntiorem náctus advorsárium
 Si erít, ego faciam ut púgnam inspectet nón bonam,
 Adeo út spectare póstea omnis óderit.
 Abeó. Valeté, iúdicés iustíssimi,
 Domí bellique duéllatores óptumi.

65

ACTUS I. SCENA I.

ERGASILUS.

Invéntus nomen índidit scortó mihi,
 Eo quia ínvocatus sóleo esse in convívio.
 Scio absúrde dictum hoc dérísores dícere,
 At ego aio recte. Nam in convívio sibi
 Amátor, talos quóm iacit, scortum ínvocat.
 Estne ínvocatum, áu non? Est planíssume.
 Verum, hércle, vero nós parasiti plánius,
 Quos núnquam quisquam néque vocat, neque ínvocat,
 Quasi múres semper édimus alienúm cibum.
 Ubi rés prolatae súnt, quom rus homínés eunt;

5

10

64. *Advorsarium* scripsi e Cod. Sur.

66. *Omni* scripsi e Cod. Sur.

67. 68. *Iustissimi* — *optumi*. Ita recte Cod. Sur.; non enim ubique u locum habuit in terminatione superlativi. Falso distinguit Acidalius: *iudices iustissimi Domi*; *bellique* cet. Carpit poeta civiles Romanorum dissensiones.

2. *In convivio*. Codd. Langg. teste Scioppio *in convivium*, non male.

4. *At ego aio recte*. Codd. Sur. Gu. uterque, omnes apud Bosscham, complures apud Avellinum, Edd. Pr. Parm. *At ego dico r. áutérqas. Aio* primus Camerarius e Codd. edidisse videtur. — *Nam in convivio sibi*. Codd. Sur. Gu. uterq. plures apud Avell. *nam scortum in convivio sibi*. Aliquot Codd. etiam est intrudunt post v. *convivio*. In Voss. B. *scortum* in posteriore, in Leid. C. *scortum* in priore versu abest, in tribus aliis apud Bosscham bis ponitur. In Edd. Pr. Parm. in priore versu *scortum* legitur, in posteriore abest. Non dubium est, quin vulgata recte se habeat.

5. *Quom* e Cod. Sur.

6. *An non? Est planissime*. Cod. Sur. Gu. chart. *an non planissime*, nisi quod Gu. ch. *planissime*. Cod. Gu. membr. *an ne planissime*. Est omittunt etiam Langg., omnes apud Bossch., plures apud Avell., Ed. Pr. Primus Camerarius posuit *est*, sed bis: *an non est? est planissime*. Parm. interpolavit: *Estne invocatum, ut dico, an non? planissime*. Vulgata recte se habet.

7. *Verum, hercle, vero*. Codd. Sur. Gu. uterq. aliique permulti: *verum hercle verum*, quae est vulgata. Sed Leid. A. v. h. *ver e*. Unus apud Avell. Pal. 1. et a. m. sec. Pal. III. v. h. *ver o*. Atque ita edidit Bossch. collato loco apud Pl. Curcul. III, 5. *Verum, hercle, vero, quom vero recogito*; et Catonis apud Gell. XIII, 17. *Verum vero inter offam atque herbam, ibi vero longum intervallum est*.

10. *Quom* scripsi e Cod. Sur.

Simul prolatae res sunt nostris dentibus.

Quasi quom caletur, cochleae in occulto latent

Suo sibi succo vivunt, ros si non cadit;

Item Parasiti rebus prolatis latent

In occulto, miseri vicitant succo suo,

15

Dum ruri rursus homines quos liguriant.

Prolatis rebus Parasiti venatici

Sumus; quando rure redierunt, melossici

Odioticque et multum incommoestici.

Et hic quidem, hercle, nisi qui colaphos perpeti

20

Potis Parasitus, frangique aulas in caput,

Vel ire extra portam trigeminam ad saccum licet!

Quod mihi ne eveniat, nonnullum periculumst.

Nam postquam meus rex est potitus hostium; —

12. *Quasi quom caletur.* Quom Cod. Sur. Calent Sur. Gu. membr. complures apud Avell. Alii *caleret, caleret, calet.* Sed Gu. chart., apud Bosscham omnes, Edd. vet. recte *caletur.* Codd. Langg. *calcetur.* Vat. 15. *calentur.* *Caletur* dicitur ut *frigetur, sudatur, atatur, valetur, potetur, sedetur, itur*; i. e. homines calent, frigent, sudant cet. Cf. Perizon. ad Sanctii Min. III, 2, 2. Grotef. Gr. mai. tom. I. §. 116. Adde Plant. Pers. II, 5, 8. Trucl. I, 1, 46. et alibi. Terent. And. I, 1, 102.

13. *Suo sibi succo.* Cf. quae notavimus supra ad prol. 5.

14. *Quando rure redierunt.* Vulgo *quando res redierunt.* Sed Cod. Sur. ut dedimus. Quasnam vet. Edd. rursus exhibere dicat Bothius, ignoro. Saltem Pr. Parm. Cam. Par. Douza res praestant. *Res redierunt* vix Latine dici, recte monet Bothius.

15. *Incommoestici.* Codd. plerique omnes et Ed. Pr. ut *edidimus.* Unus Cam. Cod. *incommoestici.* Quidam etiam *incomodestici*, quod a v. *comedere* factum esset; non male, si metram admitteret. Ut ex v. *modus* proceditur *modestus*, sic ab *incommodus* ioculari dictione profertur *incommoestus, incommoesticus.*

16. *Potis parasitus.* Cod. Sur. Gu. chart. quattuor apud Bosscham, tres apud Avell. *Potest p.* quod rescribendum esset, nisi certissima vestigia in Codd. antiquum adiectivum *potis* defenderent. Nam Cod. Voss. A. et Cam. *potes.* Gu. membr. *potet.* Primus Cam. *dedisse* videtur *potis.* Edd. Pr. Parm. *potest.*

17. *Vel ire extra portam — licet.* Ita Codd. ad unum omnes et vet. Edd. nisi quod Cam. *Vel extra portam ire*, cui accedunt Douza et Pareus. Bosscha v. *ire* tanquam interpretamentum exterminavit, quod est probabile. Interim tamen non necessarium videtur. Nam vv. *vel ire* in anacrusi collocatis constat versus et sententiae consulitur. Et ad versum quod attinet, nemo facile offendant in eiusmodi anacrusibus: *Adest.* En Trin. prol. 3. *Salus interioris corporis* Asin. III, 3, 66. *Atqui ego istuc* Aulul. II, 4, 8. *Senex obscurari* Ibid. II, 4, 16. *Ab eo iratus illinc* Ibid. II, 8, 7. *Ita omnis de tecto* Rud. I, 1, 5. *Sed uxor scelesti* Rud. IV, 1, 4. Et sic sexcenties alibi. Cf. me in libello de vet. Pros. p. XIX. et Benth. in schediam. pag. 16. ed. Tauchn.

18. *Est potitus hostium.* *Potir e*, activa forma, cum genitivo et ablativo apud Plautum aliquoties invenitur notaque alicuius rei comitem reddere, participem facere, etiam in re mala. Sic Amphitr. I, 1, 23. *Eum nunc potivit pater servitutis*; h. e. quasi in potestatem servitutis dedit, participem fe-

(Ita nunc belligerant Aetoli cum 'Aliis;
 Nam Aetolia haec est; illic est captus in 'Alide
 Philopolemus huius Hegionis filius
 Semis, qui hic habitat; quae aedes lamentariae
 Mihi sunt, quas quotiescumque conspicio, fleo.)
 Nunc hic occipit quaestum hunc fili gratia
 Inhonestum et maxime alienum ingenio suo.
 Hominés captivos commercatur, si queat
 Aliquem invenire, suum qui mutet filium.
 Quod ego quidem nimis quam cupio ut impetret;
 Nam ni illum recipit, nihil est, quo me recipiam.
 Nullast spes iuventutis; sese omnes amant.
 Ille demum antiquis est adolescens moribus,
 Quojuis numquam voltum tranquillavi gratiis

2

30

35

cit servitutis. Rud. IV, 2, 6. *Piscatu novo me uberi compotivit. Igitur hostium potitus erit quasi possessio factus hostium, ab hostibus captus. Est genitivus possessivus, ut saepe.*

25. *Aetoli cum Aliis.* Cf. supra ad prol. v. 24. De signif. v. *ita* in confirmatione et declaratione eorum, quae dicta sunt, cf. Horat. Tur. v. *ita* n. 3. et Bosscham ad h. l.

26. *Illic est captus in Alide.* Ita quidem Codd. omnes, nisi quod quidam *illic captus vel captus est.* Certum mihi est, veram esse, quam dedi. *Illic* duarum est brevium, ut saepissime; nisi forte ubique contra Codd. fidem, ubi sequitur vocalia, rescribendum *illi.* At neque sic omnes loci tollentur, ubi *illic* pro pyrrhichio est. Memorabile exemplum sic usurpatae vocis *istic* legitur in Rud. IV, 4, 34. *Sed istio inest cistellula,* ubi tamen suspicio est, legendum esse: *Sed isti inest cistellula.* Cod. enim Sur. habet: *Sed istia est cistellula.* Verum ultima in *istic* aliquoties corripitur ibid. v. 33. *Istic in ista cistula insunt, quae isti o inest in vidulo.* Hoc nostro Captivorum loco scripsit Bothius: *illi est captus in Alide.*

31. *Inhonestum et maxime.* Et insertum e Codd. Sur. Gu. ut. omnibus apud Bossch. Langg. multis apud Avell. Edd. Pr. Parm. Primus videtur omisisse Cam. *Maxime* scripsi e Cod. Gu. chart.

33. *Suum qui mutet.* Ita scribendum metro flagitante. Cod. Sur. Gu. ch. Leid. A. *qui commutet.* Cod. Gu. membr. Leid. C. *quicum commutet.* Voss. A. B. Leid. B. *quicum mutet.* *Qui mutet* iam Scioppius scribendum censuit legiturque in Ed. Argent. assentiente Acidalio. Cf. supra ad prol. 28.

34—37. *Quod ego quidem — moribus.* Hi versus de Acidalii ingeniosissima et certissima coniectura huc traducti ex scena sequenti, ubi vulgo incommoissime leguntur post v. 16. Cf. Acidal. Divv. in Captiv. c. 1, pag. 89. Vulgatum ordinem defendit Bosscha, qui statuit, in scena sequenti Ergasilum, qui introisset, tum iterum egredi e domo Hegionis et continuare orationem, quam in scena superiore abruptisset. Male. Nam si intraret domum Ergasilus, occurrere debebat exeunti Hegioni. In Palatino IV. teste Bothio versui 33. ascriptum est: *deficit.*

36. *Nullast spes iuventutis.* Sic Codd. quos sciam omnes et Ed. Pr. Primi Parmenses Editores ordinem immutarunt, metro timentes; frustra. Ceterum Cod. Sur. et Gu. chart. *omnis.* Ultima in *sese* non coalescit.

38. *Quojuis et voltum dedi* e Cod. Sur.

Condigne pater est eius moratus moribus.
 Nunc ad eum pergam, sed aperitur ostium, 40
 Unde saturitate saepe ego exii ebrius.

ACTUS I. SCENA II.

HEGIO, LORARIUS, ERGASILUS.

Advorte animum sis, tu! Istos captivos duo,
 Heri quos emi de praeda, de quaestoribus,
 His indito catenas singularias;
 Istas maiores, quibus sunt vincti, demito.
 Sinito ambulare, si foris, si intus volent; 5
 Sed uti asserventur magna diligentia.
 Liber captivus avis ferae consimilis est:
 Semel fugiundi si data est occasio,
 Satis est; nunquam postilla possis prendere.
 Lo. Omnés profecto liberi lubentius 10
 Sumus, quam servimus. He. Non videre ita tu quidem.
 Lo. Si non est quod dem, mene vis dem ipse in pedes?
 He. Si dederis, erit extemplo mihi, quod dem tibi.
 Lo. Avis me ferae consimilem faciam, ut praedicas.
 He. Ita ut dicis; nam si faxis, te in caveam dabo. 15

39. *Condigne pater est.* Ita Codd. Sur. Gu. uterque, quattuor apud Bossch., permulti apud Avell., Edd. Pr. Parm. Videtur primus mutasse Camerar. Vulgo: *Condigne est pater.*

1. *Duo* Cod. Gu. membr. Vulgo *duos.*

2. *Heri.* Ita scripsi Codd. secutus Sur. Gu. utrumque, Langg. Edd. Pr. Parm. Primus Camerar. edidisse videtur *Here*, quod habet vulgata. De metro non timendum. Simili enim modo *Dedi* Mil. II, 1, 53. Atque ita sexcenties alibi. In reliquis vulgatam retinui, quam Codd. omnes defendunt. Bothius scripsit: *Heri quos de praeda emi de quaestoribus*, qua transpositione non est opus.

3. *Fugiundi dedi* e Cod. Sur.

9. *Postilla.* Vulgo *post illam*; atque ita Codd. Cam. Sur. Gu. chart. Edd. Pr. Med. Sed recte *postilla* (quod est prosum ut *postea*) Codd. Gu. membr. Voss. A. Edd. Parm. Charp. Atque ita etiam Alb. de Elib in marg. poet. Vulgata orta est ex Correctione.

12. *Si non est quod dem.* Dom. Baudius vel e coniectura vel pro varia lectione h. l. scribendum proposuerat: *Si non est qui dem*; non male. Solet enim iocum captare Plautus aliter accipiendo verba ab aliis dicta. Dixerat autem Hegio: *non videre ita tu quidem*. Quare subiungit Lorarius: *Si non est qui dem*, h. e. unde dem, unde pretium meum solvam. Sed non adducunt Codd. Memorabile tamen est, Cod. Gu. chart. v. sq. praebere *qui dem tibi*, pro vv. *quod dem tibi*.

14. *Praedicas.* Codd. plerique et Edd. Pr. Parm. *praedixisti*, vel *praedirti*, vel corruptius etiam *praedisisti*. Primus vulgatam, ut videtur, Camerar. induxit, quam veram esse et versus et sententia ostendit.

15. *Ita ut dicis.* Non est negandi formula, sed lepide assentientis, con-

Sed sátiſ verborum est; cúra quae iuſſi, átque abi.

Ego ſbo ad fratrem, ad ábos captívos meos:

Viſám, ne nocte hac quíppiam turbáverint.

Inde mé continuo récipiam rursús domum.

Er. Aegre éſt mi, hunc facere quaéſtum carcerárium,

Proptér ſui gnaſi míſeriam, míſerúm ſenem.

Sed ſi úllo pacto ille húc conciliári poteſt,

Vel cárnificinam hunc fácere poſſum perpeti.

He. Quis hic lóquitur? *Er.* Ego, qui tuó moerore máceror,

Macéſco, conſenéſco, et tabeſcó miſer.

Oſſa átque pellis ſúm, miſer, macritúdine.

Neque únquam quicquam mé iuvat quod edó domi;

Forſi aliquantulum étiam quod guſto, id beat.

He. Ergáſile, ſalve! *Er.* Dí te bene ament, Hégio!

He. Ne fié. *Er.* Egone illum nóſ fleam? ego nóſ defleam

Talem áduleſcentem? *He.* Sémpér ſenſi filio

Meo te éſſe amicum, et íllum intellexí tibi.

Er. Tum dénique homines nóſtra intelligimús bona,

Quom, quae ín poteſtate hábuimús, ea amíſimús.

Ego, póſtquam gnatus túſ potítuſ hóſtium,

Expértuſ quanti fúerit, nunc deſidero.

He. Aliénuſ quomí eiuſ incómmodum tam aegré feras,

Quid mé patrem par fácere eſt, quói ille eſt únícuſ?

Er. Aliénuſ ego? aliénuſ ille? ah, Hégio!

trarium tamen volentis. Cf. Bothius ad Terent. Eunuch. 229. qui tamen *o* versa miscet.

19. *Rursus* e Cod. Sur. dedi. Vulgo *ursum*.

26. *Miser macritudine*. Cod. Sur. *misera macritudine*, atque ita Codd. plerique omnes, praeter quosdam, qui *ut miser macr.* quemadmodum etiam Edd. Pr. Med. Sed recte *miser macr.* exhibet iam Ed. Parm. atque ita citat Nonius pag. 136. Merc. Neque aliter patitur metrum; nam prima in *v. macritudine* producitur, et *miser* monosyllabum est.

28. Vulgo *aliquantillum*, quod primus Cam. introduxisse videtur. Priores Edd. omnes *aliquantulum*, quibus consentiunt Sur. Gu. uterq. Leid. C. et aliquot apud Avell. Ex omni Latinitate unus hic locus exstat, e quo *v. aliquantillum* laudatur, quod ipsum iam suspicionem movet.

30. *Ego non defleam*. Ita metri necessitate scribendum. Cod. Gu. membra

Egone ^{non} // *defleam* (sic) quae scriptura ostendit fontem corruptionis. Fui enim haud dubie in archetypo scriptam: *Ego ñ defleam*, e quo alii fecerunt *ego non*, alii *egone*, alii coniunxerunt utrumque. Unde fluctuant Codd. inter lectiones: *egone non*, *ego me non*. Bosscha scripsit: *egon' non*, quod alie num puto ab elegantia Plautina.

34. *Quom quae in potestate h.* *Quom* scripsi e Cod. Sur. Locum excitavit Alb. de Ellis in marg. poet. nulla varietate.

35. *Potitust hostium*. Cf. quae dixi supra ad I, 1, 24.

37. *Quom* Cod. Sur.

38. *Quoi ille est*. Ita Cod. Sur.

39. *Ah, Hégio*. Ita Codd. Vulgo *ha, Hégio*.

Nunquam istuc dixis, néque animam induxis tuam. 40
 Tibi ille únicust, mi etiam único magis unicus.
He. Laudó, malum quom amici tuum ducis malum.
 Nunc hábe bonum animam. *Er. Heu, heu! He. Huic ilhúd dolet,*
 Quia núnc remissus ést edandi exércitus.
 Nullúmne interea náctus's, qui possét tibi 45
 Remíssum, quém dixi, Imperare exércitum?
Er. Quid crédis? fugitant ómnes hanc provinciám,
 Quoi obtígerat, postquam cáptu'st Philópolemús tuns.
He. Non pól mirandum est, fúgitare hanc provinciám.
 Multis et multigénerebus opúst tibi 50
 Miltíbus; primum dum ópus est Pistoriénsibus.
 Eorúm sunt aliquot génera Pistoriénsium.
 Opúst Paniceis, ópus Placéntinis quoque,
 Opus Túrdetanis, ópus est Ficedulénsibus;

42. *Quom* Cod. Sur. qui idem *dicit*, ut plerique. Sed recte alii *ducis*, quibuscum facit Alb. de Elib. l. c.

43. *Heu, heu* scripsi e Cod. Sur. Vulgo *ehéu*. Multum turbant Codd. Jitima in *animam* non coalescit.

44. *Edundi* Cod. Sur. Voss. B. Vulgo *edendi*. In Cod. tamen Sur. hic ordo est: *Quia nunc edundi remissus est exercitus*; unde scribendum conicio: *Quia nunc edundi missus est exercitus*. Causa corruptionis patet. Ceterum in Cod. Lang. *nunc* omittitur.

46. *Remissum quem dixi*. Ita cum Bosscha scripsi e con. Lambini. Vulgo *lixiti*, atque ita omnes Codd. praeter Leid. B., qui *dixisti*, et Cod. Cam. teste Taubm., ubi *dixit*, pro quo malebat Taubm. *duxit* sc. filius meus, quod in aetrum peccat. Palm. et Par. *duxti*, quod Gronov. Obs. I, 1. defendit. Errorem ortum esse puto ex falsa personarum praenotatione. Nam in Cod. Sur. interiectio *heu heu* in v. 43. tribuitur Hegioni, cui reliqua illius versus; tum in vv. *Nullumne interea parasitus loquitur*; deinde vv. *Quid credis* praefiguntur Hegio. Atque ita porro, donec versus *Habe bonum animam* cet. Hegioni continuantur.

48. *Quoi obtigerat*. Codd. *Quod obtigerat*. Vitium ortum ex non intellecta structura. Recte explicat Lambin. *Omnes, quisque suo loco, cui provincia obtigisset*. Graeci ita frequentius, veluti Euripid. Androm. 180. *ὅσῳ ἴσῳ, ὅσῳ μὴ κακῶς ὀκσίῳ θέλει*. Ceterum superiore versu scriptum est in Sur. *hanc omnes provinciam*, quem ordinem verum puto, tametsi nolebam a vulgata recedere propter unius Cod. auctoritatem. Tum Cod. Sur. et Ed. Pr. *postquam captus Ph. t. omisso est*, fortasse recte, ita ut versus pronuntiandus sit: *captus Philópolemús tuus*. Aliam rationem iníit Bosscha, qui scripsit: *Quoi obtigerat postquam captus Philópolemús*, inficeto versu. Ego non discedendum puto a vulgata, licet quattuor breves syllabae concurrant in uno trocheo, de quo numerorum vitio cf. quae disputavit Hermannus in Elem. Doctr. metr. pag. 131. seqq. Excusatio huic loco est a nomine proprio. Integer autem hic versus abest ab uno Cod. apud Avell. et a Gu. membr. Alii Codd. omiserunt vv. *Quoi obtigerat*.

52. Vulgo: *genera aliquot*, labante versu. Verum ordinem praebent Codd. Sur. Gu. uterq. Leid. A. Voss. B.

53. *Opus*. Vulgo *opus*. Codd. plerique *opus Paniceis est*. Ed. Parm. *Opus est Pan.*

Iam m̄ritumi omnes m̄lites opus s̄unt tibi.

Er. Ut saepe summa ingenia in occulto latent!

Hic qualis imperator nunc privatus est!

He. Habē bonum animum. nam illum confidō domum

In his diebus me reconciliassere.

Nam hic eecum captivum adulescentem Alium,

Prognatum genere summo, et summis divitiis:

Hoc illum me mutare, confidō fore.

Er. Ita di deaeque faxint. *He.* Sed num quō foras

Vocatus es ad coenam? *Er.* Nusquam, quod sciam.

Sed quī dum id quaeris? *He.* Quia mi est natalis dies;

Propterea te ad coenam vocari volo.

55. Versus citatur ab Nonio pag. 482. Ed. Mex. *Maritumi* scripti cum Cod. Sur.

58. *Habe bonum animum.* Vulgo *Habe modo bon. a.* Sed modo abest in Codd. Sur. Gu. utroq. tribus apud Bosscham. Neque ulla est causa, cur intrudi velis modo.

59. *Reconciliassere* est infinitivus futuri exacti, unde in recentiori Latino sermone prognatae sunt verborum desiderativorum formae. Pro *levavero* enim, solenni permutatione litterarum *r* et *s*, primum factum *levavero*, unde *levavo*, *levasso*; *petivero*, *petiveso*, *petiso*, *petiasso*. Quod amplius deinde productum etiam flexionem modorum subiit, quare *turbassit* Cic. de Legg. III, 4, 11. *iussit* Cato de R. R. 14. Infinitivus *expugnassere*, *reconciliassere* persaepe apud Plautum. Distinguendae tamen sunt diligenter verae frequentativorum formae, ut *facesso*, *capesso*, *lacesso*, *arcesso*; quas licet ortas ex illo futuro, tamen posterior sermo diligenter discriminavit. *Licessit*, quod pro *liceat* legitur Asin. III, 3, 13; *prohibessit*, *potessit*, *incipessim*, alia huiusmodi sunt coniunctivi praesentia et licenter videntur procusa esse ad formam futuri exacti illius, quod tum in coniunctivi notionem transit, quia futurum et coniunctivus natura sua sunt cognata.

60. *Captivum adulescentem.* Ultima in *ad.* non eliditur. Ceterum vulgo *Nam eecum hic*, sed recte Cod. Sur. eo ordine, quo dedimus. Idem tamen Cod. *ad ulescentem captivum*, qui ordo correctoris manum arguit. *Captivum adul.* etiam Gu. uterq. Leidd. apud Bosscham, qui tamen alterum illum ordinem praetulit, scripsitque: *Nam eecum hic adulescentem captivum Alium*, non recte; praeponendum enim est *v. captivum*, quod gravioris est ad sensum momenti.

61. *Divitiis* per synizesim ut trisyllabum est pronuntiandum. Cf. quae notavi ad Trin. I, 2, 3.

64. *Vocatus es ad coenam.* Vulgo *es* deest. Exhibet tamen Cod. Sur., idemque ex Codd. ant. se addidisse testantur Editores Parm. Necessarium est.

65. *Sed qui dum.* Vulgo legitur: *Sed quid tu id q.* Cod. Sur. *Sed quid dum hoc quaeris.* Cod. Gu. uterq. *sed quid dum id q.* atque ita Edd. Pr. Parm. *Sed quidum id q.* Ed. Med. Recte iam Charp. S. *quidum id q.* de qua formula vide quae ad hunc locum disputavi in maiori trium Comoediarum Plauti editione.

66. Vulgo: *Propterea te vocari ad coenam volo*, ad quem hiatum devitandum alii mi post *vocari* interposuerunt, alii peius etiam *vocari* scripserunt. Veram viam ostendit Gu. membr. ubi eo ordine est, quem dedimus; te non liquescit. Vv. *ad coenam* vel sine Cod. praepoenda erant.

Er. Facéte dictum. *He.* Séd si pauxillúm potes
Conténtus esse. *Er.* Nae perpauxillúm modo;
Nam istóc me assiduo víctu delectó domi.

He. Age sis, roga. *Er.* Emtum, nísi qui meliorem áfferet, 70
Quae mi átque amicis pláceat conditíó mágis,
Quasi fúndum vendam, meis me addicam légibus.

He. Profúndum vendis tú quidem, haud fundúm mihi.
Sed sí venturus, témperi. *Er.* Hem vis iam? ótiumst.

He. I módo, venare léporem; nunc ictím tenes. 75
Nam meis scruposam victus comméat viam.

Er. Nunquam istóc vinces me, Hégio, ne póstules;

67. *Pauxillum potes.* Ita Codd. omnes praeter Sur. ubi, ut Lambinus volebat, *pauzillo*. Male et ex interpretatione. *Pauxillum contentus* non significat parvo contentus sed aliquatenus contentus, ein wenig zufrieden. Respondet parasitus, id pauxillum perparvum esse, nam istum victum, hoc est, illud *pauillum esse contentum*, se domi habere, nec foris sibi quaerendum esse.

70. Vulgo: *Age sis roga.* *Er.* Emin tu? *He.* nisi qui meliorem afferet. Codd. omnes *roga*, quod nihili putabat esse Salmasius, Hegionem ratus invitationem suam adiuncta prece repetere, unde *rogo* scribendum esse censebat. Tum iidem Codd. *emtum* sive *emptum* omnes. Rectissime. Sed quidam Codd. in eo errant, quod ante h. v. nullam personae notam ponunt, sed verba Hegioni continuant, quod falsum esse, sequentia ostendunt. Respondet autem his verbis parasitus, vocem *roga* recte accipiens, ex formula in venditionibus solenni. Rogabantur venditores, ut pretium indicarent. Cf. Briae. de formulis et sol. P. R. verbis pag. 491. In quam rem appositus est Persae locus Act. IV, 4, 36. *Indica, fac pretium. Do. Tua merx est, tua indicatio est. cet.* Dixerat igitur Hegio *Age sis, roga, quanti* i. e. quam laute *mecum coenare velis*. Cui respondet parasitus, nihil curans pretium: *Empta res est; caute tamen addit: nisi qui meliorem conditionem afferet.*

72. *Quasi fundum vendam.* Ita vulgo. Cum vulgata consentiunt Codd. omnes et Edd. vett. *Vendens* dedit primus Camerarius, nisi fallor. Sensus est: Sic ego rem transigo, quasi fundum vendam; ita quoque me meis addicam legibus, mea conditione utar; quod eo spectat, quod dixerat, tum demum rem sibi emptam velle, nisi qui meliorem conditionem afferet.

74. *Hem vis iam? otiumst.* Vulgo: *hem! vel iam otium est*, quemadmodum edidit Camerar. Codd. Sur. Gu. uterq. Leid. C. *emulis iam*. Alius Cod. apud Turneb. *hem mulis iam*. Leid. A. *silvis iam*. Edd. Pr. Med. *aemulis iam*. Ed. Parm. *hem mihi iam* e Codd. antt. ut testantur Editores. Codd. Avell. *emulis iam* et *aemulis iam*. Glossa in Cod. Regio apud Avell. *aliter en vel iam*. Codd. Pall. teste Bothio *em lis iam*. Mihi non dubium est, maxime palaeographicas rationes reputanti, *hem vis iam*, scribendum esse. Nihil enim saepius accidit, quam ut *v* et *l* commutentur et confundantur, vel producta paullo longius, vel adducta brevius altera linea in litteris istis. Unde quum aliquis legisset *hem lis* vel *em lis* pro *hem vis*, facilis erat lapsus in vocem *emulis* et *aemulis*.

75. *Nunc ictim tenes.* Vulgo *erim*, quod monstrum est verbi. *Irim cenes* Cod. Sur. *itim tenes* Gu. uterque. Reliqui omnes fluctuant inter *irim*, *ihrim*, *itim*, *yrim*, *ytim*, *itum*. Salmasius Plin. Exerc. p. 277. *herem*, Scaliger *cirim*, alii *i*, *rem tenes* emendandum suaserunt. Proxime ad Codicum lectionem accedit Laelii Briciolae coniectura, qui *ictim tenes* legendum censuit. Cf. Taubmannum ad h. l. De *ictide* adeundus est Plinius Hist. N. XXI, 4.

Cum calcéatis déntibus veniám tamen.

He. Aspér meus victus sáne. Er. Sentisne éitas?

He. Terréstris coena est. Er. Sús terrestris béstia est.

He. Multis oleribus. Er. Cúrato aegrotós domi.

Nunquíd vis? He. Venias téperi. Er. Memorém mones.

He. Ibo întro, atque intus súbducam ratiunculam,

Quantúllum argenti mi ápuđ trapezitám siet.

Ad frátreş, quo ire díxeram, mox ívero.

85

ACTUS II. SCENA I. *)

LORARIÍ, PHILOCRADES, TYNDARUS, Captivi.

(Canticum.)

Lor. Si di immortales íd voluere, vós hanc aerumnám éxsequi
Decet íd pati aequo ánimo; si id faciétis levior lábor erit.

Domí fulstis, credo, líberi.

Nunc sérvitus si evénit, ei vos mórigerari mós bonust,

Eámque herilí império ingeníis vóstris lenem réddere.

Índigna digna habénda sunt, herus quae facit.

5

79. *Sentisne*. Ita Codd. Sur. Gu. uterq. *Victus scripsi* e Cod. Sur. ubi *victus est sano*. Vulgo *victus sano est*.

82. *Tempé ri* pro *tempé ri* est hic et supra v. 74. in Cod. Sur. Nom credo veram esse scripturam. Prisca enim vocabuli declinatio proditur verbo *tempé rare*. Recte igitur Codd. Cam. et Langg. *tempé ri*, ut enotavit ad h. l. Scioppius.

*) Scena haec cantico constat, quod a Lorariis aliisque servis, qui una cum captis in scenam prodeunt, et ipsis captivis, Tyndaro et Philocrate, cantatur et agitur. Multa autem inest affectuum, actionis et gestuum alacritas. Servi ex altera parte astant, captivos observantes et consolantes, comitantes etiam curiose et sequentes, quocunque illi greasum promoveant. Ex altera astant Tyndarus et Philocrates, primum plorantes; tum tranquillores facti seorsim concedunt secumque soli colloquuntur. Quo facto, herus ubi in sequenti scena procedit, servi abeunt. Huic actionis alacritati respondent metra versuum, varie mixta varieque mutata. Primum iambici varii generis; tum cretici, bacchiaci, glyceoni versus, variae clausulae, denique omnibus affectibus sedatis, trochaei, omnia quadam tranquillitate componentes.

2. *Aequo animo*. Sic recte Codd. Sur. Gu. uterq. et relinqui, quos sciam. Vulgo *animo aequo*, quod falsum esse iam docet sententiae vis, quae inest in epitheto. Tum *labor erit* ídem Codd. rectissime; vulgo *labos erit*. Ultima in *aequo* non eliditur.

3. Est iambicus dimeter. *Domí* monosyllabum, *fulstis* disyllabum.

5. *Eámque herilí*. Sic vulgo. Plurimi Codd. et Ed. Pr. *Eámque et herilí*. Codd. Cam. et Lang. *Eámque et erilí*. *Eámque herilí*, ut vulgo, Cod. Gu. chart. Videtur mihi et ortum esse ex s ultima vocis antecedentis et h prima sequentis vocis littera, unde Codd. aliquot *et erilí*. Pareus dedit *ex herilí*, quod nihili. Ceterum recte expeditivus sensum loci Bothius, explicans: eámque per ingenia vestra facere *lenem*, i. e. facilem, non renitentem herilí imperio.

6. Versus est iambicus senarius.

Capt. Oh, oh, oh!

Lor. *Exultatione haud est opus; multa oculis misera cuditis.*

In ré mala animo sí bono utare, ádiuvat.

Capt. At nós pudet, quia cüm catenis sumus. *Lor.* At pigeat póstea 10
Nóstrum herum, si éximat vinculis,

Aút solutós sinat, quós argento émerit.

Capt. Quid á nobis méttuit? scimís nos,

Nóstrum officiúm quod est, si solutós sinat.

Lor. 'At fugam fingitis. Séntio quam rém agitis. 15

Capt. Nós fugiamus? Quó fugiamus? *Lor.* 'In patriam. *Capt.* Apage!
haud nós id deceat,

Fúgitivos imitari. *Lor.* Imo edepól si érit occasio haúd dehortor.

Capt. 'Unum exoráre vos sínite nos. *Lor.* Quidnam id est?

Capt. 'Ut sine hisce árbitris atque vóbis, nobis

Détis locum loquéndi.

20

7. Captivorum ploratio extra metrum est. Vulgo superiori versu adhaeret.

8. Vulgo editur: *Exultatione haud opus est; oculis multam miseriam additis.* Vehementer turbant Codices. Sed Cod. Sur. etiam hoc loco veram emendandi viam ostendit et minus ceteris corruptam servare videtur lectionem: *Exultatione haud opus est multa: oculis multa mira cuditis.* In quibus primum illud alterum *multa* supervacaneum et male repetitum ostenditur, unde sequitur distinctionem ante *v. multa* esse collocandam. Tum pro *mira* rescribendum esse *miseria* et sententia docet, et aliorum Codd. lectio evincit, et per se probabile est, quia in vetere antigrafo haud dubie compendium fuit scripturae *mira*, quod est *miseria*. *Cuditis* autem, quod idem habet Cod. Sur., haud dubie verum, a quo qui discesserunt, loquendi formulam *oculis cudere aliquid* non intellexerunt, quae significat, aliquid clare et manifeste edicere, ita ut ex ipsis oculis quasi legi queat; quasi oculis exprimere. Graeci in tali re *πλάττειν* dicunt. Ducta est translatio a nummis, qui, prout cunduntur, id indicant. Simili modo Plaut. Epid. III, 4, 40. *Quas tu mihi tenebras cuditis?* i. e. indicas, edicis; ubi tamen aliquot Codd. *trudis*. Aliud est Pseud. II, 2, 20. *Nam haec mihi incus est; procudam ego hodie hinc multos dolos.*

11. *Nostrum herum, si eximat.* Versus habet tres creticos. Amat Plautus in prooedicia ternum pedum numerum. Sic infra in hoc ipso cantico recurrunt tres bacchei, et Act. III, 2, 2. tres cretici. Vulgo atque in omnibus Codd. legitur: *si vos eximat.* Vos ad sensum et metrum supervacaneum recte sustulit Hermannus. Sed idem etiam *v. vinculis* delevit, quod improbandum. *A vinculis* Cod. Gu. membr.

13. Versus est bacchiacus trimeter, quem cur emendandum et in creticum numerum transformandum quis existimet, non video.

15. *Fugam fingere* est meditari, moliri fugam. De qua verbi significatione agit Nonius pag. 308. qui hoc Lucilii exemplum excitat: *Si fuga fingitur, timido vadit pede percitus.* Tum *rem agitis* omnes Libri. Hermannus *rem agis*, ut choriambum in creticis evitaret. Id ego sic faciendum arbitratus sum, ut syllabas potius *sentio quam* pro Cretico habendas indicarem, *v. rem* autem non elidendum esse ostenderem. De indicativo adeatur nota ad h. l. in maiore editione trium Comm. Adde Plin. Epp. VII, 20. *Nescio quo loco iungimur.*

16. 17. Sunt duo trochaici tetrametri acatalecti, quos excipiunt cretici cum clausula sive catalexi.

19. 20. *Hisce.* Codd. et Edd. vet. *hisce.* Vulgo *his.* Tum atque vobis

Lor. Fiat; abscédite hinc! Nós concedámus huc.
Séd brevem orátionem incipesse. *Ph.* Hém mi istuc
Cértum erat. Cóncede huc.

Lor. Abite ab istis. *Tyn.* Obnoxii áambo vobis sanus
Própter hanc rém, quum, quae vólumus nos, cópiæ
Fácitis nos cómpotes. 25

Ph. Sécede huc núnc iam, sí videtár procul,
Ne árbitri dícta nostra árbitrarí queant,
Neú permanét palam haec nostra fallácia.

Nám doli nóa doli súnt, nisi astí colas,
Séd malum máximum, si íd palam próvenit.
Nám si herus tú mihi ea, atque egomet ésse tuum 30

nobis Detis locum loquendi. Ita Libri omnes, nisi quod Cod. Sur. *modum* pro v. *locum* et Ed. Charp. *atque a vobis nos Detis*, unde Hermannus scribendum existimabat: *Atque a vobis nos detis loquendi locum*, ut esset creticus tetrameter. Apertior tamen clausula est: *Detis locum loquendi*, quam ut obscurari ea possit. Superior autem versus aut molossium habet in fine pro cretico, aut creticus est catalecticus, quasi aditum faciens ad clausulam eamque iam praeparans:

*Ut sine hisce árbitris atque vo — bis, nódis
Détis locum loquendi.*

Hermanni ratio propter inusitatum dicendi genus: *locus loquendi nos* haud probanda esse videtur.

22. *Incipesse* recte scribitur. Est enim *incipessere* desiderativum ut *capessere, facessere*. Libri variant sic: *incepasse, incepiisse, incipisse, incipiase, incepiase*. *Incipesse* tamen plurimi eorum exhibere videntur, quos contulit Bosscha. Tum *Hem mi istuc*, ut metrum flagitat, Cod. Gu. membr. Vulgo: *Hem istuc mihi*.

24. Ita Codd. atque Edd. omnes, in qua lectione nihil mutandum. Penultima in *abite* pro brevi, ut saepe, accentu in prima praevalente. *Obnoxii* aut scribendum aut pronuncianum tanquam trisyllabum.

25. *Quum quae*. Cod. Sur. *cunq̄ue*. Aff. teste Scioppio, *cum quam, cum qua*. Recte Leidd. apud Bosscham, ut dedimus. Vulgo *cum quae*. Tum pro vv. *copiae facitis* C. Sur. ut vulgo, *copia est ea facitis*, atque ita Vosiani et Leidd. A. B. Sed Leid. C. *copiae ea f. omisso est*. Atque ita etiam Cod. Gu. uterque; quare recte Herm. videtur scripsisse: *copiae facitis*. Nam *copiae aliquem compotem facere*, ex consueta abundantia Plautina. Ordo est: *quum eorum, quae volumus, copiae nos compotes facitis*, h. e. eorum copiam nobis praebetis. *Rei copiam habere* quum dicatur, amplius hoc produxit Plautus h. l. dicens: *compotem rei copiae facere*. Locutionis asperitas emollitur, quod alter genitivus h. l. omittitur.

32. Vulgo et in Codd. Sur., omnibus apud Bossch. Gu. utroque: *Nam si herus mihi es tu metro perturbato*. Ed. Parm. *Nam si mihi herus es tu*. Recte ordinavit Herm. Tum vulgo: *atque ego me tuum esse servum assimulo*. Cod. Sur. *atque ego me tuum esse servum assimulabo*. Cod. Gu. membr. om. *esse*. chart. *ego me esse tuum s. assimulo*. Efficiendum videbatur quibusdam *esse*, propter vagam eius in Codd. sedem. Hoc autem si fiat, *ego* ultimam producet, quod nusquam invenitur hac aetate factum. Ergo scribendum *egomet*, ceterum retinenda lectio Gu. chart. *Aliquem assimulare* affertur ex Ovid. Met. XIV, 658. *Assimulavit animum*. Fortasse ita legendum Poenul. II, 1, 57. *Isque ut assimularet peregrinum aliunde ex alio oppido*, ubi vulgo: *Isque se ut a*.

Sérvum assimuló, tamen víso opust, caúto opust,
 Ut hoc sóbrie sineque árbitris
 Accúrate agátur, docte ét diligénter. 35
 Tánta incepta ré s est; háud sómniculóse hoc
 Agéndum est. *Tyn.* Ero, út me volés esse. *Ph.* Spéro.
Tyn. Nam tí nunc vidés pro tuó caro cápíte
 Carum ófferre mé meum capút vítáti.
Ph. Scio! *Tyn.* At scire meménto quando id, quód volés, habébis. 40
 Námque máxuma párs fere
 Mórem húnc homínés habent:
 Quód volúnt sibi, dum ímpetrant,
 Súnt boni; séd id ubi íam penes sése habent,
 Ex bonis péssumi et fráctalentíssumi 45
 Fíunt. Nunc út mihi té volo, esse autumo.
 Quód tibi suádeam, suádeam méo patri.
Ph. Pól ego te, si aúdeam, meúm patresá nóminem.

33. Vulgo: *cauto est opus*; sed *c. opus est* Codd. Sur. Gu. uterq.

34. Dimeter iambicus transitum faciens ad bacchiacos.

35. Vulgo: *Accurate hoc agatur*. Sed *v. hoc* aperte ab se segregat metrum, qua de causa recte delevit Herm. In Cod. Gu. utroque superiori versu *hoc* desideratur, unde probabile est, ex eo loco in hunc transgressum esse.

39. *Carum offerre me meum*. Vulgo *me* deest, quod facillime excidere potuisse nemo non videt. Metri causa interposuit Hermannus. *Vititati offerre* recte explicuit Douza *venale habere* et proinde nihili aestimare.

40. *Scio. At scire meménto*. Propter personae mutationem nihil offendit hiatus in *v. scio*. Quem ut evitaret Herm. interposuit *tum* post *v. scire*; tunc iam interposuerant Edd. Parm. qui ad versus integritatem se addidisse testantur. Ceterum in nullo est Codice. Versus est iambicus tetrameter catalecticis, de quo genere vide Herm. *Elem. doct. metr.* pag. 146., a bacchiacis transitum faciens ad glyconeos.

41. Sequuntur tres glyconei. Vulgo primus versus legitur: *Nam fere maxima pars*. Atque ita Codd. quod sciam omnes. Lenissima esset emendandi via, si sensus admittet: *Nam fere pars maxima*. Sed adiectivum necessario anteponitur. Quare legendum putavi *Namque maxima pars fore*, quod errori facile fuit obnoxium, postquam semel *nam pro usaque scriptum* est. Cf. quae infra diximus ad Act. III, Sc. 1, v. 18.

42. *Morem* ultimam coalescere non sinit.

43. Vulgo: *Quod sibi volunt, dum id impetrant, sed id recte* adest a Cod. Sur. Gu. membr. et duobus Regg. apud Avellinum. Consequens erat, ut scriberetur: *Quod volunt sibi*. Nisi forte quis existimet pronuncianum: *Quod sibi volunt, dum impetrant*.

44. Sequuntur cretici. Vulgo: *boni sunt*, et ita Codd. Sed recte iam Bosscha numerum creticum restituit. Idem tamen cur contra Codd. fidem *penes iam* scripserit, non intelligo.

46. *Fíunt*. Ita recte Hermannus et sententia et metro efflagitante. Vulgo sunt. Cetera vulgo sic leguntur: *Nunc ut te mihi volo esse, esse autumo*, quae emendata exhibent Codd. Sur. Gu. uterque, Langg. et Leidd. et Voss. apud Bosach., ut dedimus. *Esse* bis exaratum est in uno Camerarii. Receptam lectionem tuetur etiam Ed. Pr.

Nám secundúm patrem tu és pater próxumus.

Tyn. Aúdio. *Ph.* Et proptérea saepiús te, ut meminéris, moneo. 50

Nón ego herus tibi sed servus súm. Nunc obsecró tu hoc unum:

Quóniam nobis di immortales ánimos ostenderúnt suam,

Ut qui herum me tibi fuisse atque ésse nunc conservóm velint;

Quód antehac pro iure ímperitabam meó, nunc te oro pér precem,

Pér fortunam incértam et per mei te érga bonitatem patris, 55

Pér conservitiúm commúne, quod hóstica evenit manu,

Né me secus honóre honestes, quam, quom servibás mihi,

'Atque ut qui fueris, et qui nunc sis, meminisse ut meminéris.

Tyn. Scío quídem me te ésse nunc, et te ésse me. *Ph.* hem istuc
sí potes

Mémoriter meminisse, inest spes nobis in hac astútia. 60

ACTUS II. SCENA II.

HEGIO, PHILOCRATES, TYNDARUS.

Iam égo revortar íntro, si ex his quae volo exquisívero. —

'Ubi sunt isti, quós ante aedes iússi huc produci foras?

Ph. 'Edepol tibi ne quaéstioni essémus, cantum intéllego;

49. *Proximus* scripsi e Cod. Sur. Vulgo *proximus*.

50. Sequuntur duo trochaici tetrametri acatalecti, quibus finitur canticum. Ita aptissime trochaico rhythmo componuntur ac sedantur affectus, *Te non eliditur*.

51. Cod. Sur. hunc versum sic exhibet: *Non ego herus sed tibi servus sum. nunc te obsecro hoc unum.* Sed vulgata recte se habet.

52. Hoc ordine vulgo et Codd. Langg. et Cam. aliique. *Quoniam di immortales nobis* Cod. Sur. quod fortasse verum.

53. *Esse pyrrhichius* est. Cf. Plaut. Merc. V, 4, 1. *'Ad patrem ibo, ut mátris iram sibi esse sedatam sciat.* Cf. quae dixi in Add. ad Cic. Rhetor. pag. 703. et ad Prisc. opp. min. pag. 388. *Conservom dedi* e Cod. Sur. ubi *conservo n.*

54. *Quód antehac.* Anapaestus pro trochaeo.

55. *Mei erga te* habent Sur. et Gu. chart. *me erga te* Gu. membr. fortasse recte. Sed reliqui, quod dedimus.

56. Vulgo: *perque cons.*, pro quo Bóthius *perque serv.* Sed *que* mihi videtur ortum ex compendio *con* praepositionis in vocabulo sequenti.

57. Codd. quidam et vulg. male: *quam ego te cum serv.* Recte Cod. Sur. *quam quom serv.* quod scripsi.

58. *Atque ut qui fueris et qui nunc sis.* Sic libri omnes et vulgo. *Ut* bis positum, quemadmodum apud Graecos *αὐ*, post interposita multa verba, ne sensus obscuraretur. Ordo est: *ut meminéris meminisse, qui fueris et qui nunc sis.* Ed. Pr. prius ut omittit, fortasse recte.

60. *Memoriter meminisse* Plauto familiare est. Amphitruon. I, 1, 261. *memoriter memorat.* Similiter Afranius in Vopisco loco a Charisio citato pag. 89. *memini memoriter.*

1. *Revortar* scripsi e Cod. Sur. et Gu. chart.

3. *Questioni* Codd. Langg. Gu. membr. Reliqui *quaestion e, quaestion e.* Tum *intell ego* Cod. Sur.

'Ita vinculis custódiisque circummoeniti sumus.

He. Qui cavet, ne decipiatur, vix cavet, quom etiám cavet. 5

'Etiám cum cavisse ratus est, saepe is cautor captus est.

'An vero non iústa causa est, ut vos servem século,

Quós tam grandi sún mercatus praesenti pecúnia?

Ph. Néque pol tibi nos, quia nos servas, aequomst vitio vórtete:

Néque te nobis, si abeamus hinc, si fuaat occásio. 10

He. 'Ut vos hic, itidem illic apud vos meús servatur filius.

Ph. Nón igitur nos sóli ignavi fúvimus.

He. Sécede huc, nam súnit quae ex te sólo scitari volo,

Quárum rerum té falsiloquum mi esse nolo. *Ph.* Nón ero,

Quód sciam; si quid nescivi, id nescium tradám tibi. 15

Tyn. Núnc senex est in tonstrina; núnc iam cultros áttinet.

Ne id quidem invokicri inicere vóluit, vestem ut ne saquinet.

4. *Circummoeniti* Edd. Parm. Cam. et Codd. plures apud Bosscham, ut vulgo. *Circummoeniti* Leid. B. Ed. Pr. *Circumuniti* Codd. Sur. Gu. uterq. Leid. A.

5. *Quom* Cod. Sur. Fluctuasse ipsum vetus antigraphum videtur inter *quom*, *cuom*, et *cuum*, unde *cum* et *quom* in Codd. reperiuntur.

6. *Cum cavissae* h. l. libri omnes *cum* vulgata, excepta Parmensi, ubi *quum*.

8. *Praesenti a pecunia* Cod. Sur. et alii.

9. *Aequomst, vitio vortere.* Codd. Sur. Gu. chart. *equum stultitiae v. Gu. membr. aequum est stultitiae.* Codd. Langg. *aequomst v. v.* Edd. Pr. Parm. *aequum stultitiae v.* Fontem erroris monstrant Codd. apud Bosscham, e quibus Voss. A. *aequom stultio.* Leid. B. *aequum scultro*; quibus accedit Cam. vetus Cod. qui exhibet a m. pr. *aequom stultio.* Tum *vortere* Cod. Sur.

10. In vv. *si abeamus v. si non eliditur.*

12. *Fuimus* Codd. omnes. Scribendum esse *fuimus*, pronuciandum *fui-*
mus, monuit Ernestius ad verbum Ennii apud Ciceron. de Orat. III, 41. *Nunc sumus Romani, qui fuimus ante Rudini.* Hoc si est verum, etiam *sumus* pro *sumus* scribendum est. Probabile est, priuscos etiam scripsisse *fui-*
mus, quod alibi docebo. Cf. tamen Varron. L. L. IX, 60. et Sisennam apud Ruf. de metris Com. p. 2711. *Ignari* Codd. Sur. Voss. A. Gu. membr. *ignavi* recte reliqui.

13. *Quae ex te* Codd. Sur. et reliqui quos sciam omnes. *Ex te quae* ante Cam. nulla editio. Hiatus in v. *quae*.

15. *Si quid nescivi.* Ita omnes omnino Codd. atque Edd. nisi quod unus Reg. apud Avell. *nesciam.* *Nescibo* primus ed. Pareus, ex emend. Pistoris, qui refert, se in vetere Cam. Cod. *nescivo* a pr. m. scriptum invenisse. Sed tacet de hac re Scioppii collatio, qua de causa nihil de Codd. lectione mutandum censui.

17. *Involucrum.* Ita scripsi manuscriptorum librorum vestigia sequutus. Cod. Sur. Gu. chart. *involvere.* Cod. Gu. membr. *involucres.* Ceteri omnes *involucere.* Bothius de Turnebi sententia dedit *involucrum.* *Involucere* vox est nihili. Ipsa loci sententia flagitat genitivum, ab v. *id* pendentem: *ne id quidem involucrum — ut ne.* Nicht einmal soviel Hülle hat er ihm überwerfen wollen, dass cet. Res est manifesta. Vulgo, ut Codd. *involucere*, quod ex lexicis exterminandum est.

Séd utrum strictimne áttensurum dícam esse, an per pécínem,
Néscio; verúm si frugi est, úsque admutilabít probe.

He. Quid tu? servosne ésse, an liber mávelis, memorá mihi.

Ph. Próximum quod síst bonum, quodque á malo longíssime,

'Id volo: quamquám non multum fúst molesta sérvitus;

Néc mihi secus erát, quam si essem fámlíaris fílius.

Tyn. Eúgepae! Thalem talento nóu emam Milésium.

Nam ad sapiéntiam húius ille nímius nugatór fuit;

'Ut facete orátionem ad sérvitatem cóntulit.

He. Quó de genere nátu'st illic Phlócrates? *Ph.* Polyphúsius,

Quód genus illic est únun pollens átque honoratíssimum.

He. Quid ípsus hic? Quo honóre est illic? *Ph.* Súmmo, atque ab sum-
mís viris.

He. Tum ígitur ei cum in 'Alíis est tánta gratia, ut praédicas,

18. *Utrum* — *ne* — *an*. Nativá est disiunctivae interrogatiónis fórmula, *πόσῳρον — ἢ τοῦτο — ἢ ἐκείνο*. Cf. Cic. *Tuscul.* IV, 27. *Utrum illudne non videatur aegre ferendum, ex quo suscepta sit aegritudo, an omnium rerum tollenda omnino aegritudo*. Cf. Górenz. ad Cic. *Acad.* II, 22. pag. 133. *Strictim* tondere est tondere ad cutem, *ἐν ῥογῇ ναισῆσθαι*.

19. *Admutilabit*, ut vulgo, scripsi e Cod. Sur. *Alíi ammutilabit*.

20. *Servosne* Codd. Sur. Gu. membr. Langg.

21. *Bonum* Codd. Sur. Gu. uterq. omnes apud Bosscham praeter Leid. B. qui *bono*. Tum Edd. Pr. Parm. Volebat Gronov. *Proxime quod sit bonum*; non opus est. *Bonum* accusativus est, a v. *proximum* pendens. Videntur mihi hoc discriminis statuísse veteres inter *proximus cum dativo*, et *proximus cum accusativo*, ut hoc ulterius ponerent in locali ac nativa significatióne, ut est apud Cic. *Att.* I, 11. *proximus Pompeium sedebam*. Unde Plaut. *Poen.* V, 3, 1. *Quis pultat? Qui te proximus est*, h. e. proxime te astat. Nam *qui tibi proximus est* cognationem significaret. Ígitur illa cum dativo structura, ut plurimum tranalate dicitur, ut *quisque sibi est proximus*, de cura et amore. Ceterum *longissime* dicitur, quia subaudiatur *absit*.

24. *Eugepae*. Ita Gul. e Codd. Langg., ubi *Eugepel*; sed *eugepae* etiam Gruterus in Codd. se legisse astruit. Ceteri Codd. omnes *Eugepol*, vel *Eugepo*, vel, ut Sur., *Euge ob*. Lamb. sic distinxit: *Euge, pol Thalem*. Edd. vett. *Euge pol*.

25. *Ille* abest ab omnibus Codd. et Edd. vett. Addidisse videtur primus Camerar., quem Pareus et Douza sunt secuti, deinde reliqui. *Nam is ad sap.* omisso *ille* Ed. Parm. Bothius edidit *Nam pol ad sap.* existimans, *pol* illud plurimorum Codd. in superiori versu huc pertinere. Retinui Cameraríi lectiorem, quia pronomine demonstrativo opus esse videbatur.

28. *Illí* antiquiori forma pro eo, quod unitate est *illic*, ut saepe, scripsit Bothius. Codd. omnes et Ed. Pr. *illic est*, unde Bosscha *illic 'st*, quae elisio, nisi post *m* et vocales, locum non habet. Edd. vett. praeter Pr. est post v. *unum* collocant. Puto retineri posse *illic*, et duarum brevium haberi. Cf. supra I, 1, 26.

30. *Cum in Alíis est tanta gratia, ut praedicas*. Hoc ordine recte Codd. Sur. Gu. uterq. Leid. A. Vulgo est post v. *gratia* collocatur. *Gratia* ut trochaeum efficiunt per synecphonesiam. Ceterum vulgo *Alcis* pro quo *alíis* Cod. Sur. aliique.

Quid divitiae, sunt ne opimae? *Ph.* Unde excoquat sevum senex.

He. Quid pater? vivitne? *Ph.* Vivum, cum inde abimus, liquimus.

Nunc vivatne, nec ne, id Orcum scire oportet scilicet.

Tyn. Salva res est. philosophatur quoque iam, non mendax modo est.

He. Quod erat ei nomen? *Ph.* Thesaurochrysonicocroesides. 35

He. Videlicet propter divitias id nomen quasi inditum est.

Ph. Immo edepol propter avaritiam ipsius ac tenaciam.

[Nam ille quidem Theodoromedes fuit germano nomine.]

He. Quid tu ais? tenaxne pater eius? *Ph.* Immo edepol pertenax.

Quin etiam ut magis noscas, Genio suo ubi quando sacrificat, 40

Ad rem divinam quibus est opus Samiis vasis utitur,

Ne ipse Genius surripiat; proinde aliis ut credat vide.

He. Sequere hac me igitur. Eadem ego ex hoc, quae volo, exquisivero.

Phloocrates, hic fecit, hominem frugi ut facere oportuit.

Nam ego ex hoc, quo genere gnatus sis, scio; hic fassus est mihi. 45

31. *Opimae.* Multi libri *optimae, optumae.* Cod. Sur. *insunt ne optumae.*

32. *Abimus* Cod. Sur. aliique. Vulgo *abiimus.* Est praeteritum syncoptatum.

33. *Vivatne nec ne.* Emendatio, cuiuscunque est, verissima est. Codd. omnes *vivat nec ne.* Cic. pro Rosc. Com. 17. *Quaero enim poteritne Roscius ex societate partem suam petere nec ne.*

35. *Thesaurochrysonicocroesides.* Ita recte mihi videtur emendaase Bothius vulgatam *Thesaurochrysonicochrysidēs*, in qua repetitio *σοῦ χρυσοῦ* nihili est. Apparet, voluisse poetam etiam nomen viri indicare, quem ille aureo thesauro vinceret. Codd. fluctuant inter — *chrisides*, — *crisides*, — *crusides.* Saepe in Latt. Codd. *oe* et *u*, *oe* et *i* confunduntur.

36. *Id nomen quasi inditum est.* Ita Codd. Sur. Gu. uterq. Vulgo *id nomen inditum quasi est*, ubi *quasi* non suo loco positum.

37. Vulgo *atque audaciam*, atque ita Cod. Sur. aliique. *Atque tenaciam* Cod. Gu. membr. *ac tenaciam* iam con. Acidalius.

38. Hunc versum suppositivum esse vidit Bothius. Infra enim III, 4, 100. neacit Hegio verum Theodoromedis nomen, quo tunc demum audito ex Aristophonte, fraudem sibi factam intelligit. Nisi forte statuas, hunc versum spectatorum causa interiectum et ab actore averso ab interlocutore altero ad spectatores solos pronuncianum fuisse.

39. *Pertenax.* Ita Cod. Gu. membr.; vulgo *pertinax.* Ludit in ambiguitate vocabuli, quod etiam *pertinacem*, translate sensu, significat, cuius translationis propria esse videtur scriptura *pertinax.*

40. *Quando omisso ubi* Cod. Gu. membr. *quando* deest in Langg. *ubi quandoque* Sur. Tum *sacrificat* Sur. *sagrificat* Cod. Gu. membr.

42. *Ut credat vide.* Hoc est *vix credat.* Nam *vide ut* pr. est: *cura, quo pacto fiat*, quod non fieri probabile est. Contra *vide ne hoc fiat* est proprie: *cura quomodo hoc non fiat*, fieri autem credibile est, *set* igitur, ut opinor. Cf. quae notavi ad h. l. in maiori Ed.

43. *Exquisivero* Codd. Sur. Gu. uterq. Edd. Pr. Parm. Vulgo *exquiesivero.*

45. *Nam non liquescit. Gnatus* Gu. chart. Codd. apud Bosscham. *Natus* Sur. Gu. membr.

Haec tu eadem si confiteri vis, tua e ré féceris,
 Quae tamen scito scire me ex hoc. *Tyn.* Fécit officium hác suum,
 Quom tibi est confessus verum, quamquam volui séduo
 Meam nobilitatem occultare et genus et divitiás meas,
 Hégio; nunc quando patriam et libertatem pérdidi,
 Nón ego istunc me potius, quam te, métnere aequum cénseo.

Vis hostilis cum istoc fecit meas opes aequabiles.

Mémini, quom dicto haud audebat; fácto nunc laedat licet.

Séd viden? Fortúna humana fingit arctatque ut lubet.

Mé, qui liber fúeram, servom fécit; e summo infimum.

Qui imperare insuéram, nunc alterius imperio obsequor.

Et quidem si profunde, ut ipse fui imperator fámiliae,

Hábeam dominum, nón verear ne iniuste aut graviter mi imperet.

Hégio, hoc te mónitum, nisi forte ipse non vis, vólueram.

He. Lóquere audacter. *Tyn.* Tam égo fui ante liber, quam gnatus
 tuus.

Tám mihi, quam illi, libertatem hostilis eripuit manus.

Tám ille apud nos sérvit, quam ego nunc hic apud te sérvio.

Est profecto Déus, qui, quae nos gérimus, auditque ét videt.

Is, uti tu me hic hábueris, proinde illum illic curáverit.

Béne merenti béne profuerit, mále merenti pár erit.

46. *Tua e re.* Ita primus scripse videtur Cam. recte. Codd. Sur. Gu. chart. Langg. omnes apud Bosscham *tua re*, ut vulgo. Cod. Gu. membr. *tua i re*, quod habet genuinae lectionis vestigium.

47. *Me scire* Langg. Reliqui omnes *scire me*, quod verum est; nam *taen* aut monosyllabum est, aut ultimam etiam in positione brevem habet.

48. *Quom* Codd. Sur. Leidd.

50. *Hegio nunc patriam*, omisso *quando*, Codd. Sur. Gu. chart. Leidd. apud Bosscham, sed videntur exhibere Vossiani. Voces *Hegio nunc quando* desiderantur in Gu. membr. *Nunc* omn. Camerar. et Pareus. Recte *nunc quando*, ut vulgo, Edd. Pr. Parm.

54. *Arctatque*. Ita diserte in Cod. Sur. Vulgo *artatque*; Meurs. *aptatque*.

55. *Servom* scripsi e Cod. Sur., ubi *servon*.

56. *Insuveram* Cod. Sur. Gu. membr. ut vulgo; sed *insueram* Gu. chart. Langg. omnes apud Bossch. ut videtur; Edd. Pr. Parm. Tum vocem *alterius* ita collocant omnes, unde colligitur, non verum esse, quod praecipitur, in familiari sermone *alterius* penultimam productam habuisse semper.

57. *Et quidem*. Sic Cod. Gu. membr. cum vulgata. *Et quidem* dedit Bothius. *Equidem* omisso *et* Cod. Sur. Leid. C. *Equidem si proin* Voss. B. Ceteri apud Bossch. *Et quidem*, quod verum. De formula *Et quidem*, καὶ δὴ, καὶ μὲν δὴ, cf. Horat. Tursell. sub h. v. et Schütz. in doctrina particular. pag. 176.

62. *Tám ille*. Ita pronuciandum. Tum *quam égo nunc hic apud te sérvio*. Non enim h. l. obscurare licet particulas *tam* et *quam*.

64. *Curaverit*. Futurum exactum cum notione opinionis. Cf. Cic. de Fin. I, 20. *Etenim si loca, si fana — adamare solentus, quanto id in hominum consuetudine facilius potuerit et iustius?* Virg. Aen. VI, 88. *Non Sinois tibi nec Xanthus nec Dorica castra Defuerint.*

66. *Quam tu filium tuum, tam me pater meus desiderat.*
Te. Mémimi ego istaec. sed fatern' eadem quae hic fassus' est tibi?
Fyn. Ego patri meo esse fateor summas divitiás domi,
léque summo genere gnatum. sed te obtestor, Hégio,
né tamen animam aváriorem faxint divitiás mene, 70
né patri, tametsi únicas sum, decere videatur magis,
lé saturum servire apud te sumptu et vestitiá tuo,
ótius quam illi, ubi minime honestum est, médicantem vivere.
Te. Ego virtute Deum et maiorum nobístrum dives sum satis.
Nón ego omnino lucrum orare esse útile homini existimo. 75
Scio ego, multos lucrum luculentos homines reddidit;
Est etiam, ubi profecto damnum praestet facere, quam lucram.
Odi ego aurum; multa multis saepe suscipi péperam.
Núnc hoc animam advórtito, ut ea, quae sentio, paritér scias.
Filius meus illic apud vos servit captus in Alide; 80
Eum si reddis mibi, praeterea unum numum né das;
Et te et hunc emittam hinc. alio pacto abire nón potes.
Tyn. Optimum atque aequissimum oras, óptimisque hominúm es
homo.
Séd is privatam servitatem servit illi, an publicam?
He. Privatam medicí Menarchi. Ph. Pól hic quidem huius ést cliens. 85
Tam hoc quidem tibi in proclivi, quam ímber est, quandó pluít.

66. *Tam me pater meus.* Recte hoc ordine Cod. Sur. Vulgo *tam pater me meus.*

67. *Istaec* Codd. Monac. Leid. B. Gu. membr. Vulgo *istoc*, atque ita Cod. Sur.

73. *Illi* Cod. Gu. membr. ut vulgo. Recte. *Illic* Codd. Sur. tres apud Bosscham, Gu. chart.

74. *Virtus Deorum est ígyptia*, potestas, vis beneficiendi. Cf. Trin. II, 2, 74. *Ibid.* 65. Persa III, 1, 62. Aulul. II, 1, 44. 75. *Luculentí* dicuntur apud Plautum, qui a divitiis clari habentur et illustres; interdum etiam res ipsae, divitiæ *luculentæ* appellantur.

76. Vulgo *multos iam*, atque ita Cod. Sur. aliique. Abest iam a Cod. Leid. B., repetitur post *v. haminis* in A. *Iam multos* Gu. membr. Librarian Cod. Gu. chart. h. l. duos versus contraxit, scripsitque *Non ego omnino lucrum luculentos homines reddidit a voce lucrum sup. versus ad eandem in inf. aberrans.*

80. *Alid.* Ita omnes Codd. Sine causa illi scripsit Both. Tum *apud vos* pronunciandum, ut saepe. Deinde Cod. Sur. Gu. chart. Ed. Pr. *captus in Alide*. Gu. membr. *captus servit Alide*. Sed *captus Alide* apud Bosscham binet, ut videtur. *captus in Alide* Langg. *captus in Alide* Parm. Scribendum in *Alide*, ut supra I, 1, 26.

81. *Præterea* ultimam in hiatu habet.

83. *Optimum atque aequissimum* scripsi e Sur.

84. *Illi*. Ita vulgata cum Codd. apud Bosscham, exceptis duobus. Accedunt Edd. inde a Camerar. omnes, *Illic* Cod. Sur. Gu. chart., duo apud Bossch. Edd. Pr. Parm. *illie* aut Cod. Gu. membr. Fortasse verum *illie* est; cf. paulo ante ad v. 23.

He. Fác is homo ut redimátur. *Tyn.* Faciam. Séd te id oro, Hégio. —
He. Quidvis, dum ab ré né quid ores, fáciam. *Tyn.* Ausculta dím,
 scias.

Ego me amitti, démicum ille huc rédierit, non póstulo.
 Vérum te quaeso, acstumatam hunc míhi des, quem mittam ad pa-
 trem, 90

Ut is homo redimátur illi. *He.* Immo álium potius mísero
 Hínc, ubi erunt indúciae, illuc tuúm qui conveniát patrem,
 Quí tua, quae tu míseris mandáta, ita, ut velis, pérferat.
Tyn. At nihil est, ignótum ad illum mittere; operam lúseris.
 Húnc mitte, hic transáctum reddet ómne, si illuc vénerit. 95
 Né quemquam fidéliorem, néque cui plus credát, potes.
 Mittere ad eum, né qui magis sit sérvus ex senténtia;
 Néque adeo quói tuúm concedat filium hodie audácias.
 Né vereare, meó periculo híus ego experiár fidem,
 Frétns ingenio éius; quod me scit érga sese bénevolam. 100
He. Míttam eídem istunc acstumatam tua fide, si vis. *Tyn.* Volo.
 Quám citissumé potest, tam hoc cédere ad factum volo.
He. Núm quae causa est, quín, si ille huc non rédeat, vigintí minas
 Míhi des pro illo? *Tyn.* Optuma immo. *He.* Sólвите istum núnc iam,

87. *Sed te id oro, Hégio.* Ita recte ex legibus et consuetudine sermonis, e quibus personale pronomen praeposendum, nisi ubi encliticum est. *Codd.* Sur. Gu. membr. Ed. Parm. *Sed id te oro, H.* Cod. Gu. chart. *Sed te oro id Hégio.* Vulgatae consentiunt *Codd.* apud Bossch., ut videtur, et Ed. Pr. Ultima in oro non coalescit.

88. *Cod.* Sur. *Ausculta, tum scias;* atque ita omnes apud Bossch. Gu. membr. *Sed recte ausculta dum,* ut vulgo, *Cod.* Gu. chart. Langg. teste Gul.

90. *Vulgo: Verum te quaeso ut,* atque ita *Codd.* Sur. Gu. uterq. et reliqui, quos sciam, omnes. Recte Bosscha ut expunxit. *Verum quaeso te ut* Ed. Parm.

95. *Vulgo: Hunc mitte, hic omne transactum reddet.* Atque ita *Cod.* Sur. omnes apud Bossch. Turbant alii. *Cod.* Gu. membr. *Nunc mitte hie omnes* tr. r. Gu. chart. *Nunc mitte, hunc omne* m tr. r. Lenissima videtur medicina transpositionis, qua usus est Bothius, quem secutus Bosscha est.

98. *Quoi dedi e* *Cod.* Sur.

100. *Vulgo: Quod me esse scit erga se b.* Atque ita *Codd.* plerique omnes, nisi quod Sur. *sese;* idque veram monstrat emendandi viam. Exterminandum enim esse, et *v. eius* pro monosyllabo accipiendum. Audacter Gul. ad h. l. *quod me esse scio erga benivolum,* subiuncta ratione: nam causam mittendi habere debet alterius in se benivolentiam, non suam in alterum. Male. Nam etiam filii in patrem benevolentia potest patrem adducere, ut filio gratum faciat. Et ne dubites, ita dici solere *benepolus*, cf. Cic. pro Cluentio c. 68. ubi dicitur *servus domino benepolus.* Ceterum *benepolus*, non *beniv.* *Cod.* Sur. *Sese* etiam Ed. Princ.

104. *Optuma immo.* Ita *Cod.* Cam. aliique, neque audiendi sunt, qui *optime imo*, ad consuetam illam formulam *imo optime, imo edepot optime*, reponendum censent. Cf. Gul. Quaest. in Captiv. c. II. Ad Hegionis quaestionem, num quae sit causa, quin viginti minas solvat, si ille in Efidem

'Atque utrumque. *Tyn.* *Dí tibi omnes ómnia optata áfferant,* 105
Quóm me tanto honóre honestas, quómque ex vincis éximia.
Hóc quidem haud moléstum est iam, quod cóllus collarí caret.
He. *Quód bonis benefít beneficiam, grátia ea grávida ést bonis.*
Núnc tu illum si illo és missurus, díce, monstra, præcipe,
Quae ad patrem vis núnciari. Vín vocem huc ad té? Tyn. Voca. 110

ACTUS II. SCENA III.

HERGIO, PHILOCRATES, TYNDARUS.

Quae rés bene vortat míhi meoque filio
 Vobisque; volt te nóvus herus operám dare
 Tuo véteri domino, quód is velit, fidéliter.
 Nam ego te aestumatum dédi huic vigintí minis;
 Hic autem te, ait, mittere hinc velle ad patrem, 5
 Meum ut sílic redimat filium, mutatio
 Intér me atque illum ut nóstris fiat filiiis.
Ph. Utróque vorsum réctum est ingeníum meum,
 Ad te átque ad illum; pró- rota me utí licet.

missus non redierit, respondendum erat: *nulla*. Sed urbanius dicere quum vellet, dixit: *optima*. Additum *imo* ostendit, plenam orationem hanc futuram fuisse *Nulla est causa, quin fiat, sed optima potius ut fiat*. Cf. Gronov. ad hunc locum. Cod. Sur. *optime imo*, cui accedunt Leidd. apud Bossch. Sed Vossiani videntur exhibere *optima*, i.

105. De voc. *atque* eiusque significatione cf. quae ad h. l. notata sunt in maiori Ed. trium Com. Plauti. *Atque* est Oder vielmehr, oder lieber, oder aber auch. De alia h. particulae notione cf. infra ad III, 1, 21.

106. *Quom* — *quemque* e Cod. Sur.

107. Vulgo: *collus collaria*, atque ita Cod. Sur. *collum collaris* Gu. membr. *collos collaria* Gu. chart. *Collus collaris* Codd. Langg. De masculina forma *collus* constat ex Nonio pag. 200. Ceterum scribendum existimavi *collari*; nam *collarium* et *collaria* monstra sunt verborum, ex lexicis exterminanda. Sic supra h. sc. v. 8. in Sur. aliisque Codd. est *praesentia* pro *praesenti*. De vocis *collare* constat ex Nonio pag. 86.

109. Vulgo: *dice, demonstra, praecipe*, atque ita Codd. quos sciam omnes, Edd. Pr. Parm. Primus videtur Camerarius edidisse *dice, monstra, pr.* quod verum, etiamsi non sit e Codice. Alii dederunt: *dic, demonstra, pr.* Non videtur huius loci verbum compositum.

2. Cod. Sur. *volt te bonus herus*. Sed recte Gu. membr. *volt te novus h.* Gu. chart. *bonus* a pr. m. sed corr. *novus*.

4. Cod. Sur. *est u matum*. Gu. uterq. *ext u matum*. Vulgo: *aesti matum*. Tum *dedit*, ut vulgo, Codd. et Edd. omnes; *dedit* sine causa Bothius.

9. Vulgo: *Ad te adque illum*. Cod. Sur. *ad te atque illum*, atque ita Codd. Gu. uterq. Camerarii, Langg. alique. Omnes ignofant *ad alterum*, praeter Voss. A. cui assentiuntur Edd. Parm. Princ. Cam. aliaeque. *Vulgata* est e coniectura Rittershusii. Cf. Scioppii Suspect. Lectt. V, 11. Mihi h. l. videtur necessaria praepositionis repetitio, quum *ad te et illum* significaret unam eandemque, non diversam directionem. Cf. quae notavi ad Rhetorem ad Herenn. III, 13. pag. 205 sq.

Vel ego hūc vel illuc vērtas, quo imperābitis. 1.
 He. Tutē tibi a tuo pte ingenio prodes plurimum,
 Quom servitatem ita fers, ut ferri decet.
 Sequere; — en tibi hominem. *Tyn.* Grātiā habeo tibi,
 Quom cōpiam istam mi et potestatem facis,
 Ut ego ad parentes hūc remittam nūncium, 15
 Qui me quid rerum hic agitem, et quid fieri velim,
 Patrī meo ordine omnem rem illuc pēserat.
 Nunc ita convenit inter me atque hunc, Tyndare,
 Ut te aestumatum in Alidem mittam ad patrem.
 Si nōn rebitas hūc, ut viginti minas 20
 Dem pro te. *Ph.* Recte cōvenisse sentio.
 Nam pater expectat aut me, aut aliquem nūncium,
 Qui hinc ad se veniat. *Tyn.* Ergo animum advortas volo,
 Quae nūnciare hinc te volo in patriam ad patrem.
Ph. Philocrates, ut adhuc locorum feci, faciam sedulo, 25

11. Vulgo: *Tute tibi ea tuo pte, cum Codd. Sss. Gu. utroq; Langg. emi-*
bus apud Bosscham et iis haud dubie, quibus usus est Avell., nisi quod Langg.
tuapte, et Leid. B. tua apte. Lambino praesente vulgatam explicant *ea*
ratione. Recte iam Boxhornius emendavit a tuo pte, quem secuti sunt Branch.
 Bosscha, Bth. *A tuo pte ingenio est per tuum ipsius ingenium, vel quod*
attinet ad tuum ing. Nam a praep. saepe apud Plautum causam significat,
et propiorem et remotiorem, saepe etiam partem, unde quid ingruit. Ad animo
aeger Epid. I, 2, 26. Male valere a pecunia Aul. II, 2, 9. Ab ingenio impro-
bus Truc. IV, 3, 59. A me pudica est Curcul. I, 1, 51. Nostrates dicunt
von Seiten. Ceterum prodis pro prodes exhibent Leid. C. Edd. Pr. Parm.

12. Quom e Cod. Sur.

13. *Sequere; en tibi hominem.* Ita vulgatam emendandam esse, facile
 largietur, qui legerit, quae notavi ad Plauti Trin. prolog. 3., quae mox publi-
 ci iuris fient. Non enim audiendum esse Gōllerum, satis demonstrasse mihi
 videor. Vulgo: *Sequere. hem tibi hom.* atque ita Cod. Sur. Gu. membr.,
 omnes apud Bossch. et alij. Sed recte Gu. chart. S. *en tibi A.* cum Ed. Pr.
 Quod in quibusdam Editionibus legitur, hac post v. *Sequere*, adiectum est
 de conj. ab Edd. Parm. ubi tamen etiam *en* habetur. Miror Bosscham po-
 tuisse ineptum illud hac recipere, quod Lamb. et Cam. ex Ed. Parm. in suas
 transtulerunt. — Tum soloece Rothius: *Gratias habeo tibi.* Cf. Rubnken. in
 praefat. ad Schell. Lex. in Batav. edit. v. *Gratia* et Bentl. ad Ter. Andr. IV,
 4, 31. Noli dubitare, recte dici *gratiam habeo tibi.* Cf. Mil. gl. V, 32.

14. Quom dedi e Sur.

17. *Ordine.* Cf. Terent. Eunuch. V, 4, 48. Heaut. IV, 3, 28. ubi: *ut re-*
cta via rem narret ordinis omnem. Adde Phorm. IV, 1, 14. Apud Plautum
 non solum ordine *narreare, perferre*, ut hoc loco, sed etiam *ordine demon-*
strare, ordinis ire, ordine rem tenere, aliaque similia dicuntur.

20. *Rebitas* h. l. prius dedisse videtur Camerar. *Reditas* Codd. Sur. Gu.
 uterq., omnes apud Bossch. (praeter Voss. A.) Edd. Pr. Parm. Sed *rebitas*
 Voss. A. et septem apud Avellin. De antiquo verbo *hetera* cf. Nonius pag.
 17. qui etiam compositum *perbitere* citat pag. 153.

23. *Animum advortas* e Cod. Sur.

25. Media in scena mutatur numerus et ab iambicis senariis transit ad

Ut, potissimum quod in rem recte conducât tuam,
Id petam, idque persequar corde et animo atque viribus.

Tyn. Fâcis ita, ut te fâcere oportet; nunc animum advortâs volo.

Omnium primùm salutem dicito matri et patri,

Et cognatis, et si quem alium bene volentem videris;

30

Me hîc valere et servitatem servire huic homini optimum,

Qui me honore honestiorem semper fecit et facit.

Ph. Istuc ne praecipias, facile memoria meminî tamen.

Tyn. Nam equidem, nisi quod custodem habeo, liberum me esse arbitror.

Dicito patri, quo pacto mihi cum hoc convenerit

35

trochaicos tetrametros. Eiusmodi metri mutatio in dialogis locum habere solet, ubi totius orationis et actionis color et affectus mutatur. Cf. Herm. Elem. doctr. metr. pag. 164. Hoc loco quia poeta a vulgari sermone ad commotiorem et πάθος habentem valedictionem pergit, numerorum mutatio et transitus ab iambis ad trochaeos aptissima est.

27. Vulgo: *Id petam, id persequarque corde et animo atque viribus.* Cod. Sur. vulgatae consentit, nisi quod *et* ante *v. animo* omittit. Recte. — Cod. Gu. membr. *corde, animo et viribus.* Lang. et Cam. *id persequarque corde atque animo et auribus.* Etiam Codd. apud Bossch. omnes: *id persequarque,* et Voss. A. *auribus.* Etiam Edd. vet. *id persequarque,* et primus Camerar. de suo videtur dedisse *idque persequar.* Non assentior. Ultima in *v. petam* non eliditur et ictum habet, ut in hisce: *gratiam habeo tibi.* Cf. quae paulo ante diximus ad *v. 13.* Bothius de suo: *Id petessam, id persequarque,* sine caussa.

30. *Et si quem alium.* Ita nisi fallor primus Camerar. e suis Codd. edidit. Antea edebatur: *Et quem alium, omisso si,* atque ita exhibent Cod. Sur. Gu. uterq., omnes apud Bossch. (praeter Voss. B.) omnes Avellinii. Videntur tamen *si* tueri Cam. et Langg. quare nihil mutaverim, etsi in prompta erat scribere: *Et quemque alium.*

33. *Facile memoria meminî tamen.* In plerisque Codd. et vet. Edd. ultima *v. tamen* Tyndaro tribuitur, et vel sequenti versui anaectitur, vel in hoc versu notam *Ty.* ante se habet. Unus Voss. A. apud Bosscham a prima manu vindicat Philocrati, ut vulgo. Fraudi fuit librarîs, quod non intelligerent, *tamen* in fine sententiae quid sibi vellet, id quod Plauto perquam est familiare. Aliquoties etiam bis ponitur in eadem sententia, veluti Mil. III, 2, 51. Tenendum vero, ubicunque eam sedem obtinet *tamen,* verba ita esse ordinata, ut verbum, ad quod vi sua spectat *tamen,* proxime antecedit, nisi ubi ad totum enunciatum eius vis est referenda. Cf. quae notavi ad h. l. in maiori Ed. *Istuc non praecipias* Cod. Sur. cum aliis quibusdam. Tum Codd. Langg. corrupte: *facili memoria meminî a me non,* ubi *t a me non* ex male dirempta voce ultima orta sunt. Idem Codd. personae Tynd. notam plane non exhibent.

34. *Nam quidem,* ut vulgo, Codd. et Edd. omnes praeter Lam. qui *equidem* scripsit, quod verum iudico. Neque enim alibi facile legitur *nam quidem,* nullo interposito vocabulo, ad quod spectet *quidem,* neque ita dici posse existimo. Ceterum Cod. Sur. *nisi qui c. h.* ex non intellecto compendio *v. quod.* Proclive erat scribere *nisi quia,* quod tamen h. l. non necessarium.

35. *Mihi cum hoc c.* Sic vulgata, quae vera est. Bothius ex Argentorat. ai. 1514. *cum hoc mihi c.,* quemadmodum etiam Ed. Parm. Non recte, quia

De huius filio. *Ph.* Quae memini, mōra mera est monēric.

Tyn. Ut cum redimat, et remittat nostrum huc amborum vicem.

Ph. Mēminero. *He.* At quam primum, istuc in rem utriusque est
māxume.

Ph. Nōn tuum tu magis videre, quam ille suum gnatum cupit.

He. Mēus mihi, suus quoque est carus. *Ph.* Nūmquid aliam vis
patri 40

Nūnciari? *Tyn.* Me hic valere, et tūte audacter dīcīto,

Tyndare, inter nōs fuisse ingēnio haud discordābili,

Nēque te commeruisse culpam, nēque me adversatūm tibi,

Bēneque hero gessisse morem in tāntis aerumnis tamen,

Nēque me unquam dēseruisse tē, neque factis, neque fide, 45

Rēbus in dubiis, egenis. Haec pater quādo sciet,

Tyndare, ut fueris animatus erga suum gnatum atque se,

Nūnquam erit tam avārus, quin te grātis mittat manu.

mīhi e consuetudine Latini sermonis anteponendum. *Mibi c. h. convenit*
Cod. Sur. atque ita tres apud Bossch. et duo apud Avell. Cum non con-
lescit.

37. *Vicem* accusativus adverbii loco positus, ut *magnam partem aliae*
similes formulae, ad Graeci sermonis exemplum, ubi *εἰλος, τὸνναντίον, τρέ-*
πον, et quae sunt reliqua innumera, sine praepositione dicuntur, ipsa accusa-
tivi notione illam compensante. Cf. Cic. Ep. I, 9, 1. *Nostram vicem ipse*
ultus sese. Liv. XXXIV, 23. *Ne vicem nostram irascaris.* Cf. infra Ca-
ptiv. III, 3, 11.

38. Vulgo: *At quam primum poteris istuc in rem.* Cod. Sur.: *At quam*
primum poteris istuc in re u. e. maxime. Gu. membr.: *At quam primum*
potuero istuc utriusque est m. Gu. chart. cum vulgata facit. Atque ita etiam
omnes apud Bossch. (nisi quod duo *utique* pro *utriusque*) et Langg. *Poteris*
omittit Ed. Parm. Lambinus statuit, vulgatum illud *istuc* ortum esse ex male
repetita ultima syllaba v. *poteris* et particula *tam*, unde rescribit: *Quam*
primum poteris, tam in rem cet. provocans ad notissimam Plautoque consu-
tam dicendi formulam: *quam primum — tam maxime*. Sed non accommo-
datum esse *poteris*, docet responsio Philocratis, qui Hegionis sermonem de
patre accipit. Quod sentientes Bosscha et Bothius *poterit* dederunt, quo
tamen recepto, concidit Lambiniana coniectura *tam*, quia *ex istam* ortum
esse *istuc* non est probabile. Rectissime mihi vocem *poteris* omisisse viden-
tur Edd. Parm. quod interpretamentum esse tria argumenta evincunt: pri-
mum quod oratio brevior invitabat interpolationem, tum quod hiatus in voce
primum videbatur additamentum postulare, quae res multas apud Plautum
interpolationes peperit, denique quod neque *poteris* neque *potuero*, quae sunt
Codd. lectiones, satis est accommodatum.

39. Pro v. *cupit* Codd. Langg. *desiderat* ex interpretamento.

40. *Quoque* scripsi e Cod. Sur.

42. *Inter nos fuisse* omissio subiecti casu. Sic *amare inter se* saepe apud
Plant. et Terent. Cf. infra v. 60. h. sc.

43. *Adversatum dedi* e Cod. Sur. *Adversatum mihi* Codd. Langg.

44. De v. *tamen* in fine sententiae posito cf. quae supra ad v. 33. h. sc.
diximus.

48. Vulgo: *gratus emittat manu.* Cod. Sur.: *gratis emittat manu*; atque
ita quattuor apud Bosscham, Monac. Item fere Gu. membr.: *gratis emittat m.*

Et mea opera, si hinc rebito, faciam ut faciat facilius.
 Nam tua opera et comitate et virtute et sapientia 50
 fecisti, ut redire liceat ad parentis denuo,
 Quom apud hunc confessus es et genus et divitias meas;
 Quo pacto emisisti e vinculis tuum herum tua sapientia.
 Ph. Feci ego ista ut commemoras; et te meminisse id gratum est
 mihi.
 Merito tibi ea evenerunt a me. Nam nunc, Philocrates, 55
 Si ego item memorem quae me erga multa fecisti bene,
 Nox diem adimat. Nam si servus mi esses, nihilo secius
 Mi obsequiosus semper fuisti. He. Di vestram fidem * . .
 Hominum ingenium liberale! Ut lacrimas excutiunt mihi
 Videas corde amare inter se, quantis istic laudibus 60
 Suum herum servos collaudavit. Ph. Pol istic me haud centesimam

Gu. chart.: *gratis emittatur m.*, sed corr. *emittat*. Sed *gratus emittat m.*, ut vulgo, Voss. A. novem apud Avell. quod haud dubie ortum ex v. *gratius*, quemadmodum praestat Laur. I. apud Avell. Quum semel *gratius* in *gratus* esset corruptum, consequens erat, ut scriberent *emittat*, ad versum fulcendum. *Gratius* semper scribendum et pronunciandum esse apud Scenicos, tribus syllabis, Bentleius docuit ad Terent. Ad. IV, 7, 26. *Manu emittere* videntur mihi Romani antiquitus dixisse, quae nativa est huius formulae ratio; sed sane iam apud Plautum invenitur formula *manu mittere*, qua posteriores pro solenni usi sunt. Saltem Menaechm. V, 7, 34. ubi hodie vulgo legitur: *Exgo edepol, si recte facias, here, me mittas manu*, ex optimis libris scribendum est *me emittas manu*, flagitante metro, ut *me* non liquescat.

49. *Rebito* primus edidisse videtur Camerar. Codd. plerique *redibo*. Leid. A. *redito*; atque ita etiam quinque apud Avell. Cf. supra v. 20. h. sc.

51. *Redire denuo*. Abundantia familiaris sermonis propria. Graeci similiter *πάλλιν ἀν, ἀποφθόν ἀν πάλλιν ἤνεον, ἀνίεναυ*. Cf. Terent. Hecyr. prol. II, 30. *refero denuo*. Parentis Cod. Sur.

52. *Quom e* Cod. Sur. idque non coalescit.

53. Lambinus temere *exemisti*, renitentibus libris omnibus. *Vinculis* Sur. cum aliis. *Quo emisisti ex vinculis* Gu. membr. Idem Lambinus malebat: *Quo facto*, quod recte refutavit Bosscha.

56. *Me erga* non coalescunt.

57. *Si servus mi esses* scripsi cum Bosscha pro vulgato: *s. s. meus esses*. Bothius dedit: *si servus meus sis*, quod temperum consecutio refutat. Ortus error ex male intellecto compendio *m*.

58. Ita omnes omnino Codd. cum vulgata, qua tamen lectione admissa uno pede mancus est versus. Itaque Cam. et Lamb. dederunt: *Obsequiosus mihi semper fuisti*. Bothius et Bosscha receperunt: *Obsequiosus mihi fuisti semper*. Ubique positio pronomini personalis displicet et est adversus leges Latini sermonis. Quapropter tutius existimavi, lacunam in fine versus statuere, quo genere corruptionis saepe laborant Codd. Plantini, veluti Gu. membr. in versu proxime superiori v. *secius* emittit. Puto autem v. *obscryp* vel tale quid omissum esse.

60. *Amare inter se*. Cic. ad Att. VI, 1, 9. *Cicerones pueri amant inter se*. Cf. notata supra ad v. 42.

61. *Vv. suum herum* vulgo superiori versui annectuntur, ubi infelicissime iambum finiunt. Accedit, quod in hoc versu quae vulgo leguntur verba:

Pártem laudat, quam ipse meritust, út laudetur laúdíbus.

He. Ergo quom optumé fecisti, núnc adest' occasió

Bénéfacta cumuláre, ut erga hunc rém geras fidéliter.

Ph. Mágis non factum póssum velle, quam ópera experiar pérséquí; 65

'Id ut scias, Iovém supremum téstem laudo, Hégio,

Me infidelem nón futurum Phlócrati. *He.* Probus és homo.

Ph. Néc me secus unquam ei facturum quicquam, quam memét mihi.

Tyn. Istaec te dicta éxperiri ét opera et factís volo,

'Et quo minus dixí, quam volui dé te, animum advortás volo, 70

'Atque horum verbórum causa cáveto mi iratús fuas.

Séd, te quaeso, cógitato, hinc meá fide mittí domum

istic pol haud me, perverse collocata sunt propterea quod *pol* brevem efficit syllabam. Codd. omnes exhibent: *Pol istic me haud* rectissime. Tum in superiori versa Codd. optimi quique pro *v. laudibus* exhibent *laudavit*, unde conicere licet, voc. istud in fine versus collocatum fuisse. Igitur putabam, in *v. 60.* voculam *istic* excidisse, quod eo facilius fieri potuit, quam praecedat *quantis*. Locum autem ita distinxi, ut *v. quantis* intelligatur causam superioribus subiungere idemque ferè esse quod *nam tantis*.

64. *Benefacta cumulare*. Infinitivus sine nota casus, ut Cic. Acad. II, 6. *Ratio disputare* pro eo quod est *ratio disputandi*. *Materia dicere* pro eo quod est *materia dicendi*. Cum his tamen exemplis cave confundas talia, veluti Cic. Offic. I, 12, 3. *Quid ad hanc mansuetudinem addi potest, cum quicum bella geras, tam molli nomine appellari*, ubi infinitivus pro subiecto est. Contraria ratio locum habere videtur apud Cic. de Nat. Deor. II, 67. *Mala est et impia consuetudo contra Deos disputandi*, ubi *expectasses disputare*; sed verba ita struenda: *Consuetudo contra Deos disputandi mala est et impia*. Similiter Offic. III, 2. *Si discendi labor est potius quam voluptas*, quod ita accipi debet, tanquam scriptum sit: si discendi labor, labor est potius, quam voluptas, vel si in discendo labor inest potius q. v.

66. Codd. plerumque *testem do*, *Hegio*. Unus Gu. membr. versum sic exhibet: *Id ut scias de Iovem summum testem laudo hegio*. *Summum* etiam Gu. chart. *Laudo* Vat. II. in rasura, et Ambr. I. a m. altera praestat. Locus autem citatur a Nonio pag. 335. s. v. *laudare*, ubi *laudo* diserte legitur. Hiatus est in voce *laudo* ante nomen proprium.

69. Ita plane Cod. Sur. Vulgata *Istaeo dicta te* — *operis* ferri nequit. *Experiri te* Ed. Parm. *esperiri me* Gu. chart. Leid. C. *opera* omnes Codd. atque Edd. vet. usque ad Cam. qui versus fulciendi causa de suo dedisse videtur *operis*, quod h. l. nihili. *Opera et factis* ita differunt, ut *opera* significet virium contentionem animique adversionem, *facta* autem singula opera, quae ad rem iuvandam subeuntur. Hiatus est in voce *esperiri* legitimus.

70. Vulgo: *Et quo minus*. Sed recte Cod. Sur. Gu. uterque, Leid. A. plerique Palatt. Ed. Pr. *Et quod minus*. Ed. Parm. *Et minus quod*, quod metri se gratia transposuisse dicunt Editores. Arcissime coniungenda sunt *minus quam volui*.

71. *Horum* scripsi cum vulgata pro eo quod est in Codd. *horum*, quia ictu notatur última. Tum *caveto* vulgatum, quod omnes Codd. et Edd. tuentur, retinui, disyllabum accipiens, ut saepe *cave* monosyllabum est. *Cave* ts Bothius et Bosscha. *Caveo* unus Gu. membr.

: aëstumatum, et meam esse vitam hic pro te positam pignori,
 : tu me ignores, quom extemplo mea e conspectu absceaseris;
 : om me servom in servitute pro te hic relqueris; 75
 : que te pro libero esse ducas, pignus deseras:
 : que des operam, pro me ut huius reducem facias filium.
 : sto te hinc minis viginti aëstumatum mittier.
 : c fidele sis fidelis, cave fidem fluxam geras.
 : im pater, scio, faciet, quae illum facere oportet, omnia. 80
 : rva tibi in perpetuum amicum me, atque hunc inventum invenni.
 : aec per dexteram tuam, te dextera retinens manu,
 : bsecro, infidelior mihi ne fuas, quam ego sum tibi.
 : u hoc age; tu mihi nunc herus es, tu patronus, tu pater;

73. *Pignori* cum vulgata scripsi, licet putem antiquè *pigneri* apud Plautum esse scribendum, ut *temperi*. Codd. et Edd. omnes *pignori*.

74. *Quom* — Cod. Sur. vulgo *sum*.

75. *Quom* — *servom* e Cod. Sur. scripsi, ubi *servom*. Tam *dereliqueris* scripsit ad vitandum hiatus Camerar. de suo, quem secutus est Lambinus. Codd. et priores Edd. omnes *reliqueris*. Te non liquescit.

76. *Ducas* om. Cod. Sur. plurimique alii, iidemque in fine habent *desideras*, pro *deseras*. Sed Edd. Princ. Parm., in quibus deest pariter *ducas*, exhibent *deseras*. *Ducas* — *deseras* Camerar.

77. *Atque des operam* male Codd. Sur. Gu. uterq., tres apud Bosscham, quinque apud Avell. Sed; *Neque d. o. Voss. A. Lejd. A.* plurimi apud Avell. Ed. Camerar. Lamb. et secutae, id quod sensus postulat.

78. *Scio* Cod. Sur.; alii *Scito*. *Viginti* ultimam non elidit. Cf. Herm. doct. metr. pag. 88. *Aestumatum* e Cod. Sur. ubi *estumatum*.

79. *Fac fidele sis fidelis*. Vulgo: *fac fidelis sis fidelis*, quibus verba idem diceretur, quod paulo post: *Obsecro, infidelior mihi ne fuas, quam ego sum tibi*. Cod. Sur. cum vulgata consentit, itemque Bosschae omnes. Cod. Gu. membr. *fac fidele fidelis*, atque ita manus Regius apud Avell. Gu. chart. *fac fidelis fics fidelis*. Nonius tamen pag. 512. hunc locum citat his verbis: *Fidele pro fideliter*. Plautus *Captivis*: *Fac fidele, cave fidem fluxam geras*; ubi verba *sis fidelis* exidisse credibile est. Atque ita Scioppius ad h. l. e Nonio refert, et scripsi olim, videoque iam, etiam Bosscham sic dedisse. *Fidele ut facile*, pro adverbio, non est dubium, quamquam locum alium afferre non possum. Similiter tamen *proclive* legitur apud Cic. Tusc. diapp. IV, 18. *Incitataque semel proclive labuntur*, pro *procliviter*. Adde Lucret. II, 454. *Et procursus item proclive volubilis exstat*. Eodem modo *sublime* pro adverbio est, ut *sublime volans* Virg. Aen. X, 661. Seneca Med. 1026. Ceterum usitatissima est Plauto huiusmodi dicendi figura, ut est *fidele fidelis*. Sic enim *impudenter impudens* Rud. IV, 3, 38. *inique iniurius* Epid. IV, 1, 24. *miser miser* Cistell. IV, 2, 21. Pseud. I, 1, 11. *scite scitus* Cas. III, 1, 8. et innumera id genus alia.

80. *Nunc scio pater*. Ita Cod. Sur. Nunc pro Nam plures alii. Non verum.

81. *Inventum invenni*. Recte Lambinus: Para tibi Hegionem, iam paratum et quaesitum, si fidem servaveris. Cf. etiam Bosscha ad h. l. In prioribus vulgo *in perpetuum tibi*, quem ordinem e Codd. Sur. Gu. utroq. Ed. Pr. emendavi.

84. Codd. plerique *tu mihi herus nunc es* cum Edd. vett. et vulgata. Sed recte iam Camerar. eo ordine, quo dedimus. Tu non coalescit.

Tibi commendo spēs opesque meas. *Ph.* Mandavisti satis. 8:
 Sātīn' habes, mandāta quae sunt, facta si referó? *Tyn.* Satis.
Ph. Et tua, et tua hūc ornatus réveniam ex sententia.
 Númquid aliud? *Tyn.* Ut quam prímaum póssis, redeas. *Ph.* Ré
 monet.

He. Séquere me, viaticum ut dem á trapezítá tibi;
 Eádē opera a Praetóre sumam syngraphum. *Tyn.* Quem syngra-
 phum? 90

He. Quem híc ferat secum ad legionem, hinc íre huic ut liceát do-
 mum.

Tu íntro abi. *Tyn.* Bene ámbulato. *Ph.* Béne vale. *He.* Edepol
 rém meam

Cónstabili vi, quom illos emi dé praeda a quaestóribus.
 'Expedivi ex sérvitute filium, si dís placet,
 'At etiā dubitávi hos homines émerem, an non emerém, diu. 95
 Sérvate istum, súltis, íntus, sérví, ne quoquám pedem
 'Efferat sine cústodela. Iam ego apparebó domi,
 'Ad fratrem modó captivos álios invisó meos.
 Eádē percontábor, ecquis adulescentem noverit.
 Séquere tu, te ut ámittam, ei rei prímaum praevortí volo. 100

ACTUS III. SCENA I.

ERASILUS.

Miser homo est, qui ipsi quod edit quaerit, et id aegre invenit.
 Sed ille est miserior, qui et aegre quaerit, et nihil invenit.

87. Et tua ad Hegionem, et tua ad Tyndarum. Alterum et tua deest in Cod. Sur. plurimisque aliis.

89. Vulgo: ut dem hinc. Sed hinc ignorant Codd. omnes et Ed. Pr. Pro eo nunc inserit Ed. Parm. hinc primus addidit Camerar. Non est opus; dem non liquescit.

90. Sumas Codd. Sur. Gu. uterq. duo apud Bosscham. E correctione.

93. Quom e Cod. Sur. illum pro illos Cod. Sur. Gu. uterque, tres apud Bosscham, tres apud Avell. At emerat utrumque simul eo consilio, ut liberaret filium.

97. Omnes Codd. cum vulgata: Efferat sine custode. Ego apparebo domi, versu manco. Ed. Parm.: E. s. custode. At ego mor a. d. iam interposuit Camerar. Valde probabile est, quod coniecit Bothius: custodela. Iam ego s. d. Idem v. custodela restituendum est his locis apud Plautum: Rud. III, 3, 34. Merc. II, 1, 9. Idemque apud Apuleium, Plauti imitatore, saepius legitur.

99. Eadem id est eadem via, simul, adverbium loci, formatum, ut una, haec, illac cet. Disyllabum est h. l. Percontabor Cod. Gu. membr. percus-
 tabor Codd. Sur. Gu. chart. alii.

1. Qui ipsi quod edit. Vulgo: qui ipse sibi q. e. consentientibus plerisque Codd. et Edd. vett. Sed Codd. Langg. Gu. membr. Helm. Leid. B. recte delent sibi, quod pro interpretamento videtur ascriptum fuisse. Igitur ipsi cum Bothio rescribendum fuit. Qui non eliditur.

Ille miserimus est, qui, quom esse cupit, id quod edit non habet.
 Nam, hercule, ego huic dies, si liceat, oculos effodiam libens,
 Ita malignitate oneravit omnis mortales mihi. 5
 Neque ieiuniosorem, nec magis esertum fame
 Vidi, nec quoi minus procedat, quicquid facere occiperit.
 Ita venter gutturque resident esuriales ferias.
 Illicet parasiticae arti maxumam in malam crucem!
 Ita iuventus iam ridiculos inopes ab se segregat. 10
 Nichil morantur iam Laconas umi subselli viros,
 Plagipatidas, quibus sunt verba sine penu et pecunia.
 eos requirunt, qui, lubenter quom ederint, reddant domi.
 Ipsi opsonant, quae parasitorum ante erat provincia.
 Ipsi de foro tam aperto capite ad lenones eunt, 15
 Quam in tribu aperto capite sotes condemnant reos,
 Neque ridiculos iam terunci faciunt. sese omnes amant.
 Namque ut dudum hinc abii, accessi ad adulescentes in foro.

3. *Quom dedi* e Cod. Sur. Tum scripsi *id quod* pro vulgato *quod*; id enim, quod it scriptum legebatur, a simili terminatione vocis praecedentis abserptum, ad metrum necessarium est.

5. *Omnis dedi* e Cod. Sur.

6. *Esertum dedi* e Codd. Vatt. 1. et 2. Scioppius adnotavit *esertur*. Cod. Sur. *effractum*, ut multi alii, quod ortum e scriptura *effertum*, quae haud scio an vera sit.

7. *Quoi* Cod. Sur. multique alii. Vulgo *qui*, quod defendit Scioppius, in fine versus *occeperis* scribens.

8. Vulgo: *Itaque*, adversus metrum et sententiam. Consentiant vulgatae omnes Codd. atque Edd. vet. praeter Parm. Iunt. Ald. quae *ita* recte exhibent, uti iam Bothius et Boascha rescripserunt. Apposite comparat Boascha haec: *Ita malignitate*; *Ita venter*; *Ita iuventus*, quae proxime leguntur. Notissima est vis explicativa voculae *ita*, quam non habet *itaque*.

9. *Licet* in plerisque Codd. pro *Illicet*. *Marumam* scripsi e Cod. Sur. Tum *in deest* in plerisque.

10. *Iuventa* Cod. Gu. membr. Tum vulgo *inopesque*, quod in plerisque Codd. et Edd. vet. Soli Codd. Langg. *inopes*, quod iam L. Gul. Quacett. in Capt. C. III, pag. 78. e membranis restitui iusserat.

11. *Subelli* recte Cod. Gu. membr. Vulgo *subelli*.

13. *Lubenter et quom* e Cod. Sur.

16. Vulgo: *Quam in tribu aperto capite sotes*. Hiatus Bothius transpositione sanandum existimans scripsit: *sotis aperto capite*. Vulgatum referunt omnes Codd. et Edd. vet., nisi quod Leid. B. apud Boascham *in tribu quis*; et Ed. Parm. *Quam in tribubus*. Utrumque ab iis, qui versui ab hiatu timerent. Cod. Sur. *Quam in tribu o perto* c. contra mentem poetae. Vis sententiae respuit ordinem a Bothio praecoptatum, et hiatus facile se tacebitur. Douza et Boascha: *In tribu quam*.

17. *Terunci* Codd. Sur. Gu. uterque. Vulgo *terunci*.

18. Vulgo: *Nam ut dudum hinc abii*; atque ita Codd. et vet. Edd. omnes. Bothius *abioi*, quod nego Latinum esse. Recte Boascham dedisse existimo: *Namque — abii*. Incredibile est memoratu, quam saepe in Codd. Plantinis falso vel adiectum vel detractum *que*; cuius rei exempla per saepe

Sálvete, inquam; Quo ínas una ad prándium? atque illi tacent.
 Quis ait: hoc? aut quis profitetur, inquam? quasi muti silent,
 Néque me rident. Ubi coenamur, inquam? atque illi ábrucant.
 Dico unum ridiculum dictum de dictis mellóribus,
 Quis solebam ménstruales épulas ante adipiscier;
 Némo ridet. scivi extemplo résp. de compactó geri.
 Né canem quidem írritatam voluit quisquam imitariet;
 Sáltem, si non árriderent, dentes ut restringerent.
 Abeo ab illis, póstquam video me sic ludificárier.
 Pérgo ad alios, vénio ad alios, deinde ad alios; ína res.
 Omnes compactó rem agunt, quasi in Velabro oleáril.
 Nunc redeo inde, quóniam me ibi video ludificárier.
 Ítem alii Parasiti frustra obámbulabant in foro.
 Nunc barbarica lége certum est iis meum omne persequi.
 Qui concilium iniére, quo nos victu et vita próhibeant;
 Hís diem dicam, írrogabo multam, ut mihi coenas decem
 Meo árbitratu dént, quom cara annóna sit. Sic égero.
 Nunc ibo. ad portum hínc. Est illic mi una spes coenática;
 Si éa decollabit, redibó huc ad senem, ad coenam á speram.

in hac ipsa fabula. inveniuntur. Cf. supra Act. II, Sc. I, v. 41. ubi pariter Namque pro vulgato Nam scribendum esse vidimus. *Adulescentes* dedi e Cod. Sur.

19. Alteram *inquam* recte abest a Cod. Gu. membr. Vulgo: *una*, *inquam*, ad pr. De part. atque cf. ad v. 21.

20. Vulgo: *Quis ait? hoc*. Codd. plerique: *Quis agit hoc. Hoc intelligendum esse* huc iam Gul. vidit. Cf. Quaest. C. III, pag. 77.

21. *Inquam* non coalescit. Atque. Cf. quae in maiori Ed. notavi ad Captiv. II, 2, 105. Adde Schütz, doct. part. 135. tum nott. ad Rhetor. ad Herenn. IV, 29. Virg. Georg. I, 202.

22. Vulgo: *Quibus solebam*. Sed Codd. Langg.: *Qui solebam*, i. e. *quis*, quod dedi. Memorabile est, etiam Ed. Parm. exhibere *qui solebam*; volunae vero Editores *Quis solebam* ex-motis est manifestum.

30. *Quoniam me ibi*. Recte ita vulgata, licet plerique Codd. *Quom me vel cum me*. Gu. chart. *cum me tibi*. Leid. B. *nunc redeo inde inde cum vid*. Unus Voss. A. atque, ut videtur, plurimi apud Avell. *quoniam*. Scioppius ascripsit *me ibi sic v.* quod haud dubie eius est coniectura. *Me non coalescit*.

32. De *lago barbarica* adeas Rostium, qui docte satis et recte de hoc loco in peculiari descriptione scholaistica egit. Cf. quae ad h. l. notavi in maiori Ed.

34. Vulgo *multam*. At Codd. omnes *multam*, quod scripsi.

35. *Quom* Cod. Sur. *Egero* futurum est momentarium. Terent. Adolph. I, 2, 48. *Si pergis, abiero*. Heaut. I, 1, 55. *Si id non facis, ego — invenero*. Plaut. Epid. III, 4, 78. *Abiero*. Trin. III, 1, 24. *Huc aliquantum abcessero*. Pers. II, 2, 68. *At ego abiero*. Cf. quae notavi in mai. Ed. ad Captiv. II, 2, 64.

37. Vulgo *decollabit*, pessime. Non *decollare*, sed *decolare* tps dicitur, i. e. quasi *per colum transmitti*. Sic Plaut. Cas. II, 4, 23. *Si sors autem decolassit*. Ut nostrates: die Hoffnung ist durchgefallen, das Loos

ACTUS III. SCENA II. *)

Hærio.

(Canticum.)

Quid est suavius,
 Quam bene rem gerere bono publico?
 Sicut ego feci heri,
 Quom emi hosce homines. Ubi quisque vident,
 Eunt obviam gratulanturque eam rem. 5
 Ita me miserum restitendo,
 Retinendoque,
 Lassum reddiderunt.
 Vix e gratulando miser iam eminebam. 10
 Tandem abii ad praetorem.
 Tbi vix requievi, rogo
 Syngraphum, datur mi; illico
 Do Tyndaro; ille abiit domum. Inde illico praevortor

ist durchgefallen. Eodem modo dicitur *percolare*. Codd. quidem omnes et vet. Edd. h. l. *decollabit*, sed vide Gronov. ad hunc locum.

*) Haec scena est alterum *Canticum* in hac fabula. Redit Hærio laetus re bene ac prospere, ut opinatur, transacta, secum adducens captivum Aristophontem, qui Philocratem, sodalem in Alide quondam suum, videre cupit. Senex ioculari narratione exponit, quomodo a civibus salutantibus et congratulantibus retentus et delassatus fuerit, utque vix potuerit ex gratulando eminere. Id ipsum multa gestuum imitatione multaque et iocosa actione pronunciatum fuisse credibile est; idque argumentum saltationis fuit.

1. Versus primus est dochmius.

2. Sequitur creticus trimeter, quemadmodum supra II, 1, 11. Nam *bene et bono* pro monosyllabis sunt.

3. Creticus dimeter; *ego* enim est duarum brevium.

4. Anapaesticus dimeter. *Quom scripsi* e Cod. Sur. *Vident* Codd. praeter Gu. chart. qui *videt*.

5. Bacchiacus tetrameter.

6. Sequuntur numeri trochaici, qui hac clausula: *lassum reddiderunt*, systema primum concludunt.

7. *Retinendo que* omnes omnino Codd. atque Edd. — Herm. *Retinendo*.

9. Bacchiacus tetrameter. Vulgo: *ex grat.* Sed plerique Codd. *e gratulando*. Pro vv. *miser iam* Gu. membr. *miserum*.

10. Trochaici tres transitum facientes ad glyconeos.

11. Duo glyconei. Ut bacchiacum redderet numerum Herm. scripsit: *rogo — Mihi syngraphum*. Illud *michi* Codd. non agnoscunt. Tum *datur* ultimam brevem habet, etiam seq. consona.

13. Versus est comicus quadratus, sive iambicus tetrameter catalecticus, quem etiam septenarium vocant. Vulgo: *Dedi Tyndaro*; sed Codd. omnes *de Tyndaro*, quare recte sine dubio scripsit Herm. *Do Tynd.* id quod iam Edd. Parm. e Codd. antiquis se recepisse testantur. Ed. Princ. cum nostris Codd. facit. *Domum* ultimam non elidit, quia versus asynartetus est. Cf. Herm. doct. metr. pag. 149. Tum vulgo *revortor*. Sed Codd. vel *pervortor*, vel *pervortor*, vel *praevortor*. Ceterum de sententia loci confe-

Domum, postquam id actum est.

Eo protinus ad fratrem, mei ubi sunt alii captivi; 15
 Rogo Philocratem ex Alide, equis omnium hominem norit.
 Hic exclamat, eum sibi esse sodalem. Dico eum esse apud me.
 Hic extemplo orat obsecratque, eum ut liceat videre.
 Iussi illico hunc exsolvier. Inde abii. Nunc tu sequere 20
 Me, ut quod me oravisti impetres, eum hominem ut convenias.

ACTUS III. SCENA III.

TYNDARUS.

Nunc illud est, quom me fuisse, quam esse, nimio mavolim;

renda sunt Hermanni verba ex Elem. doctr. metr. pag. 315. *Sensus, ait, verborum hic est: postquam illud actum est apud praetorem, statim praevortor domum, i. e. non revertor, sed praetereos domum, ac protinus ad fratrem me confero. Nam praeverti esse praeterire propria notione, docet Virgilianus ille versus Aen. I, 321. Volucrumque fuga praevertitur Hebrum.* Hoc ut commemoraret Hegio, postulasse videtur scenae ratio, quum fortasse senex ab alla parte intravit, quam exierat.

14. Bacchiacus dimeter, clausulam faciens. Tum sequuntur comici quadrati, quibus cantitum statim.

15. Post v. *fratrem* vulgo et in omnibus Codd. ac vet. Edd. praeter Parmensem, inseruntur vv. *inde abii*, quae iam Acidalius Divv. in Captiv. c. V, pag. 95. aliena ab hoc loco esse vidit. Ea putat Herm. Elem. doctr. metr. pag. 315. primam omissa in libro et in margine posita, deinde alieno loco ab librario inserta esse. Idem verba ista infra v. 19. collocat, quod secutus sum. Tum Herm. *alii captivi; sed non intelligitur, cur alios i. e. Elienses potissimum diceret; non enim habebat alios, nisi Alios.* Cf. infra III, 5, 94. *Ego illis captivis alia documentum dabo.* Igitur verum asynartatum potius existimavi; quod si ita est, mei non liquescit.

16. Vulgo: *Equis omnium noverit. Tandem hic.* Sed v. *tandem* ignorant Codd. omnino omnes et Edd. Pr. Parm. *Noverit. hic Aristophontes exclamat* Cod. Sur. Nomen *Aristophontes* pro glossa ascriptam habet Cod. Gu. membr. Hermannus pro v. *tandem* interposuit *iam* et pro *omnia* scripsit *hominum*. Magis est probabile, post v. *omnia* simile verbum *hominem* excidisse, quod restitui.

17. Retinui vulgatum ordinem *cum sibi esse*, qui est in Sur., pro quibus Herm. *esse eum sibi*. Tres Codd. apud Avelli *cum esse sibi*, quod fortasse praefarendum.

18. Vulgata cum Codd. Sur. Gu. membr. chart. aliis: *cum sibi ut liceat videre*. Herm. verba transposuit: *cum sibi videre ut liceat*. Mihi videbatur *sibi* supervacaneum, quapropter omisi.

19. Vulgo: *exsolvi. nunc tu sequere*. Verba *inde abii* h. l. commodissime interposita esse ab Hermanno, supra indicavimus; nec est alius in toto cantico locus, ad quem ea sint accommodata. Tum cum Herm. scribendum erat *exsolvier*.

20. *Hominem* ultimam non elidit; cui rei mederi studens Herm. uti scripsit. Non est opus.

1. *Quom dedi* e Cod. Sur. *quod* Gu. membr. *quor* Leid. B. *Mavolim* scripsi e Labgg.

Nunc spes, opes, amaliaque a me segregant spernuntque ac.
 Hic ille est dies, quom nulla vitae mee salut sperabilis;
 Neque exitium exitio est. neque adeo spes, quae hunc mi appellat
 metum:

Nec subdolis mendaciis mihi usquam integumentum est meis. 5

Nec sycophantiis, nec fucis illum mantellum obviam est.

Neque deprecatio perfidiis meis, nec malefactis fuga est.

Nec confidentiae usquam hospitium est, nec devorticulum dolis.

Opera quae fuere, aperta sunt, patent praestigiae.

Omnis palamst res; neque de hac re negotium est, 10

Quin male occidam, oppetamque pestem, heri vicem meamque.

2. *Opes*, ut vulgo, exhibent Gu. uterq. alique. *Opesque* Cod. Sur. Tum *spernuntque me* Gu. chart. cum quibusdam aliis. Male. Cf. Douza Plant. expl. I, 16. qui citat Ennii locum ex Hectoris Iyris, quem Nonius pag. 399. servavit. *Melius est virtute ius; nam saepe virtutem mali Nanciscuntur, ius atque aequum se a malis opernit procul.* Recte vulgatam tuentur Codd. Sur. Gu. membr.

3. *Dies* monosyllabum *Quom* Cod. Sur. Tum Codd. plerique *sperabilis est necum*, qui idem seq. v. ultimum v. *metum* omittunt, quod male sic transtulerunt librarii.

4. *Neque exitium exitio est.* Ita scribendum existimavi de Acidalii conjectura, a Codice Pontani confirmata. Vulgo: *exillium exitio est*, quod nihili. *Exitium exitio est dicitur ut salus salutis est*, et id gentis alia apud Plautum. Tam *quae mihi hunc praestant* Codd. cum vulgata. Ordo metri causa immutandus erat, nisi forte hunc plans delendum.

5. Vulgo: *mendaciis subdolis.* Ordo versus causa fuit immutandus, quod iam Edd. Parm. fecerunt. Tum Codd. plerique: *usquam mantellum est meis*, quae eiusdem verbi in versibus deinceps positis fastidiosa repetitio a Plauto profecta esse nequit. Lambinus in vet. Cod. Io. Tili, episcopi Meldensis, invenisse se testatur *integumentum*, cui accedit Cod. Leid. A. in quo v. *mantellum* expunctum et in margine ascriptum est *tegmentum*.

7. Codd. plerique *Neque precatio.* Primus Camerar. dedisse videtur *Neque deprecatio*, quod undecunque est, verum est.

8. *De vorticulum* scripsi e Codd. Sur. Gu. chart. ubi *divorticulum*.

9. *Praestigiae* antepenultimam producit, ut h. l., apud priscos. Apud seniores corripit, veluti Alcim. Avit. 5, 471. *Praestigiaeque diu nebulosa fraude peractae.* Nec descendit voc. a *praestringendo*, sed a *praestinguendo*, quod est caliginem offundere oculis, blenden.

10. Iambicus senarius est, qui transitum parat ad trochaicos numeros. Vulgo: *Omnis res palam est*, atque ita Codd. et Edd. omnes, si excipias Parm., ubi: *omnis res est palam.* Ego Bothium secutus dedi: *Omnis palamst res.* Nisi forte legendum et pronuntiandum *Omnis res palam est*, quod mihi valde verisimile.

11. Vulgo: *heri vicem meamque*, atque ita scribendum existimavi, quia necessitatem nullam videbam, cur a Codd. omnium lectione discederem. Edd. Parm. *heri vicem mei*, non e Codd. Olim scripseram: *heri vicem et meam.* Bosscha: *heri vicem, meam*, qui tamen mallet scribere: *heri vicem malam*, ad *pestem* relatum. Versus est trochaicus tetrameter catalectus, quem cur catalecticum esse oporteat, non intelligo.

Pérididit me Aristophontes hícce, qui venit modo intro.
Is me novit, is sodalis Phloccrati et cognátus est.

Neque iám Salus serváre, si volt, mé potest:
Nec cópia est; nisi si áliquam corde máchinor astútium. 15
Quám? malum! quid máchinor? quid cómmiscar? máximas
Nugás ineptíasque incepo. Haéreo.

ACTUS III. SCENA IV.

REGIO, TYNDARUS, ARISTOPHONTES.

Quo ilúm nunc hominem próripuisse forás se dicam ex aédibus?
Tyn. Enim véro nunc ego óccidi; eunt ad te hóstes, Tyndare! Eí
mihí!

12. Omnes Codd. et Edd. vett. usque ad Camerar.: *hic, qui venit modo intro*. Vulgo: *hic, qui intro venit modo*, quod, ut dixi, primus dedisse videtur Camerarius. Huic consensui eo minus repugnandum, quum probabile sit, etiam hunc versum, ut superiorem, esse acatalectum. Quod si recte vidi, consequens erat, ut *hiccce* pro vulg. *hic* scriberetur.

13. Apte finem trochaici rhythmí facit trochaicus tetrameter catalecticus. Omnino haec scena memorabile praestat exemplum aptae numerorum mutationis et trochaici metri cum iambico consociationis, de qua re adeas Hermannum in *Klein. doct. metr.* pag. 162. ubi totum segmentum de continuatione numeri trochaici apud Romanos legere tirones iubeo.

14. Iambicus senarius transitum parans ad iambicum tetrametrum acatalectum. *Volt* Cod. Sur. Gu. uterque.

15. *Nisi si*, ut vulgo, Gu. uterq. quattuor apud Bossch. Langg. *Nisi* Cod. Sur. aliique pauci. *Meo* post *Nisi si* a Camerario, ut videtur, interpositum, ignorant iuxta cum vulgata Codd. omnes et Edd. vett. *Machinor* ultíam ex lege producit.

17. *Incepo*. Sic et metri et sententiae necessitate scribendum iudicavi. Vulgo: *incipisso*. Sed Codd. Sur. Gu. uterque, quattuor apud Bossch. plurimi apud Avell. *incipisse*. Voss. A. tres apud Avell. *incipisse*. Langg. *incipisse. hac reor.* At *incipisso*, si est forma verbi Latina, in *versum* peccat. *Incipisse* nihili est. *Incepisse* infinitivus non habet quo referatur, aut qui explicetur. Tutissimum et aptissimum videbatur futurum exactum *incepo*. Forma est eadem, qua dicuntur *capso*, *occepo*; significatio autem actionis futurae momentariae. Cf. quae dixi in *mai. Ed. ad Captiv. II, 2, 64*. In voce *incepo* hiatus legitimus, cuius evitandi studium vitio originem dedit.

2. Vulgo: *Nunc enim vero ego occidi. Deest ego* in Gu. chart., duobus apud Bossch. Tum in fine versus vulgo *Ei mihi* absunt, *mihi* autem versui sequenti in vulgata et in omnibus Codd. et vett. Edd. adhaeret. Factum hoc loco puto, cuiusmodi multa in omnibus libris scriptis saepe accidisse videmus, ut vox *mihi*, quia spacium non esset, in versu sequentem trañceretur. Quod probabilius fit hoc loco, quod in hoc versu, propter initialem litteram totius scenae, quae plerumque picta erat, spacium in dextra parte assumptum esset, ut sinistrum latus non sufficeret. Et quem verba essent dirimenda, litterae *TYNDARFIMIMI* ita sunt discretae, ut interiectio *Ei* neglecta perierit.

Quid loquar? Quid sábulabor? quid negabo? aut quid fatebor?

Res ómnis in incertó sita est; quid rébus confidám meis?

Utinám te Di prius pérderent, quam pérísti e patría tua, 5

Aristophantes, qui ex parata re imparatam ombém facis.

Occisa est hæc res, nisi reperio atrocem mi aliquam astútiám.

He. Sequere. 'En tibi hominem, adi, atque alloquere. Tyn. Quis homost
me hominum míserior?

Ar. Quid istuc est, quod méos te dicam fúgitare oculos Tyndare?

Próque ignoto me ásperrari, quási me nunquam nóveris? 10

'Equidém tam sum sérvos, quam tu; etsi égo domi líber sui,

Tu úsqúe a puero sérvitutem sêrvivisti in 'Alide.

He. 'Edepol mínime míror, si te fúgitat, aut oculos tuos,

Aút si te ódit, qui istum appelles Týndarum pro Phlócrate.

Tyn. Héegio hic homó rabiosus hábitus est in 'Alide. 15

Né tu quod istic fábuletur, auris immittas tuas.

Nam ístic hastis ínsectatus ést domi matrem, ét patrem.

'Et illic ísti, qui sputatur, mórbus interdúm venit.

Proín tu ab istoc prócul recedas. He. 'Utro istum a me! Ar. Ain'
vérbéro

Mé rabiosum, atque ínsectatum esse hástis meúm memorás patrem? 20

3. Versus est trochaicus tetrameter acatalectus; in fine vulgo additur *míhi*, quod omnes Codd. et Edd. vet. agnoscunt. Vide quae statim ante notavimus.

5. Recte vulgata cum Codd. plerisque *perderent*. Nam *utinam perdant* dicendum, quum simul indicare via, spem tibi non deesse. *Utinam perderent* duo significare potest, aut: tibi nihil esse quod eiusmodi spem faciat; aut: hoc olim fieri potuisse et velle te factum esse. *Utinam perdidissent* si dicas, subsignificas: at non credo, hoc tum fieri potuisse, vel: at non probabile est, illud tum potuisse accidere. Sin vero dicas: *utinam perdidissent*, indicas, te nunc factum id velle, antequam aliud futurum acciderit vel accidat. Intelligitur, neque praesens neque perfectum h. l. accommodatum esse, quapropter aut *perderent* aut *perdidissent* dicendum erat. *Perdidit* Cod. Cam. *Perdiderint* Gu. chart. Leid. C. Utrumque falsum, ut vidimus.

8. Vulgo: *hem tibi hominem*, atque ita etiam Codd. Sur. Gu. uterq. Langg. *Hunc tibi h.* Leid. A. Sed recte *En tibi h.* Leid. B. quod dedimus. *Hem* monstrantis non est.

11. *Servos dedi* e Cod. Sur.

13. *Is si te* Cod. Sur. Leid. A. C. Gu. membr. *is se se* Gu. chart. Illud adversus metrum, hoc ex errore scriptoria.

16. *Auris scripai* e Cod. Sur.

18. *Et illic isti* Codd. omnes praeter Leid. B., qui *et ille isti*; et Gu. membr. ubi *et illic istic sputatur*. Ceterum *morbis qui sputatur* est morbus comitialis, quo qui correpti erant, sanari posse credebantur, quum iis inspueretur. Cf. Plin. Hist. Nat. X, 23. et XXVIII, 3.

20. *Essé deest* in Codd. Langg. Quod ferri possit, quum versus isti possint esse *anymarteti*.

Et eum mihi morbum esse, ut qui me opus sit inputarier?

He. Né verere, multos iste morbus homines mácerat,

Quibus inputari saluti fúvit, atque is prófuit.

Ar. Quid tu autem, etiam huic crédis? He. Quid ego crédam huic?

Ar. Insanum esse me.

Tyn. Viden' tu hunc, quam inimico voltu intuetur? concedi óptumumst. 25

Hegio, sit quod tibi ego dixi; gúscit rabies. cæve tibi.

He. Crédidi esse insanum extemplo, ubi te áppellavi Týndarum.

Tyn. Quin suum ipse interdum ignorat nómen, neque scit quí siet.

He. 'At etiam te suum sodalem esse abbat. Tyn. Haud vidí magis.

'Et quidem Alcmaeo átque Orestes ét Lycargus póstea 30

21. Vulgo: *Et eum morbum mihi esse*. Meliorem ordinem praestitit Cod. Sur. cui accedit Voss. B. Tum ut deest in Langg. Alii Codd. omnes retinent ut, quod necessarium est; pendet enim a v. *eum*. Qui est adverbium indefinitum, *aliquo modo; ut qui ὅσων ποσ, ὅσων δῆπον*. Similiter Aein. III, 1, 2. An ita tu es animata, ut qui expertis matris imperii aies. Bacch. II, 3, 49. *Adcon' me fuisse fungum, ut qui illi crederem*.

23. Vulgo: *Fuit*. Ty. *Atque Aliis profuit*. Codd. non consentiunt. Vulgata a Grutero est. Cod. Sur. *fuit: atque his pr. sine personarum mutatione*. Atque ita omnes reliqui Codd. nisi quod inter *iis, eis, his* fluctuant. Scripsi *is i. e. iis*; consequens erat, ut *fuit* penultima producta preferretur. Cf. notata supra ad II, 2, 12. *Iis* additum ex quadam abundantia an negligentia familiaris sermonis, quo omnia quam fieri potest maxime perspicue eloqui studebant tam Graeci quam Latini. Paulo diversum, sed eodem modo explicandum genus dicendi hoc est: *Quae neque illa illi quicquam usui est*. Cist. IV, 2, 23. ubi *quae illa est pro vv. haec illa*. Trin. IV, 4, 16. *Quorum eorum unus surpuerit currenti cursori solum*. De quo loco, quemadmodum de Graeca in his consuetudine, cf. Herm. ad Soph. Philoct. 315.

24. *Etiam huic credis i. e. credisne adeo, num credis adeo?* du kannst ihm auch noch glauben? Miratur Aristophontes, quod, quum tam absurda dicat Tyndarus, fidem tamen iis habeat Hegio. Tu abest a quibusdam Codd. quod abesse nequit.

25. *Voltu et optumumst* scripsi e Cod. Sur.

26. *Hegio h. l. pro disyllabo habendum*. Bothius *ego* omisit; non addunt Codd.

28. *Ipsa interdum*. Sic vulgo, recte. *Interdum ipse* Cod. Sur. *Ipsa* deest in Leid. C. Gu. chart. Solent haec ita strui pronomina *suum ipse, suo ipse, sui ipse, cet.*

29. Vulgo: *aiebat*. At disyllabum esse debet. Tum Codd. Sur. Leid. C. Gu. chart. *Audivoi dii magni*: Gu. membr. *audivoi di*. Codd. Langg. Voss. A. Leidd. A. B. *audivoi di magis*; quae omnia vitia ex ignorantione formulae *haud vidí magis* sunt orta. Habet ista formula ironiam negationem, qua simul irridemus. Significat enim proprie: *nihil vidí*, quod meliori iure sic dici possit, vel ut h. l. neminem vidí, qui magis esset meus sodalis; h. e. nemo minus est, omnium minime is est. Cf. Cicero pro Sext. *Est enim iste populo Romano deditus? Nil vidí magis*. Cf. Amphitr. II, 2, 47. Muret. varr. lectt. 17, 16. (10, 13.) Adde Taubm. ad illum Amph. locum.

30. *Et quidem* h. l. ironiam vim habet: *und freilich, natürlich*, ut sit

'Uma opers mīhi sūnt sodales, qua iste. *Ar.* At etiam fūrcifer,
Māle loqui mi audés? non ego te nōvi? *He.* Pol planum id qui-
dem est,

Nōn novisse, qui istum appelles Týndarum pro Phlócrate.

Quém vides, eum ignóras: illum nóminas, quem nōn vides.

Ar. Immo iste eum sese ait, qui non est, esse, et qui vero est,
negat. 35

Tyn. Tu enim repertu's, Phlócratem qui sūperes verivérbio!

Ar. Pól, ego ut rem videó, tu inventu's, véra vanitúdine

Quí convincas. séd quaeso, hercle, agedum aspice ad me. *Tyn.* Hem.
Ar. Dic modo,

Té negas Týndarum esse? *Tyn.* Nego inquam. *Ar.* Túm' te Phló-
cratem esse ais?

Tyn. Aio ego, inquam. *Ar.* Túne huic credis? *He.* Plúis quidem,
quam tibi aut mīhi. 40

Nam ille quidem, quem hunc mémoras esse, hódie hinc abiit 'Alidem

fere idem, quod et nimirum. Tum pro v. *Almaeo* Cod. Sur. *Alcinous*.
Gu. membr. *Alcinouus*. Gu. chart. *altionus*. Alii *Almeus*, ut Langg. Quare
Bothius scripsit *Equidem Almaeus atque*; male, nam *equidem* h. l. nihili.
Fontem erroris monstrant Codd. Langg. ubi teste Scioppio post v. *Almeus*
deest atque, quod per compendium scriptum syllabam us progenait. Ed. Pr.
Alcinous. Parm. *Almaeon*. Cam. *Almaeo*.

32. Vulgo: *Male mihi loqui*. Sed meliori ordine Cod. Sur. Ed. Pr.
male loqui mihi. Tum Codd. Sur., omnes apud Bosscham *phanum* aut
phanon, cui assentiunt alii, ut Gu. membr. ubi *phanum*, chart. ubi *pha-*
non. Ed. Pr. *phanō*, Parm. *phanon*. Recte Cam. edidit *planum*.

33. *Qui istunc* vulgo. Voss. A. *istum*, recte, metro postulante. Deest
istum a Cod. Sur. quattuor apud Bossch.

35. Qui vero est h. e. qui revera est; cf. Sciopp. suspectt. lectt. IV, 20.
Codd. Langg. *esse qui vere est*; ex interpretatione.

37. *Ego abest* a Gu. chart. Leid. C. male, quia *pol* corripitur. Tum tu
in omnibus est Codd. estque tam ad sententiam quam ad metrum neces-
sarium.

38. *Ty. Hem. Ar.* Desunt haec in Cod. Sur. ita ut oratio sine personae
mutatione Aristophonti continetur. Quod ferri posset, nisi consentaneum
esset, Týndarum non sine indignatione audire Aristophontem, se aspiciere
iubentem.

39. Sine causa Bothius ordinem sic immutavit: *Te Týndarum esse ne-*
gas, iambicum versum statuens. *Negas*, *negat* saepe monosyllaba sunt,
ut *ais*, *ait*, *aio*, *aies*, *aiait*, quod quum per se est credibile, tum exemplis
ostenditur. Originem duxit *nego* ab *ne* — *aio*, quare eandem pronunciandi
celeritatem in familiari sermone expertum esse *nego*, quam *aio*, verisimile
est. Terent. Eun. II, 2, 21.

Negat quis? nego. Ait? aio. Postremo imperavi egomet mihi.
Qui versus nullo modo constat, nisi *negat* pro monosyllabo accipias. Tum
Cod. Sur. Leid. A. *Tute Phil*.

40. Vulgata cum omnibus Codd. et Edd. vett. *Ego inquam*, metro ad-
versante. Manifestum est *aio*, quod saepe in Codd. scribitur *ago*, a seq.
v. ego facile absorberi potuisse.

41. Vulgo: *quem tu hunc memoras esse*. In Codd. Sur. omnibus Bosschae,

'Ad patrem huius. Ar. Quém patrem, qui sérvos est? Tyn. Et tú quidem

Sérvos, et libér fuisti; et égo me confidó fore,
Si huius hus reconciliasse in líbertatem filium.

Ar. Quid ais, sarcísér? tun' tete gnátum memoras líberum? 45

Tyn. Nón equidem me Líberum, sed Phlócratem esse aíd. Ar. Quid est?

'Ut scelestus, Hérgio, nunc iste te ludós facit!

Nám is est sérvos spse, neque praetér se umquam ei sérvós fuit.

Tyn. Quá tute ipse egés in patria, néc tibi, qui vivas domist,

'Omnis inventri similis tibi vis; non mirúm facis. 50

'Est miserorum, ut málevolentes tínt atque invidéant bonis.

Ar. Hérgio vide síis, ne quid tu huic témere insistas crédere.

'Atque ut perspició, profecto iam áliquid pugnae édedit,

Fílium tuum quód redimere se ait, id ne útiquam míhi placet.

Tyn. Scio te id nolle fieri; effíciam támen ego id, si Di ádiuvant. 55

'Illum restituam huic, hic autem in 'Alidem me meó patri

Gu. chart. abest *nunc*. In Cod. Gu. membr. tu *nunc* abest. Omitendum est tu, versusque pro asynarteto habendus, unde esse non coalescit.

42. *Qui sérvos est?* Ex iuris veteris regula, qua servi cognationis agnationisque iuribus carebant, ut recte monuit Bothius in Add. pag. 498. *Servos dedi* e Cod. Sur. itemque versu prox.

45. Vulgata cum Codd.: *Tun te gnatum memoras líberum, verum manco. Esse huic post v. gnatum de suo interposuerunt Edd. Parm. Camerar. v. esse post v. memoras* addidit. Non dubium est, aliquid excidisse, sed aliud, quod facilius omitti potuit. Quare scripsi *tun' tete*.

47. Pari modo huic versui succurrendum fuit. Vulgata cum omnibus Codd. *nunc is te ludos facit*, nisi quod Codd. plerique *iste*. Scribendum quod Bosscha iam dedit: *nunc iste te ludos f.* Acidalius interposuerat *hic* post *v. ludos*.

48. *Servos scripsi* e Cod. Sur. *Tun praeter eum quisquam* Codd. Sur. Gu. chart., quattuor apud Bossch. *pót eum quisquam* Cod. Gu. membr. *Praeter eum quam* Voss. A. quae lectio fontem corruptionis monstrat. *Recta* enim Camerar. haud dubie e Cod. restituit *praeter se unquam*. In Codicibus scriptis saeculi septimi: atque octavi *r* et *s* fere eodem ductu pinguntur, ita ut, quum scriptum esset *praeterreumquam*, depravatio esset facilissima. *Nam* non eliditur.

49. *Domist scripsi* e Codd. Langg.

50. *Omnis — similis dedi* e Cod. Sur. *Invenire* Sur. Leid. B. C. Gu. uterq. *Vulgo: omnis*.

53. *Pugnae edidit* Codd. Sur. omnes Bosschae, Langg. Gu. uterq. *Recte*, cum vulgata. *Pugnae hic edidit* Cam. *Pugnae dedi* malebat Scioppius. In voce *pugnae* e ultima non eliditur.

54. *Ne utiquam*. Ita scribendum esse, facile patet, metro flagitante. Non enim creticus, sed anapaestus tantum, prima ictu elevata, admitti potest. Codd. eodem ducunt. *Id me inquam mihi* Cod. Sur. Leid. C. Gu. chart. *id me unquam mihi* Cod. Gu. membr. Sed quattuor apud Bossch. *sentiquam*, idque primi dederunt e Codd. antiquis Edd. Parm., quum Ed. Pr. habeat *ne unquam*. Bosscha omisit *mihi*, contra omnium Codd. fidem.

Própterea ad patrem hinc amisi Týndarum. *Ar.* Quin túte is es:

Néque praeter te in 'Alide ullus sérvos istoc nómine est.

Tyn. Pérgin' servom me éxprobrare esse, id quod vi hostili óbtigit?

Ar. 'Enimvero iam néqueo continéri. *Tyn.* Heus audin? quin fugis? 60

Iam illic hic nos insectabit lápidibus, nisi illúnc iubes

Cómprehendi. *Ar.* Crúciór. *Tyn.* Ardent óculi; fune opust Hégio.

Vídem' tu illi maculári corpus tótum maculis lúridis?

'Atra bilis ágitat hominem! *Ar.* At pól te, si hic sapiát senex,

Píx atra agitet ápud carnúficem, tuóque capiti illúceat. 65

Tyn. Íám deliraménta loquitur, lárúae stimulánt virum.

He. Hércle, quid si hunc cómprehendi fússerim? *Tyn.* Sapiás magis.

Ar. Crúciór lapidem nón hábère mé ut illi mastígiae

Cérebrum excutiam, quí me insanum vérbis concinnát suis.

Tyn. Audin' lapidem quaerítare? *Ar.* Sólus te solúm volo, 70

Hégio. *He.* Istinc loquere, si quid vis; procul-tamen audiam.

Tyn. Námque edepol si adhítes propias, ós denasabit tibi

Mórdicus. *Ar.* Neque pól me insanum, Hégio, esse créduis,

58. *Servos dedi e Cod. Sur.*

59. *Servos e Cod. Sur. Servo exprobrare id quod Leid. C.*

60. Vulgo: *heus audin quid ait? quin fugis?* Atque ita Codd. Langg. *heus tu quid agis quin fugis* Sur. omnes apud Bosscham (nisi quod tu abest a Leid. B.) Gu. chart. Edd. Pr. Parm. *heus tu quid ais quin fugis* Gu. membr. Primus Camerar. dedisse videtur *heus audin*, quod in Codice ille háud dubie suo invenit. Apertum est, verba *quid ait* a glossatore esse.

61. *Nisi illunc iubes scripai e Codd. Sur. Langg. Edd. Pr. Parm. Pro v. insectabit* Codd. Sur. Leidd. A. B. Gu. uterq. *insectabitur*. Sed activam formam tuentur reliqui cum Edd. vett.

62. *Fune opust*. Sic Codd. plerique omnes. Sed refert Camerar. in suo Cod. clare exaratum esse *fit opus*, omisso *fune*, cui assentitur Cod. Voss. A. Falso. In vinctulis habentur mentis impotes. — *Opust* ultimam corripit.

64. *Atra bilis est pelagrylla*. Cf. Cic. Tusc. disp. III, 11.

65. *Pis atra*. Ita tam metro quam sententia postulante scribendum. Non enim refert, *atram picem*, sed *picem* potissimum minitari Tyndaro. *Carnúficem scripai e Sur.* Vulgo: *Atra pis et carnúficis*.

66. *Larúae* trisyllabum est. Menaechm. V, 4, 2. *Num lárúatus aút certus, fác sciam*.

67. Vulgo: *Quid? quid si*, quam lectionem primus Cameracius e correctione Cod. sui recepit. Nam etiam Cam. Cod. a prima manu *Hércle quid si*, quod omnes omnino Codd. et vett. Edd. exhibent, idque esse verum, ipsam metrum indicat.

68. *Me* hiatum admittit.

71. *Procul tamen audiam*. H. e. Audiam quidem, sed tamen procul.

72. *Os denasabit (sic)* Cod. Sur.; sed in margine: alii *denasabit*.

73. Multi *mordicatus*, alii *mordicibus* teste Taubm.; sed recte Cod. Sur. *mordicus*. Tum neque *pól insanum me* ordine ad evitandum hiatum immu-

Néque fuisse unquam, neque esse morbum quem istic autumat.
Vérum si quid métuís a me, iúbe me vinciri; volo,
Dum istic itidem vénciatur. *Tyn.* Immo epim vero, Hégio,
Istic, qui volt, vénciatur. *Ar.* Táce modo; ego te, Philocrates
Fálse, faciam, ut vérus hodie réperiare Týndarus.

Quíd mi abnutas? *Tyn.* Tibi ego abnuto? Quíd agat, si abis lon-
gius?

He. Quíd ais? quid si adcam hunc insanum? *Tyn.* Nugas! ludifi-
cabitur, 80

Gárriet, quoi néque pes unquam, néque caput compóreat.
Ornamenta absunt; Aiace[m], hunc quom vides, ipsam vides.

He. Nihil facio, támen adibo. *Tyn.* Nunc ego omnino occidi,
Nunc ego inter sacrúm saxumque stó; nec, quid faciám, scio.

tato Codd. Sur. Leid. C. Voss. B. Gu. membr. Falso. Nam pol corripitur. *Inanem* ultimam non elidit.

77. *Ego te Phil.* Codd. nostri omnes, itam Bosschae omnes et quattuor apud Avell. omittunt te, quod recte Cam. interposuit. Structura Graecis familiaris. — *Volt e Cod. Sur.*

79. *Si abis longius.* Ultima vox in Codd. Sur. Gu. utroque, Bosschae omnibus, omibus Avellinii, superiori versui in fine appicta est, ut ibi legatur Týndarus longius. Cf. quae supra notavi ad h. sc. v. 2. *Abis* indicat metum, ne mox abeat Hégio; aliter enim *abesses* scripsisset. Sed cf. *Herm.* ad Viger. pag. 820 sqq. *Abnutas* recte Cod. Sur. et plerique alii. *Abnutas* Gu. membr. *Obnutas* Gu. chart. quod recepit Bothius. Male. Nam non *annuendum*, sed *abnuendum* erat.

80. *Nugas! ludificabitur.* Recte sic distingui iussit Bosscha, nisi quod colon interposuit. Vulgo deest distinctio.

81. *Gárriet quoi.* Vulgo: *Gárriet quod*; atque ita Langg., omnes Bosschae, Gu. chart. *Gárriet quo* Regius apud Avell. et Lambinus. *Gárriet in quo* Cod. Sur. Gu. membr. Sine dubio verum vidit Acidalius, qui scribi iussit *quoi*, ex lege orationis. Non enim dici solet *quod non est pes nec caput, loqui*, sed *loqui, quod non habet pedem nec caput*.

82. *Ornamenta absunt.* Ita recte vulgata cum Codd. omnibus, nisi quod alii *ortamenta*, alii *ortata*, alii *hortamenta*, ex interpretatione. Temere Bothius, Douzam secutus, dedit *adsint*. Sententia est: Ipsam furiosum Aiace[m] vides, quum hunc vides; ornamenta tantum tragica, clipeus, gladius, galea, reliqua vestitus, absunt. Eundem Bothium olim *Armenta absunt* scribentem, recte refutavit Rostius, V. Cl., in singulari scriptiōne, Plantinorum Cupp. saeculo III. *Quom dedi e Cod. Sur.*

83. *Nihil facio* Codd. Sur. Gu. uterq. Bosschae omnes. Male. Tam *Nunc omnino ego ecc.*, ordine minus Latino, Codd. Sur. Voss. B. Amant enim Latini pronomina personalia quantum per sententiae naturam ac vim licet, praepone.

84. Repetitum hunc versum in Casinae loco mutilo Act. V, 4, 7. ubi hucusque octo versus desiderabantur, quos produxit, mutilos tamen, Mainus, idem protulit e Codice nobilissimo ille palimpsesto, qui Plauto tam fuit salutaria. Ibi legitur: *Nunc ego inter sacrum saxumque sto nec, quo fugiam, scio.* Non raro Plautus tum hemistichia, tum integros versus alio loco repetere solet, cuius rei insigne exemplum dabimus infra Capt. III, 5, 7.

He. Dó tibi operam, Aristophontes, si quid est, quod mé velis. 85

Ar. Ex me audibis véra, quae nunc falsa opináre Hérgio.

Séd me hoc primúm expurgare tibi volo, me insániam

Néque tenere, néque mi esse ullum mórbum, nisi quod sérvio,

At ita me rex deórum atque hominum fáxit patriae cómpotem,

Ut istic Philocrátés non magis est, quam aut ego, aut tu. He.

Eho? dic mihi, 90

Quis illic igitur ést? Ar. Quém dudum díxi a principió tibi.

Hóc, si secus repéris, nullam causam dicó, quin mihi

Et parentum et libertatis ápod te deliquió siet.

He. Quid tu ais? Tyn. Me tuum esse sérvom, et té meum herum.

He. Haud istuc rógo.

Fuístin' liber? Tyn. Fuit. Ar. Eumvero non fuit, nugás agit. 95

Tyn. Qui tu scis? an tú fortasse fuísti meae matri óbstetrix,

Qui id tam audacter dícere audes? Ar. Púerum te vidí puer.

Tyn. At ego te vidéo maior máiórem. Hem rursum tibi!

Meám rem ne curés, si récte fácias; num ego curó tuam?

He. Fúvint huic patér Thesaurochrýsonicocroésides? 100

Ar. Nón fuit. neque ego istuc nomen úmquam audivi ante hunc diem.

Philocrati Theodóromedes fuit pater. Tyn. Pereó probe.

Quin quiescis? i. directum, cór meum, ac suspénde te.

87. Vulgo: *Sed hoc primum me.* Atque ita plerique Codd. nisi quod Sur. Leid. C. Voss. B. haec. Ipse verus iudicium facit, pronomen personale non suo loco positum esse. Igitur scripsi *Sed me hoc*, qui ordo Latinus est.

91. Vulgo: *Quis igitur ille est.* Sed Codd. Sur. Langg., Bosschae quatuor, eo ordine, quo scripsimus, qui verus est. Unus Leid. B. *Quis illis ergo est* e corr.

93. Codd. omnes vel *deliquio* vel *delinquo*. Recte. Sine dubio *deliquio* est nominativus. Ut enim *contagio*, *contagium*, *aestimio*; *aestimum*, *obsidio*, *obsidium*, *oblivio*, *oblivium*; ita haud dubie dicebatur etiam *deliquio* et *deliquium*. Jan. Gulielm. *deliquium* malebat, quae vide in Quaest. in Capt. III, pag. 78.

94. *Servom* scripsi e Cod. Sur. ubi *servon*.

97. *Quod id tam* Cod. Sur. *Quod tam id* Leid. B. utramque male.

98. *Maiorem* ultimam non elidit in plena interpunctione.

99. *Ne cures* pro vulgato *non cures* scripsi e Codd. Leid. C. Gu. chart.

100. Versus gratia scribendum fuit *Fuivine* pro vulgato *Fuivine*. Cf. quae dixi supra ad Captiv. II, 2, 13. Tam Codd. omnes et Edd. — — *chry-sides*. Vide quae diximus supra ad II, 2, 35.

103. Vulgo: *Quin quiescis directum cor meum! i ac suspende te.* Cod. Sur.: *Q. q. dic ereptum cor meum ac susp. t.* Gu. membr.: *Q. q. dic erupum cor meum a. s. t.* Gu. chart.: *Q. q. cor meum directum a. s. t.* Leid. A.: *die ereptum.* Leid. B.: *dis eiectum.* Leid. C.: *cor meum directum.* Voss. A.: *die rectum.* Voss. B.: *die erectum.* Jan. Got. Quaest. in Capt. III, pag. 78. suasit: *Quin q. i directum.* Lambinus scripsit: *Quin quiesce tu directum cor meum ac susp. t.* Manifestum est, ante ultimam vv. *ac suspende te* desiderari imperativum. Quod si vero: ante *dis-*

Tu sussultas, égo miser vix ásto prae formidine.

He. Satin' mi exquisitum istuc est fuisse hunc servom in 'Alide? 105

Néque esse hunc, Philocratém? *Ar.* Tam satis, quam néquamquam invenies hóc secus.

Séd, ubi is nunc est? *He.* 'Ubi ego minime, atque ipsas se volt máxime.

Tum ígitur ego derúcinatus, deártuatus súm miser

Húius scelesti téchnis; qui me, ut libitumst, ductavit dolis.

Séd vide sis. *Ar.* Quin exploratum dico et provisum hóc tibi. 110

He. Cértón'? *Ar.* Quin nihil, inquam, invenies mágis hoc certo cértius.

Philocrates iam inde úsque amicus fúit mihi a pueró puer.

He. Séd qua facie est túus sodalis Philocrates? *Ar.* Dicám tibi:

Máscilento ore, náso acuto, córpore albo, oculis nigris,

Súbrufus, aliquántum crispus, cíncinnatus. *He.* Cónvenit. 115

Tyn. 'Ut quidem, hercle, in médium ego hodie péssume procés-serim.

Vae illis virgis máseris, quae hodie in térgo morientúr meo.

He. Vérba mihi data ésse video. *Tyn.* Quid cessatis cómpedes

Cúrrere ad me, méaque amplecti crúra, ut vos custódiám?

He. Sátin' me illi hodié scelesti cápti ceperúnt dolo? 120

rectum interponas, allocutio non recte procedit, quae requirit, ut *directum cor meum* proxime cum antecedentibus iungantur. Igitur in vulgata acquiescendum putavi. De significatione v. *directus* adi Rostium, V. Cl., in Plautinorum cuped. ferculo III, pag. IV. et quae secundum eius praeclearam explanationem notavi ad h. l. in maiori Edit. Ceterum *directum* duas priores producit, raro per synizesim ut unam profert.

104. Cod. Sur. *susultas*. Gu. membr. *susaltas*. Gu. chart. ut editum est. Langg. *suffultum*.

105. *Satin' mi exquisitum istuc est*. Ita versum rationibus omnibus expatatis scribendum putavi. Vulgo: *Satin' istuc mihi exquisitum est fuisse*. Cod. Sur. non habet *istuc*, cui consentit Gu. chart. In Gu. membr. de-sunt *istuc* et *hunc*. In Leid. A. *istuc* et *fuisse*. In Leid. B. *istuc* et *michi*. In Leid. C. *istuc*. Langg. totum versum ita exhibent: *Satin' exquisitum mihi istuc est fuisse servom in Alide hunc*. Voss. A. et B. cum vulgata facere videntur, quae lectio improbanda, quod *michi* personale pronomen ex consuetudine Latinorum praeponendum erat. *Servom* e Cod. Sur. et Gu. chart. ubi *servon*.

106. *Invenies hóc secus* Codd. Sur. Gu. uterq. Vulgo *h. i. secus*.

107. *Volt* e Cod. Sur. scripsi.

111. *Nihil unquam invenies* Leid. C. Gu. membr. Edd. vett. *nihil unquam invenias* Gu. chart. *inquam invenieris* Leid. B. Recte *inquam* Langg. Leidd. A. B. Voss. A. B. Sur.

114. Vulgo: *Et oculis n.* Atque ita Codd. omnes et Edd. vett. Et a metro excluditur.

116. *Pessume* Cod. Sur.

118. Apposite comparat Bosscha locum Aristophanis Plut. v. 275. *Αὐτῆμας δὲ σου βοῆσαι 'Ιού, λού, τὰς γολυκὰς καὶ τὰς πίδαγας ποθεῖσαι.*

'Illic servom se ássimulabat, híc sese autem líberum.
 Núculeum amisí, reliqui pignori putámina.
 'Ita mi stolido súrsu[m] vorsu[m] os súblev[er]e offúciis.
 Híc quidem me numquam írridebit. Cólaphe, Cordalió, Corax,
 'Ite istinc, atque ecferte lora. *Lo.* Núm lignatum máttimur? 125

ACTUS III. SCENA V.

HÆGIO, TYNDARUS, ARISTOPHONTES, LYORARI.

'Inicite huic mánicas mastígiae.
Tyn. Quid hoc ést negoti? quíd ego deliqui? *He.* Rogas?
 Sátór sartorque scélerum, et messor máxume.

121. Cod. Sur. *Servom sese vdsimulabat.* Quattuor Bosschae *servom scæe.* Cod Gu. membr. *servom scæe esse.* Gu. chart. *Servom sese assimulabat.* Unus Voss. A. *servom se.*

122. Vulgo: *Nucleum — reliquit,* atque ita Sur. multique alii. Sed Langg. *Nucleum.* Cod. Cam. Leid. A. *reliqui.* Gu. membr. *reli* (sic), lacuna relicta. Unde ~~his~~ erroris ostenditur. Erat enim ultima syllaba per compendium scripta, quod alii *qui*, alii *quit* interpretati sunt, alii, ut Gu. membr., scribere dubitarunt. Tum *pignori* scripsi e Codd. Sur. Gu. utroq. Cf. quæ supra dixi ad II, 3, 73.

123. Multi *sursu[m] vorsu[s]*, adversante metro. Tum vulgo: *os sublev[er]e* off. Sed Cod. Cam. *sublinere* h. e. *sublev[er]e*, quod ipsum sic emendate scriptum præbent Langg. Sur. Gu. utroq.

125. Lamb. *istuc* quod male recepit Bosscha. Recte vulgata cum Codd. Sur. Langg., omnibus Bosschae, Gu. utroq. *istinc.* Tum *hec ferte lora* Sur. *haec f. l.* omnes Bossch. *ecferte* Cod. Cam. notante Scioppio. Pro signo personæ *Lo.* in Cod. Sur. est *co l.* atramento scriptum contra Codicis consuetudinem, ubi personarum notæ rubro sunt notatæ.

1. Versus est creticus trimeter, quemadmodum supra Captiv. II, 1, 11. et III, 2, 2. *Inicite.* Ita pridem correxeram vulgatam *Iniicite*; nunc video Gu. chart. ita diserte exhibere, ubi quum sit scriptum *Iniicite*, ab eadem manu diligenter correctum *inicite*. Tum antiquiores edd. omnes, etiam Camerarii, post v. *huic* interponunt *actutum*, quod ab omnibus Codd. ignoratum addidisse se fatentur Editores Parm. Recte iam Gronov. omisit.

3. Hunc et duo seqq. versus citat Nonius v. *Sartores* pag. 7. Merc. sed hoc ordine verborum:

Sartor satorque scelerum et messor maxime.

Non occatorem prius audebas dicere?

Nam cet.

Sed Codd. omnes *Sartori satorem* præponunt cum vulgata. Salmasius Plin. Exercitt. pag. 512. dicitur a Gronovio ad hunc locum ostendisse, apud Veteres satia demum frugibus occasionem locum habuisse; quam non esse Salmasii sententiam, notavit Bosscha. Sed idem ex Varrone loco I, 29. apparere videtur, quum dicit: *Tertio cum arant iacto semine, boves lirare dicuntur, id est cum tabellis additis ad vomerem simul et satum frumentum operiant in porcis et sulcant fossas, quo pluvia aqua delabatur. Nonnulli postea, qui segetes non tam latas habent, ut in Apulia, id genus prædii per sarritores occare solent.* Manifestum est, Varronem non sic loqui, tanquam occatio post rationem peculiare aliquid sit, quod in Apulia tantum lo-

- Tyn.* Non occatorem dicere debebás prius?
 Nam sémper occant prius, quam sarrunt rústici. 5
He. At út mihi confidénter contra astitit!
Tyn. Decet innocentem sérvom atque innóxium
 Confidentem esse, suum apud herum potíssimum.
He. Astríngite isti, súltis, vehementér manus.
Tyn. Tuus sum, tu has quidém vel praecidí iube. 10
 Sed quíd negoti est, quámobrem succensés mihi?
He. Quia mé meamque rém, quod in te unó fuit,
 Tuus scelestis fúlsidicis falláciis
 Deláceravisti, deártuavistisque opes,
 Confécisti omnis rés ac rationés meas. 15
 Ita mi exemisti Phlocratem falláciis.
 Illum ésse servom crédidi, te líberum.
 Ita vósmet aiebátis, itaque nómina

cum habeat, sed eam per sarritores ibi fieri, quum tibi vulgaris occatio post antionem in usu sit. *Sartorem* autem non a *sarriendo* revera h. l. Plautino dici, verum joculariter sic accipi a Tyndaro, iam Gesnerus in thesauro s. v. *sartor* ostendit.

4. *Non occatorem.* Plurimi Codd. et Ed. princeps non omittunt, quod Edd. Parq. ex Nonio addiderunt; sed habent quattuor apud Bossch. Tum Codd. uti nos dedimus, praeter unum Regium II. apud Avell. qui *audebit*, et duos apud Bossch., qui cum Nonio faciunt. Vulgata cum Nonio facit, unde desumpta est. Mihi istud *audebas* non placet, quia cur Tyndarus Hegionem non ausum esse illud, dicat, non intelligitur.

5. *Sarrunt* per synizesim ut disyllabum pronunciandum, ut saepe.

6. Vulgo: *At ut confidenter mihi contra astitit*, atque ita Codd. quod sciam omnes cum Editionibus, nisi quod plerique Codd. *assistit* vel *adistit*. Errori occasionem dedit, quod librarii antiquissimi hiatum in v. *contra* transpositione sanare vellent et praesentis notionem in v. *astitit* non agnoscerent. Quare *mihi* ante *confidenter* collocavi, quem locum obtinere debet ex linguae legibus. Non enim *mihi contra* intellectu iungenda sunt, sed *mihi confidenter*. Ceterum plane geminus locus, qui ad defendendam huius loci lectionem facit, legitur Pseud. I, 5, 44.

Ca. Bene confidenterque astitisse intellego.

Pseud. Decet innocentem, qui sit, atque innoxium

Servom superbum esse apud herum potissimum.

7. *Servom*, in qua voce est hiatus, dedi e Cod. Gu. chart.

8. *Potissimum* scripsi e Cod. Sur.

10. Vulgo: *Tuas quidem*, e Cod. Cam. quemadmodum etiam Voss. A. exhibet. Recte reliqui omnes *tu has quidem*, quod iam vindicavit Giphanius. *Tuus servus tu has quidem* Sur. *Tuus sum tu has equidem* Gu. chart. *Vel* deest in Gu. membr.

12. *Te in uno* Gu. chart. non male, si legatur: *tē in uno*; in qua lectione consentiunt Leid. B. C. et Voss. B.

15. *Omnis* dedi e Cod. Gu. membr.

16. *Ita mihi et emisisti* Sur. Gu. chart. (sed in hoc corr.) Voss. B. et Leid. *Ita mihi et amisisti* Gu. membr., quae enotavi, ut ostenderem, quemadmodum etiam vulgatissima et facillima corrumpi soleant.

Intér vos permutástis. *Tyn.* Fateor, ómnia
Facta esse ita, ut tu dicis, et falláciis 20
Abísse eum abs te, méa opera atque astútia,
An, óbsecro hercle te, id nunc succensés mihi?
He. At cúm cruciati máxumo id factum ést tuo.
Tyn. Dum ne ób malefacta péream, parvi aestumo.
Si ego híc peribo, ast ille, ut dixit, nón redit; 25
At erit mi hoc factum mórtuo memorábile,
Herúm me captum, ex sérvitude atque hóstibus
Redncém fecisse líberum in patriam ad patrem;
Meúmque potius mé caput perículo
Praeóptavisse, quam ís periret, pónere. 30
He. Facito érgo ut Acherúnti clueas glória.
Tyn. Qui pér virtutem périit, at non íterit.
He. Quando égo te exemplis éxcruciavero péssumis,
Atque ób sutelas tuás te mórti mísero,

24. Gulielm. coniecerat *parvid aestumo*, ad evitandum hiatum scilicet. Alii interposuerunt *id*. Nusquam in Codd. comparet *id. aestumo*, scripsi e Sur. ubi *estumo*. Gu. membr. *estu mo*, quemadmodum h. v. ibi semper scribitur. Bothius dedit *parvi existumo*.

27. Vulgo: *Meum herum captum*; atque ita Codd. ad unum omnes. Apparet, possessivum *meum*, quod nullius est ad sententiam momenti, saltem non anteponendum fuisse. Sed desideratur subiectum, quare non dubitavi cum Bothio scribere: *Herum me*, quod primum, quia pronom erat, in *Herum meum* corruptum, tum etiam transpositione pessumdatum est. Simili modo omittunt *me* Codd. infra v. 29. ubi vel ob versum ponendum est, quemadmodum etiam ponunt quattuor apud Bosscham.

31. Codd. Sur. Gu. chart. *Acheronti*. Gu. membr. *Acherontis*. Tum *ducas gloriam* Sur. Gu. uterq. quattuor apud Bossch. *ducat gloriam* Leid. B. Error facilis ac solennis. Etiam Langg. *gloriam*, nimirum quum semel *ducas* scriptum esset, accusativus ut scriberetur, consequens erat in omnibus. Sic *victoria cluere* legitur apud Plaut. Poen. V, 4, 20. *Acheronti* casus est locativus; praeterea notanda prima in h. v. producta. Cf. Hermann. ad Eurip. Hecub. v. 1.

32. Vulgo: *Peritat non interit*. Atque ita Codd. Sur. Gu. chart. omnes apud Bossch. et, si recte intelligo, etiam omnes apud Avellin. Idem hic versus citatur apud Non. pag. 422. Mercer. ubi ita: *Qui per virtutem perit, at non interit*. Scaliger scribendum suavit: *perbitat, non int*. Sed coniunctivus locum non habet. Et quod provocant ad Non. pag. 153. ubi ex Livio Andr. citari dicunt *perbitare*, id nihili est, nam ibi quoque est coniunctivus: *Ne fame perbitat*. In duobus Codd. *peritat is* se legisse, testatus est Valla, quod a Boascha receptum. Sed non alibi invenitur hoc frequentativum praeter Lucret. III, 710., ubi lectio incerta; neque in usu fuisse puto. Cod. Gu. membr. *perit non interit*. Quare, collato Nonio, scribendum putavi *perit, at non interit*. At notissimo usu fere idem, quod saltem. Quid differant *perire* et *interire*, docet Non. loco citato his verbis: *Perire levior res est et habet inventionis spem et non omnium rerum finem*.

33. *Excruciavero*. Sic Codd. atque Edd. omnes, etiam vulgata. Recta. Scribendum, ut Aedimus, pronuntiandum *excruciare*.

Vel te interisse, vël perisse prædicent,	85
Dum péreas, nihil intérduo, dicant vivere.	
<i>Tyn.</i> Pol si istuc faxis, haúd sine poena féceris,	
Si ille húc redibit, sicut confido áffore.	
<i>Ar.</i> Pro di immortales! Núnc ego teneo, núnc scio	
Quid sit hóc negoti. Méns sodalis Phlócrates	40
In líbertate est ad patrem, in patriá. Bene est.	
Nec ést mihi quisquam, aéque melius quói velim.	
Sed hóc mihi aegre est, me húc dedisse operám malam,	
Qui núnc propter me méaque verba víctus est.	
<i>He.</i> Votuin' te quicquam mi hódie falsum próloqui?	45
<i>Tyn.</i> Votuísti. <i>He.</i> Cur es aúsus mentírí mihi?	
<i>Tyn.</i> Quia véra obessent illi, quói operám dabam;	
Nunc fálsa prosunt. <i>He.</i> 'At tibi oberunt. <i>Tyn.</i> 'Optume est.	
At herúm servavi, quém servatum gaúdeo,	
Quói mé custodem addiderat herus maiór meus.	50
Sed málene id factum arbitráre? <i>He.</i> Péssume.	
<i>Tyn.</i> At ego áio recte, qui ábs te seorsum séntio.	
Nam cógítrato, sí quis hoc gnató tuo	
Tuus sérvos faxit, quálem haberes grátiam?	
Emítteresne nécne cum sérvóm manu?	55

36. Codd. Gu. uterq. Sur. Bosschae omnes, multi apud Avell. *interdico pro interdus*. Recte Gul. Veris. III, 1. *interdus* emendavit, id quod postea receptum. Rud. II, 7, 22. *cicum non interdum*. Trin. IV, 2, 152. *Ceterum qui sis, qui non sis, floccum non interdum*.

42. Vulgo: *Nec est quisquam mihi, aequè melius cui velim*. In qua lectione *mihi* non suo loco positum. Codd. nihil variant, nisi quod plurimi *aeque cui melius*. Sed vulgatum ordinem tuentur Gu. membr. et tres apud Bosscham. *Quoi e Cod. Sur.* De formula *aeque* cum comparativo cf. infra ad IV, 2, 48.

45. *Votuin*. Ita Cod. Voss. A. Idem in Cam. Ma. teste Taubmanno, dissentiente Scioppio, qui *vetavin* citat. Sed Langg. *votuint*. Leid. B. *vetavin*. Vulgo: *vetuin*. De forma cf. Reuvens Collectt. V, 1. Adde Plauti Asin. IV, 1, 14, qui locus citatur a Nonio p. 45. voce *Votitum*. Cassiodor. de orthogr. p. 2288.

46. *Votuísti*. Sic Cod. Voss. A. *vetuísti* Cam. Ma. *vetavísti* plerique alii. Vulgo: *vetuísti*. *Ceterum quer pro cur est in Cod. Sur.*

47. *Quoi*. Ita Cod. Sur.

48. *Optume est* eodem iure dicitur, ut *bene est* supra v. 41. Et alibi persaepe. Non recte igitur *optimum est* in Cod. Sur. nec melius *optimum* in Cod. Cam. et Gu. 1. aliisque multis. Adde Plaut. Bacch. III, 4, 5.

50. *Quoi e Cod. Sur.*

51. Omnes Codd.: *Sed malene id factum arbitrare; recte*. Vulgatus ordo hiatum vitandi studio originem debet. Unus Gu. membr. exhibet *Sed ne id male f. a.* et Leid. B. *factum est, quod fortasse factum esse scribere voluit librarius*.

54. *Tuus servos* Sur. Gu. chart. Ita v. 55. *servom* Gu. chart.

Essétne apud te is sérvos acceptíssimus?

Respónde? *He.* Opinor. *Tyn.* Cúr ergo iratús mihi es?

He. Quia illi fuisti, quám mihi, fidélior.

Tyn. Quid? tu ána nocte póstulavisti ét die,
Recéns captum hominem, núperum, novítium,

60.

Te pérdocere, ut mélius consulerém tibi,
Quam illi, quicum una a púero aetatem exégeram?

He. Ergo áb eo petito grátiam istam. — Dúcite,

Ubi pónderosas, crássas capiat cómpedes,
Inde íbis porro in látomias lapidárias.

65

Ibi quom álii octomos lápidés effodiúnt, nisi

Quotídiano sésquiopus conféceris,

Sexcéntoplago nómen indetúr tibi.

Ar. Per deós atque homines égo te obtestor, Hégio,

Ne tu ístunc hominem pérduis. *He.* Curábitur.

70

Nam nóctu nervo vínctus custodíbitur,

Intérdiu sub térra lapidés éximet.

56. *servos* Cod. Sur. Gu. chart.

57. *Quor ergo* habet Sur. Cf. supra v. 46. Tum pro *iratus* in aliquot Codd. legitur *ingratus*, quod miror, a Bosscha receptum esse.

60. *Nuperum, novitium*. Ita hic versus citatur apud Priscianum III, 3. tom. I, p. 117. ed. Krehl. et apud Nonium p. 143. Vulgo: *nuperum et novitium*, in qua lectione consentiant Codd. Sur. Gu. membr. tres apud Bosscham. *Et nuperum et nov.* Ed. Princ. Codd. Langg. *nuperum* deest in Voss. A. qui et retinet; *nup. etiam nov.* Leid. C. Mira habet Gu. chart., quem Helmstadiensem dicit Bothius, ubi ita:

..... recens captum homi est imperium
Haud repentinas esse oportet amicitias
neque veteres idcirco

cum glossa: *deserendas*. Qui locus unde desumptus et margini codicis ascriptus fuerit, nescio. Bothius in maiori Plauti Ed. quam in hominum elegantiorum usum concinnarat, in versum verba coegit, tanquam revera essent Plautina, a qua sententia ipse postea discessit.

65. *Latomias lapidarias*. Adiectivum additum, quod *latomias* vocabulum paulatim generalem carceris notionem, vel loci ad recipiendos damnatos, induerat.

66. 67. Vulgo: *Lapides effodiant, Nisi cotidianus*. Verum *effodiant* Codd. Sur. Gu. uterq. Cam. Langg., duo apud Bosscham, qui *effoderint* dedit e duobus Codd. suis Voss. A. Leid. C. At neque coniunctivus neque futurum locum hic habet, verum indicativo est opus, id quod vidit Bentleius ad Terent. Heant. IV, 5, 7. Vulgata etiam versui repugnat. *Quotidiano* legendum esse, monuit Bentl. ad Terent. l. c. ubi etiam exempla huius adverbii congesta reperies. Tum tenendum alteram in hac voce syllabam semper apud scenicos poetas produci. *Quotidianos sesquiopus* Cod. Sur. *Cotidianos sesq.* Gu. uterq. Eystad. *Cotidianos sesquiopus* Ms. Cam. Vide etiam Gul. Quaestt. in Captiv. III, pag. 79.

72. Vulgo: *interdius*. Sed Codd. Sur. Gu. membr. omnes apud Bossch. *interdius*. Gu. chart. *interdum*, sed corr. *interdiu*. Edd. Pr. Parm. *interdiu*. Alibi satis munitum est *interdius*, veluti Aulul. I, 1, 33. Rud. prol. 7.

- Diu ego hunc cruciabo, nón uno absolvám die.
Ar. Certúmne est tibi istuc? *He.* Nón moriri certius.
 Abdúcite istum actútum ad Hippolytúm fabrum, 75
 Iubéte crassas cómpedes impingier.
 Inde éxtra portam, ad méum libertum Córdalum,
 In lápidinas fácite deductís siet.
 Atque hunc me ita velle, dícito, curarier,
 Ne qui deterius huic sit quam quoi péssume est. 80
Tyn. Cur égo te invito me ésse salvum póstulem?
 Perículum vitae meae tuo stat periculo.
 Post mórtém in morte nihil est, quod metuám, mali.
 Etaí pervivo usque ad summam aetatém, tamen
 Breve spácium est perferúndi, quae minitás mihi. 85
 Vale áque salve; etsi, áliter ut dicám, meres.
 Tu Aristophontes, dé me ut meruisti, ita vale,
 Nam míhi propter te hoc óbtigit. *He.* Abdúcite.
Tyn. At únnum hoc quaeso, si huc rebitet Phlócrates,
 Ut mi éius facias cóveniundi cópíam. 90
He. Perístis, ni hunc iam é conspectu abdúctis.
Tyn. Vis haéc quidem hercle est, ét trahi et trudí simul.
He. Ille ést abductus récta in phylacam, ut dignus est.
 Ego illis cáptivis áliis documentúm dabo,
 Ne tále quisquam fácinus incipere aúdeat. 95
 Quod ábsque hoc esset, quí mihi hoc fecít palam,

74. *Certius* scripsi e Cod. Sur. Gu. chart. Vulgo: *certius est*.

79. Vulgo: *Atque hunc ita velle dicite*. Codd. addunt pronomen *me*, sed de loco non consentiunt. Versus nihil dubii relinquit, quis ibi interponendum sit, ubi nos posuimus. Nam in Leid. B. quod est: *Atque hunc me velle ita dicite cruciarier*; intelligitur, ita non tam longe ab initio enunciati removeri posse. Ceterum *dicite*, quod metri causa scribendum est, confirmatur a Gu. membr. Oratio a pluribus ad unam deflectit, id quod in allocutionibus saepissime accidit.

80. *Quoi* e Cod. Sur.

81. Pro v. *Cur* in Sur. *Quor*; cf. supra v. 57.

82. *Vitae meae tuo stat*. Hunc meliorem ordinem cooptavi e Codd. Sur. Gu. utroq. Langg. omnibus apud Bossch. Vulgo: *stat tuo*.

84. *Etsi supervivo enotatur* e Ms. Cam. pro quo malebat Schopp. *Etsi supervivo*. Recte reliqui omnes: *Etsi pervivo*.

88. *Nam mihi propter te*. Hanc omnium Codd. lectionem cur Bosscha mutaverit scripseritque: *Nam propter te hoc obtigit mi*, non intelligo, nisi forte accentui in v. *propter* metuebat. Frustra. Vix aliter invenias apud Plantum, nisi *propter te, praeter me, inter vos* cet.

93. *Ut dignus est* Graeca structura, *δίκαιός ἐστιν, ἀξίός ἐστιν*, ut meritus est.

96. *Quod absque hoc esset*. Quod additur ad significandum nexum cum superioribus, eodem illud usu, quo dicitur *quod si, quod nisi, quod utinam; drum, daher, dico*. Formula scenicis poetis familiaris: *absque hoc esset, absque te esset, semper in protasi ponitur, tanquam si dicatur: si is non es-*

Usque offrenatum suis me ductarent dolis.
 Nunc certumst nulli posthac quicquam credere.
 Satis sum semel deciptus; speravi miser
 Ex servitute me exemisse filium. 100
 Ea spes elapsa est. Perdidi unum filium,
 Puerum quadrimum quem mihi servos surpuit;
 Neque eum servom umquam repperi, neque filium;
 Maior potitus hostium est. Quod hoc est scelus?
 Quasi in orbitatem liberos produxerim. 105
 Sequere hac; reducam te ubi fuisti. Neminis
 Misereri certum est, quia mei miseret neminem.
 Ar. Exauspicavi ex vinculis; nunc intellego,
 Redauspicandum esse in catenas denovo.

ACTUS IV. SCENA I.

ERGASILUS.

Iupiter supreme, servas me, measque auges opes.
 Maximas opimitates opiparasque offers mihi.
 Laudem, lucrum, ludum, iocum, festivitatem, ferias,
 Pompam, penum, potationes, saturitates, gaudium.
 Nec quoquam homini supplicare me nunc certum est mihi; 5

set, si tu non esses, quemadmodum saepe in protasi particula conditionalis omittitur. Ceterum de usu voc. *absque* cf. Vorst. de Lat. merito suspect. 9. Oudendorp. ad Cic. de Invent. I, 36. Sciopp. Verisim. III, 13.

97. *Offerre natum* Cod. Sur. Gu. chart. *afferre gnatum* Gu. membr. *offer enatum* Langg. Recte I. Gul. Veris. III, 1. *offrenatum*, de qua v. notione eundem Gulielmum v. ibidem. *offerre* vel *fferre natum* omnes apud Bossch.

98. *Posthac*. Vulgo *Posthaec*. Codd. Sur. Gu. chart. *post hec*, sed recte Gu. membr. *posthao*.

102. *Servos* dedi e Cod. Sur.

103. *Neque eum*. Nescio unde Gronoviana *Neque enim*. Codd. enim atque edd. omnes, etiam recentiores: *Neque eum*. *Servom* dedi e Cod. Sur. ubi *servom*.

105. *Filios pro v. liberos* exhibent S. Eyst. Gu. membr. quod pro interpretamento habeo. Certe meliores apud Bosscham et edd. vet. *liberos*. Multi etiam Codd. *perduxerim*.

106. Citant hunc v. plures Grammatici, Charis. p. 111. p. 134. Non. pag. 143. v. *Neminis*. Priscian. VI, 3, tom. I, pag. 228. alius aliter, recte solus Charis. l. c.

108. *Exauspicare* est cum auspicio egredi; *redauspicare* ad auspicia re- petenda regredi.

3. De metro cf. Herm. Elem. doct. metr. pag. 167. ubi sic ille: *Singulare est, quod saepe, ubi vel enumeratio aliqua multarum rerum vel alia descriptio ponitur, mutari numerus solet.*

4. *Saturitates* scripsi e Gu. membr.

5. Vulgo: *supplicare nunc certum est mihi*. Sed Codd. praeter unum

Nám vel prodesse amico possum, vél inimicum pèrdere.

Ita hic me amoenitate amoena amoenus oneravit dies.

Sine sacris hereditatem sum aptus effertissumam.

Nunc ad senem cursum capessam hunc Hégionem, quoi boni
Tantum áffero, quantum ipsus a Dis optat, atque etiam amplius. 10
Nunc certa res est, eodem pacto ut Cómici servi solent,
Coniciam in collum pállium, primo ex me hanc rem ut audiat.
Speroque me ob hoc núncium aevitérnúm adepturúm cibum.

Voss. A. omnes me interponunt. Última in v. certum non eliditur. Quoiquam e Cod. Sur.

6. Vulgo: *Nam vel prodesse*. Atque ita Codd. omnes. Putabam olim, prius vel ab eruditolo additum esse, omiserantque iam Edd. Parm.; sed videtur ad sententiam esse necessarium. Quare retinui, sic tamen, ut metrum trochaicum mutandum esse non existimarem, quum *prodessé* dactylus esse possit.

7. *Amoenitate amoena amoenus*. Dicendi artificium, Plauto perquam familiare, veluti Amphitr. I, 1, 122. *Optumo optume optumam operam das*. Infra Capt. IV, 2, 45. *Regum res regalior*. Compositionis eiusmodi, qualis est in vv. *amoenitas amoena*, exempla e Plauto congescit Lamb. ad h. l. veluti: *mitor nitidus*, *pretium pretiosum*, *pulchra pulchritudo*. Mirum est, plerisque Codd. in fine exhibere: *oneravit mihi*. Sed Cod. Sur. in margine *das* et Voss. A. recte *dies* habet suo loco.

8. Plerique Codd. *sum adeptus*. Unus Gu. membr. *adeptus sum*. Langgum. apud Sciopp. *sum nactus*. Sed Bosschae omnes, ut videtur, *sum aptus*, ut vulgo, quod verum. *Hereditas sine sacris* est ditissima, luculentissima. Sacra gentilicia apud Romanos in hereditate pecuniam sequebantur, et is, qui ex hereditate pecuniam acciperet, sacra familiae faciunda in se recipiebat. Cf. Cic. de Legg. II, 19. 48. et ibi interpret.

9. Mutatur numerus mutato orationis colore et mentis impetu deminuto. *Quoi dedi* e Cod. Sur.

10. Retinui *affero* i. e. *nuncio*. *Offero* Codd. Sur. Eyst. Edd. Pr. Parm. Tum vulgo: *ipse a diis optat*, atque ita Codd. Sur. Gu. chart. Bosschae omnes. *a diis ipse petit atque* Gu. membr. *ipse aedis optat* Ms. Cam. teste Taubm. *ipse adipisci optat* scripsit Cam. eumque secuti sunt Lambin. Douza aliique. Cf. Gruter. suspic. VI, 14. qui tamen malebat: *a diis episci optat*. Bosscha scripsit: *ipse a Dis sibi* non male, si constaret, unde illatum illud *adipisci*. Nunc potius cum Bothio faciendum existimavi, qui in priori Ed. *ipsum* recte mihi scripsisse videtur.

11. Vulgo: *Nunc res certa est*, quod et metrum et sententia reicit. Quare lectio Codd. omnium retinenda est: *N. certa res est*. Carpit Roatius in dissert. *de Plauti auctoritate ad faciendam rer. anti. fidem* p. 13. quod in Comoedia de pautonis comicis sermo sit, quia ita pereat *τὸ ἔμναρισμα*; sed praeter caussam. Id enim ipsum est ioculare et maxime ad persuasionem accommodatum, quod in fabula sermo est de fabularum actione, tanquam nunc non fabula, sed res seria ac vera agatur. Persimili modo in Aristoph. Ran. v. 12 sqq. *Eodem pacto quo* Eyst. apud Sciopp.

12. *Es me primo rem hanc ut scripsit* Bosscha non monito lectore. Codd. et vet. edd. omnes, ut dedimus cum vulgata. *Me* non coalescit.

13. *Me ob hoc nuncium*. Ita scribendum fuit ex Codd. Sur. Gu. utroque. E suis nihil notavit Bosscha, qui cum vulgata scripsit *ob hunc n.* De neutro *nuncium* cf. Interpp. ad Catull. LXII, 75. Ceterum pronuciandum: *Mi*

ACTUS IV. SCENA II. *)

REGIO, ERGASILUS.

Quanto in pectore hanc rem meo magis volúto,
Tantó mi aegritúdo auctiór est in ánimo.

Ad illum modúm sublitum ós esse hodié mi!

Neque id perspicere quívi!

Quod quóm scibitúr, tum per úrbem irridébor.

5

Quom extémplo ad forum ádvenero, ómnes loquéntur:

Hic ille est senex dóctus, quóí verba dáta sunt.

Sed 'Ergasilus éstne hic, procúl quem ... vídeo?

Collécto quidem ést pallió, quísdnam actúru'st?

Er. Move ábs te moram ómnem, atque, 'Ergasile, age hanc rem 10

ob hoc. Tum *aeviternum* recte scripsit pro vulgato *aeternum*, quod Codd. servant, Bosscha, provocans ad Prisciani lib. II, 11, 62. ed. Krehl.

*) Canticum in hac fabula tertium, motu plenissimum et actuosum. Saltat Ergasilus.

1. Versus sunt bacchiaci. Retinui vulgatum ordinem, quocum conspirant Voss. A. et Leid. B. C. et edd. vett. *Quanto in pectore hanc meo magis rem voluto* Sur. Gu. utrq. (nisi quod membr. *pectore hoc meo*) Voss. B. Leid. A.

2. *Auctior* ultimam ex lege producit.

3. Vulgo: *Sublitum os esse Hodie mihi*. Atque ita Ms. Cam. *Hodie* deest in Sur. et Gu. utroq. et quattuor apud Bossach.; adest tamen in Voss. A. *mihí* deest in Langg., qui *hodie* tuentur. *Hodie mihi* tenent etiam edd. vett. Quare scripsi *hodie mi, mi* encliticum existimans, et *hodie* disyllabum.

4. Iambicus dimeter catalecticus in clausula bacchiacorum. Cf. Herm. Elem. d. metr. pag. 299. Ceterum Codd. quidam *prospicere*:

5. Deest *tum* vulgo atque in omnibus Codd. et edd. vett. Ad versum fulciendum Bosscha interposuit *iam*, ad sententiam non male. Nec tamen credibile est, iam excidisse, si lectum esset. Probabilius mihi videbatur, *tum* scriptum tñ absorptum fuisse ab ultima syllaba verbi praecedentis. Amat saltem Plautus, ita iungere *cum* et *tum*, veluti Truc. I, 2, 88. *Quom amamus, tum perimus*. Casin. I, 1, 51. *Quom mihi haec dicentur dicta, tum tu furcifer, Quasi mus in medio pariete versahere*. Bacch. I, 2, 37. *Quom videbis, tum scies*.

6. *Quom* dedi e Cod. Sur. quemadmodum superiori versu.

7. *Doctus*. Hanc aliorum emendationem stabilivit Douza Plantt. expll. I, 19. laudato e Persa loco IV, 4, 45. *Vide sis, ego ille doctus leno paene in foveam decidi*. Vulgo cum omnibus Codd. et edd. vett. *ductus*, i. e. decedens, quod frustra defendit Bosscha. Frigidissima enim est tautologia: *ductus cui verba data sunt. Quoi* e Cod. Sur.

8. *Ire* *video* edidit Bosscha. Sed deest *ire* in omnibus Codd. atque edd. vett. Bothius olim ego interposuerat. Neutrum satis convenit. Ego lacunam significavi.

10. Vulgo: *moram atque Ergasile*, qua cum lectione omnes sentiunt Codd. atque edd. vett. *Omnes* recte mihi interposuisse videtur Bosscha. Sed non video, cur idem scripserit: *Ergasile atque*, quum ordo vulgaris, quem defendunt Codd. omnes, retineri possit. *Omnes*, in Cod. scriptum *om*,

Emisor interminorque, né quis obstiterit óbviã,
Nísi qui satis diú vixisse sésé homo arbitrábitur.
Nám qui obstiterit, óre sistet. He. Híc homo pugilatam incipit.
Er. Fácere certumst. Profúnde ut omnes ítinera insistánt sua,
Né quis in hac plateá negoti cónferat quicquám sui. 15
Nám meus est ballísta pugnus, cúbitus catapulta ést mihi,
Húmerus aries. Túm genu ad quemque ícero, ad terrám dabo.
Déntilegos omnés mortales fáciã, quemque offéndero.
He. Quae illaec eminátió est? Nam néqueo mirarí satis.
Er. Fáciã ut huius díi locique, meíque semper méminerit; 20
Quí mi in cursu obstiterit, faxo vítae is obstiterít suae.
He. Quid hic homo tantum íncipessit fácere cum tantís minis?
Er. Príus edico (né quis propter culpam capiatúr suam):
Cóntinete vós domi, prohibéte a vobis vím meã.
He. Míra edepol sunt, ni híc in ventrem stúpsit confidéntiam. 25
Vaé miseró illi, quóius cibo iste fáctu'st imperiórior.

a terminatione vocabuli praecedentis absorptum est; ultima non coalescit in medio versu, quemadmodum idem in creticis fieri solet.

11. Sequuntur trochaici tetrametri catalectici. Ultima in *Emisor* ex lege producitur. Tum vulgo: *ne quis mi obst. obo.* Atque ita plerique Codd. et *ne quis obst.* Gu. membr. *ne quis obst. mihi obv.* Leid. B. *Mi* et ad sensum et ad metrum supervacuum est.

12. *Satis diu scripai* cum Codd. omn. et edd. vett. Vulgo *sat.*

17. *Genu ad quemque icero.* Vulgo: *icero*, atque ita plerique Codd. atque ex edd. vett. Pr. et Parm. Sed Codd. Pall. teste Bothio *icero*. Camerarius dedit *ut quemque icero*, quod, teste eodem Bothio, iam Ald. et Iunt. exhibent. *Ad* in Codd. est omnibus, quod retinendum fuit. Non enim intelligitur, quidni dici possit *icere ad aliquid*. Videtur autem *genu* non sextus esse casus, sed quartus. *Quemque*, pro eo quod usitatus est *quemcumque*, saepissime apud Plautum. Codd. variant inter *quemque*, *quemcumque*, *aliquemcumque*.

18. *Dentilegos, dentilecos, dentiloquos* variant Codd. Non male *dentiloquos*, quum nemo colaphis mulcatus, dentes excussos facile colligat.

20. *Huius* exhibui pro *vulgato eius* e Codd. Sur. Gu. utroq. Voss. A. B. Leid. B. Eystad. edd. Pr. Parm.

21. Vulgo: *vitae is extemplo obst.* In Cod. Sur. vv. *is extemplo* desunt. *Vitae is obst.* recte Gu. membr. *vitae is ut obst.* Gu. chart. *Extemplo* tamen exhibent quattuor Bosschae; unus Leid. B. ignorat. Excluditur id voc. a metro pariter atque a sententia.

22. Codd. variant ita: *incipissit, incepiscit, incipiscit.* Cf. quae dixi supra ad II, 1, 22. et I, 2, 59.

26. Complurimi Codd. *impensior*, quod sunt qui explicent: *farctior; fortior* autem pro glossa est in Cod. Gu. chart., *audacior* pro glossa in Cod. Gu. membr. Utraque glossa defendit vulgatum *imperiosior*. Idque unus Cod. Reg. 1. habet apud Avell. et Ms. Cam., ubi ab altera manu est *imperiosior*. Originem vitii ostendit Cod. Reg. 2. apud Avell. ubi est *impesior*. Scriptum haud dubie fuit in archetypo: *imposior*, unde reliqua vitia orta. *Quoius* monosyllabum est, atque ita dedi e Cod. Sur.

- Er.* Túm pistores scróphipasci, qui alunt fursurí sues,
 Quárum odore praeterire nemo pistrinúm potest;
 Eórum si quouisquam scropham in público conspéxero,
 'Ex ipsis dominis meis pugnís excalcabo fursures. 80
- He.* Básilicas edictiones atque imperiosás habet.
 Sátor homo est, habét profecto in véntre confidéntiam.
- Er.* Túm piscatorés, qui praebent pópulo pisces foétidos,
 Qui ádvehuntur quádrupedanti crúcianti cantério;
 Quórum odos subbásilicanos ómnis abigit in forum: 85
 Eis ego ora vérberabo sírpiculís piscáriis,
 'Ut sciant, aliéno naso quam éxhibeant moléstiam.
 Túm lanii autem, qui concinnant liberis orbás ovis,
 Qui locant caedúndos agnos, ét dupla agninám danunt,
 Qui petroni nómen indunt véveci sectário; 40
 'Eum ego si in viá petronem pública conspéxero,
 'Et petronem et dómimum reddam mórtalis misérrimum.
He. Eúge! Edictionés aedilítias hic habét quidem:
 Mírumque adeo est, ni húnc fecerunt Aétoli agoránomum.

27. Quis álunt fursuri sues. Vulgo: *fursure*. Sed cf. Voss. de Anal. I, 42. qui *fursuri* in vet. libris esse ait. Nostri Codd. et Boschae omnes *fursure*. Palmerius voluerat: *fursuri qui alunt sues*, qua transpositione non est opus. De ablativo talium in *i* conf. Schneider. Lat. Gram. Formenl. I, pag. 232. Adde *infra carni Captiv. IV, 4, 6*.

29. *Quoisquam* scripsi e Cod. Sur.

32. *In ventrem* Codd. Gu. membr. Leid. B. haud male.

35. *Adigit* vel *abegit* Codd. omnes. Priscianus, qui citat hunc versum lib. I, 7. pag. 39. *adigit* exhibet, ubi Codd. inter *adigit* et *adegit* fluctuant. Valde probabile est, scripsisse Plautum *adigit. omnis* dedi e Cod. Sur.

38. *Ovis* scripsi cum Gu. chart.

39. *Duplam* Codd. atque edd. omnes. *Dupla* scribendum est, quod significat *duplo pretio*. Cf. Varro de R. R. II, 10. et Pandect. passim. Bothius *duplo* scripsit, nulla auctoritate. De loci totius sententia cf. Rostius in peculiari scriptione *de locatione conductione*, qui hunc sensum esse ostendit: *Lanii, qui spondent se tibi caesuros agnos suos certo pretio, quum caesos exhibent, duplum pretium postulant*. Nam locare dicitur is quoque, qui cum opera praestanda etiam materiam, in qua elaboret, praebet, soluta ab altero pecunia.

40. *Petro* est *ovis mas, aries. verve* *sectarius* est qui sectis testiculis alitur et saginatur. Cf. Cato de R. R. 150. ubi *porci sectarii* eodem sensu dicuntur.

42. *Miserrimum* dedi e Cod. Sur.

43. Vulgo: *Eugepe*, quicum sentiunt Cam. Langg. Voss. B. nisi quod *Eugepae* quidam rectius. Recte tamen *Euge* Codd. Sur. Gu. uterq. quatnour Boschae, metro evincente. Bothius scripsit *Eugepae*, in fine versus *quidem* omittens. Non male, quum *quidem* in quibusdam Codd. incertam habeat sedem: *quidem habet et habet quidem*. Sed vis ironica quaedam inest particulae *quidem*, quapropter vix recte omittatur.

44. Vulgo: *fecere sibi*. Sed recte Cod. Cam. teste Scioppio *fecerunt*, omisso *sibi*. Reliqui Codd. vel *fecere sibi* vel *fecerunt sibi*. *Aetoli* ultimam non

Er. Nón ego nunc Parasítus sum, sed régum rex regálíor:
Tántus ventri cómmeatus méo adest in portú cibus.

Séd ego cesso hunc Hérgíonem oneráre laetitíá senem?

Quí homine homínium adaéque nemo vívit fortunátíor.

He. Quae sílaec est laetitía, quam ílic laétus largítur míbi?

Er. Heus, héus, tibi estis? écquis hoc aperít óstium?

He. Híc homo ad coenáam recipít se ad me. *Er.* 'Aperíte haecé an-
bas fores,

Príusquam pultando ássulatím fóribus exitium áffero.

He. Pérlubet hóminem cólloquí. Ergásíle. *Er.* Ergásílum quí vocat?

He. Respíce me: *Er.* Fortúna quod tibi néc facít, nec facíet, hoc

Mé íubes. Sed quí est? *He.* Respíce ád me! Hérgío sum. *Er.*
'O míhi,

elídít, in arai positam. De accentu v. *Actoli* cf. quae diximus ad *Captiv.*
Prol. 23.

45. *Hegum rex regalior.* Cf. notata supra ad IV, 1, 7.

48. *Qui hominis hominum.* Vulgo: *Qui homine adaeque.* Codd. *Sur. Gu.*
utarq. *qui hominum*, atque ita e Langg. enotavit Sciopp. *Qui homine*, et
vulgo, est in quattuor *Boschae*; *Leid. A.* exhibet *Qui omnium*, sed in max-
ime ab eadem manu: *hominum*. Metrum decet *homine et hominum* utraque
que lectionem esse coniungendam. *Adaeque fortunator.* Sic saepe *Plautus*
Sic supra *Capt. III, 5, 42. aequae melius.* *Lambinus* probabiliter ita expli-
cat, ut statuat, duas easque diversas structuras in unam esse confusas, ut
fieri solet, ita ut *adaeque fortunator* sit: *aeque fortunatus*, et *fortunatus*
etiam. Nemo hominum neque fortunator, neque aequae fortunatus vivit
quam ille. Est ea loquendi quaedam imperitia, sive mavis, negligentia, quae
non recte distinguere solent homines familiari sermone inter diversas formulas
veluti si Germanice dicas: *Niemand lebt gleich glücklicher* pro eo quod esse
set: *gleich glücklich.*

50. Iambicus est senarius, apte reliquae orationi interpositus ad significa-
dam alienam et subitam interrogationem. Vulgo *Heus* semel legitur, atque
ita Codd. omnes. Ad versum fulciendum quidam editores interposuerunt *quae*
heus ubi vos estis. Sed longe simplicior est medicina, *heus* repeters, quae
facile excidere potuit; eaque iam usi sunt *Edd. Parmenses.* *Ecquis* hinc
Langg. id quod in hac formula alibi saepe legitur.

52. Vulgo: *Príusquam pultando vel assulatím*, idque tumentur Codd. *Sur.*
Gu. membr. chart. *Cam. Ky.* quattuor apud *Boscham.* Unus *Leid. A.* for-
tem erroris ostendit, ubi *assultatím vel assulatím.* Accidit, id quod saepe
me accidere videmus in libris manu exaratis, ut quum glossa esset expellens
correctoribus, eam non plane ac totam propulsarent, quemadmodum contra
saepe etiam plura eiciebantur, quam quae spuria erant. Recte *Nonius* etiam
omittit *vel*, qui hunc versum citat pag. 72. Idem tamen in fine v. *eritis*
dabo, quod idem tuetur *Cod. Gu.* membr.

53. Codd. ut vulgo: *Perlubet hunc h.* Sed pronomen a metro secludit
Ultima in *colloqui* non coalescit.

54. *Respicio me.* *Quae me* omittitur, idemque fit in Codd. *Sur. Gu.* ut
que, *Boschae* omnibus. In omnibus, quos ipse vidi, Codicibus v. *respicio*
sine versus legitur, ita ut facillime syllaba *me* excidere potuerit, quam re-
sult *Boscha.* Recte. Faciliorem saltem medicinam vix quisquam excogitavit

55. Ita hunc versum recte distinxit et distribuit *Deuzs*, atque ita plerumque

Quantum est hominum optime optumorum, in tempore advenis!

He. Nescio quem ad portum nactu's, ubi coenes; eo fastidis.

Er. Cedo manum. He. Manum? Er. Manum, inquam, cedo tuam actutum. He. Tene.

Er. Gaude. He. Quid ego gaudeam? Er. Quia ego impero. age gaudé modo.

He. Pól moerores mi ántevortunt gaudiis. Er. Non itást, scies; 60

Iám ego ex corpore éxigam omnes máculas moerorúm tibi.

Gaude audacter. He. Gaúdeo, etsi nñhil scio, quid gaúdeam.

Er. Béne facis; iubé. — He. Quid inbeam? Er. Ignem ingentem fieri.

He. Ignem ingentem? Er. Ita díco, magnus út sit. He. Quid? Me vólturi,

Tuán' causa aedis incensurum cénseas? Er. Noli iráscier. 65

Iúben' an non iubés ástitui aúlas; patinas éluí?

Láridum atque epulás foveri fóculis in fervéntibus?

Codd. Qui est iam Camerar. dedit; Codd. plerique quis est vel quid est. O mihi Cod. Gu. chart.; vulgo: oh mihi.

56. Vulgo: Quantum est hominum optumorum optime, qui nullus est versus. Metrum ipsum factum indicium, quomodo scribendum sit. Hominum ultimam non elidit. Creticum versus et frustulum amplius fecit Bothius vulgato ordine servato.

57. *Eo fastidis.* Quomodo hic subito interponi possit tetrameter acatalectus, non intelligitur. Locus certo mendosus est; nec tamen quicquam iuvant Codices et edd. vet. Gu. chart. ultimam vocem sic interpretatur: (scilicet) nunc enim non vis ire mecum. Fastidire est superbum esse alioque contemnere ac despiciere. Sic fastu efferi legitur apud Cic. in Laelio

15. Non tamen satis apta videtur verbi significatio ad hunc locum, quum potius expectares: eo lactus es. Certissimum mihi est, locum esse mendosum.

60. *Non itast, scies.* Ita scripsimus Acidalio obtemperantes. Vulgo: Noli irascier. At quaenam quaeso h. l. irascendi causa? Aut quodnam ex regionis verbis iram significat? Accedit, quod paulo infra v. 65. eadem formula recurrit, ubi aptissima, ut ea in hunc locum tracta videatur. Cf. Acidalium Divinat. in Captiv. Cap. VI, pag. 99. Ingeniosa Acidalii emendatio, quae lectionem praestat huic loco accommodatissimam, apices corruptae lectionis accurate sequitur et facilitate se commendat.

62. *Quid gaudeam* pro vulgato quod g. scripsi e Codd. Sur. Leidd. A. B. Voss. B. et Langg.

63. *Fieri antepenultimam* apud Plautum saepe producit. Cf. Herm. ad Eurip. Hecub. pag. 39.

64. Vulgo: *volturie.* Alii *volt urier.* Codd. plerique *volt uri* dirempta voce, i. e. *volturi*, ut scripsimus. Unus Cod. Voss. B. *voluri*, quod eodem modo. Cf. Trin. I, 2, 64.

65. *Tuan causa aedis.* Ita recte vulgo. Codd. plerique: *Tua causa me aedis*, vel *tua causa ne aedes*, male transposita interrogandi particula. Cf. G. Bosschae Codd. ascivimus.

66. *Astitui ultimam* non elidit. Cf. Herm. Elem. d. metr. p. 88.

67. Vulgo: *Foculis ferventibus.* Atque ita Codd. omnes cum edd. Lantini versus succurrere volentes alii *foculis* a v. *foculum* i. e. nutrimentum

'Alium pisces praestinatim abire? He. Hic vigiliis somniat.
 Er. 'Alium porcinam atque agnam, et pillos gallinaceos?
 He. Scis bene esse, si sit unde. Er. 'Pernas atque ophthalmiam, 70
 Horaecum, scombrum, et trugonem, et cetum, et mollem caseum.
 He. Nominandi istorum tibi erit magis quam edundi copia
 Hic apud me, Ergasile. Er. Mean' me causa hoc censes dicere?
 He. Nec nihil hodie, nec multo plus tu hic edes, ne frustra sies.
 Proin tu tui quotidiani victi ventrem ad me afferas. 75
 Er. Quis ita faciam, ut tute cupias facere sumptum, etsi ego vetem.
 He. 'Egone? Er. Tu nae. He. Tum tu mi igitur herus es. Er. Im-
 mo bene volens.
 Vin' te faciam fortunatum? He. Malim, quam miserum quidem.
 Er. Cedo marum. He. En manum! Er. Di te omnes adiuvant. He.
 Nihil sentio.
 Er. Non enim es in senticeto, eo non sentis. Sed iube 80
 Vasa tibi pura apparari ad rem divinam cito,

deducendum, alii *oculis* scribendum (cf. Festus v. *Cocula*), alii, ut *Boscha*, *feruentibus* per *diaeresim*, ut *laruae, soluit*, pro eo quod est *larvae, solvit*, pronuntiandum censuerunt. Nihil horum aptum videtur. *Foculi feruentes* erant ignitabula ferrea, quae portari poterant, in quibus cibi et coquebantur et recoquebantur. *Feruentes* autem, non *ardentes*. dicuntur, quia carbonibus tantum, non *flamma*, calefebant. Igitur praepositio et sententiae et metri causa interponenda erat.

71. Codd. plerumque *trigonem*; sed Graecis est *τριγωνον*, quapropter usitata Romanis forma restituenda. Vulgo: *trigonum*, cum aliquot Codd.

72. *Nominandi istorum*. Infinitivus loci substantivi habitus, a quo pendet genitivus *istorum*. Sic Terent. Heaut. prol. 29. *Novurum spectandi copiam*. Lucret. V, 1224. *Poenarum sotruntii tempus*; ubi cf. Lambin. Adde Ruddimanni Institt. Gr. II, pag. 245. Est enim Gerundium nihil aliud, nisi flexio infinitivi per casus.

74. Vulgo: *ne frustra sis*, addicentibus Codd. omnibus. Non dubium est, quin purus esse debeat iambus in fine. Qua de causa restituenda erat lectio, quam a Camerario introductam multi secuti Edd. servarunt *frustra sies*, ita ut *edes* pro duabus brevibus habeatur, vel scribendum *edis*, quod habet Ms. Cam.

75. Versum hunc citat Priscian. VI, 14. hoc ordine: *Proin tui tu*. Codd. Plauti non addicunt.

76. *Ut tute* i. e. ut tu ipse. Codd. plerique *ut te cupias*. Voss. B. ut *recupias*, Leid. B: *te ut cupias*. Unus Leid. A. *ut te tu cupias*, quod recepit Boscha. Ego potius tu a praecedente ut absorptum putabam, unde *tute* scribendum existimavi.

77. Vulgo *Tute*, aperte falsum. Codd. omnes *Tu ne*, vel *tute* i. e. tu nae. quod scripsi. Tum aliquot Codd. *igitur mihi*, sed Cod. Gu. chart. ut *dedit*.

79. Vulgo: *hem manum*; *hem* vero non esse monstrantis, significavi ad III, 4, 8. et alibi. Recte *En manum* Gu. chart. Leid. B. Eysc. quod dedimus.

81. *Apparari* Camerari. et qui cum sunt secuti. Recte *apparari*, ultima non cohaerente, Codd. et veti. edd.

Atque agnum afferri propeere unum, pinguem. *He.* Cur? *Er.* Ut sacrifices.

He. Quoi deorum? *Er.* Mi hércle. Nam ego nunc tibi sum summus Iúpter.

Ídem ego sum salús, fortuna, lúx, laetitia, gáudium.

Proin tu deum hunc sáture facias tranquillúm tibi. 85

He. Esurire mibi videre. *Er.* Míhi quídem esurio, non tibi.

He. Tuo árbitratu fácte patior. *Er.* Crédo; consuetús puer.

He. Iúpter te Díque perdant. *Er.* Te, hércle, mi aequum est grátias

Agere ob nunciúm; tantum ego nunc pórtó a portu tibi boni.

Núnc tu mibi places. *He.* Abi stultus, séro post tempús venis. 90

Er. Ígitur olim si ádvenissem, mágis tu tum istuc dicerés.

Núnc hanc laetitiam áccipe a me quám fero; nam filium

Tuúm modo in portá Philopolemum vívum, salvum et sóspitem

Vídi in publicá celoce, ibidémque illum adulescentúlum

Álium una, et tuúm Stalagmum sérvom, qui aufugit domo, 95

Quí tibi surripuit quadrimum píerum filiolum tuúm.

He. Abi ín malam rem, lúdis me. *Er.* Ita me amábit. saneta Sá-
turitas.

82. Vulgo cum omnibus Codd. atque edd. *proprium unum*. Ia. voc. *propria* iam Scaliger suspicatus est latere *propeere*. Id Bothius amplexus palmaria emendatione perscrnavit locum, *propeere unum* scribi iubens, quod recipiendum fuit. *Unum* omissum vel obcuratum videtur ab iis, qui elegantiae orationis timent. *Agnus unus pinguis* est *agnus unus tantum, sed pinguis*. Vide quae Bothius exempla in maiori Ed. collegit. Tum *quis pro cur* Cod. Sur.

83. *Quoi* e. Cod. Sur. Tum *nunc* omissum in Cod. Sur. quod alii aliter collocant. Unus Vosa B. ut dedimus.

85. Vulgo: *Proinde tu deum hunc*. At Codd. omnes, etiam apud Bosscha, ut videtur, *Proin tu deum hunc*; recte. Ita enim voc. *deum* non elidendum, quod propter sententiae pondus elevari debet.

87. Vehementer turbant Codd. Continuatur verba: *Tuo arbitratu f. p.* Ergasillo in Cod. Sur. Tum Hegio respondet *Consuetus puer*. Cui parasitus: *credo*. Voc. *credo* deest in Gu. utroque et Leidd. tribus. Ceterum ídem Codd. eodem modo distinguunt personarum partes. Rectissime vulgata, quam restituit Acidalius in Divv. in Captiv. c. VII, pag. 99.

90. *Nunc tu mibi places*. Ita Codd. et edd. omnes. Acidalius malebat: *Non tu mibi places*; Hegioni orationem continuans. Sed recte explicat vulgatam Gronovius: nunc aliam coenandi conditionem non circumspiciam; nunc nihil vereor, ne hoc loco sit coena aspera.

91. Recte hunc locum intellexit Bothius: magis sero me advenisse dice-re, olim si advenissem. Semper enim sero venio, si filius tuus Philopolemus non adest; nunc autem ille redux factus est.

94. *Adulescentulum* scripsi e Cod. Gu. chart.

95. *Servom* praebuit Cod. Sur.

97. *Abi in malam rem*. Ita recte vulgo scribitur, condicentibus omnibus Codd. et edd. vet. *I in m. r.* primus scripsit Lamb. quem Bosscha, suatore Bentl. ad Terent. Phorm. II, 3, 21., secutus est.

Hégio, itaque suó me semper cóndecoret cognómine,
'Ut ego vidi. *He.* Meúm gnatum? *Er.* Tuúm gnatum, et Geniúm
meum.

He. Et captivum illum 'Alidensem? *Er.* Μὰ τὸν 'Απόλλω. *He.* Et
sérvolum 100

Meúm Stalagnum, meúm qui gnatum súrripuit? *Er.* Νῆ τὰν Κόραν.
He. Iám dia? *Er.* Νῆ τὰν Πραινέστην. *He.* Vénit? *Er.* Νῆ τὰν
Σιγνίαν.

He. Cérton? *Er.* Νῆ τὰν Φροουινῶνα. *He.* Vide sis. *Er.* Νῆ
τὰν 'Αλάτριον.

He. Quid tu per barbáricas urbes iúras? *Er.* Quia enim ítem ásperae
Súnt, ut tuum victum autumabas ésse. *He.* Vae aetati tuae. 105

Er. Quíppe quando míhi nil credis, quód ego dico sédulo.

Séd Stalagmus quóius erat tunc nátionis, quom hinc abít?

He. Sículus. *Er.* Et nunc Sículus non est! Bóius est; Boiám terit.

98. *Me suo semper* Gu. membr. non recte. *Me* est encliticum sententiae-
que vis inest in pronomine possessivo.

100. Graeca h. l. in Codd. plerisque Latinis litteris sunt exarata. In
seqq. tamen aliquoties apud Bosscham et in Langg. Graecae litterae compa-
rent. *Matonapollo* Sur. Gu. uterq. Cam. aliique. Eadem formula iuratur
in *Mostellaria* IV, 2, 56. *Servolum* dedi e Gu. chart.

101. *Ne tam coram* Codd. Sur. Gu. uterq. *ne tam coram* Cam. κόρα ν
Langg.

102. *Ne tam prenestem* Codd. Sur. Gu. membr. *ne tam prenestem* Cam. *ne
tam prenestem* Gu. chart. Tum *ne tam sigeam*. Codd. Sur. Eyat. Leid. A.
signeam Gu. uterq. Cam.

103. *Ne tam frusionem* Cod. Sur. *ne tam frusionem* Gu. membr. *ne
tam frusionem* Gu. chart. *ne tam frusionem* Cod. Cam. Tum vulgo
Νῆ τὸ 'Αλάτριον. Sed *ne tam aliterium* Cod. Sur. *ne tam alatrium*
Gu. membr. Gu. chart. Leid. A. *ne ton alatricum* Cam. *ne tam alatrium*
Langg. *ne tam alatrinam* Voss. A. *νη τῆν aliterium* Leid. B. Ex his
omnibus lectio Langg. proxime accedit ad veritatem. De *barbaricis urbibus*
cf. Rostius in disert. *de lege barbarica*.

104. Codd. Sur. Gu. uterq. *ita asp*. Sed recte reliqui Codd. et edd.
vett. *item asp*. Discrimen manifestum. *Item* est eodem modo, *ita*, hoc
modo vel eo modo. *Quia enim* est weil nämlich. Cf. quae de hoc loco
dixi in maiori Ed.

107. *Quoius* dedi e Cod. Sur. *abit* perfectum est syncopatum pro *abiit*.
Abiit Codd. Sur. Gu. uterq. ut vulgo. *quom* item Cod. Sur.

108. Mire turbant Codices. Et Sur. quidem: *egi. quoius et nunc.
para. si quoius nunc est, bolus boiam terit*. Gu. membr.: *cuius est nunc.
Si cuius nunc est, boius est boiam terit*. Quibus lectionibus Codd. ad unum
omnes accedunt, nisi quod plerique *cuius et nunc*; aliquot etiam *bolus bo-
iam*. Unus Voss. A. vitii originem et veram lectionem monstrat: *Sicinus
et nunc Sicinus non est, bolus est boiam t*. Quomodo Bosschae placere po-
tuerit corrupta lectio: *Quoius et nunc* cet. non assequor. Et retinendum,
quod libri omnes tuentur. Vulgo: *Siculus*. *Er. At nunc Siculus n. e.,
quae lectio iam est apud Cam. Ambiguitas inest in verbis Boius est; bo-
iam terit. Boia* enim collare est, quo vinciri solebant servi fugitivi.

- Liberorum quaerendorum causa ei, credo, uxor data est.
He. Dic, bonan' fide tu mi istaec verba dixisti? *Er.* Bona. 110
He. Di immortales, iterum gnatus videor, si vera autumas.
Er. Ain? Tu dubium habebis etiam, sancte quom iuram tibi?
 Postremo, Hegio, si parva iuri iurando est fides,
 Vise ad portum. *He.* Facere certum est; tu intus cura quod opus est.
 Sume, posce, prorne quidvis; te facio cellarium. 115
Er. Nam, hercule, tu, ni mantycinatus probe ero, fusti pectito.
He. Aeternum tibi dapinabo victum, si vera autumas.
Er. Unde id? *He.* A me meoque gnato. *Er.* Sponden' tu istud? *He.* Spondeo.
Er. At ego, tuum tibi advenisse filium, respondeo.
He. Cura quam optamē potes. *Er.* Bene ambula et redambula. 120

ACTUS IV. SCENA III.

ERGASILUS.

Illic hinc abiit; mihi rem summam credidit cibariam.
 Di immortales, iam ut ego collos praetruncabo tegoribus!

109. *Quaerendorum* e Cod. Gu. chart.

112. Vulgo: *An tu dubium habebis*. Expectares potius: *Num tu d. h.* Neque locum habet *an*, ut notum est, nisi in interrogatione disiunctiva, ubi altera enunciati pars ab *an* incipi solet. Codd. omnes *Ain tu d. h.* quod tamen non satis accommodatam sententiae esse videtur. Scripserim: *Ai, num dubium habebis*, h. e. *dic mihi, num dubitabis etiam* cet. Interim tamen tutius videtur, Codd. sequi. Propterea scripsi: *Ain? Tu dubium habebis etiam, sancte* cet. In qua tamen scriptura nemo non videt, quantum langueat tu.

114. Vulgo: *tum intus e*. Codd. et vet. edd. omnes: *tu i. c.*

116. Vulgo: *Nam hercule nisi*, quod quum metro adversetur, scripsere *hercule*, contra Codd. fidem. Nec dici potest *hercule*, nisi in vera Dei invocatione. Emendandi viam monstrat Gu. membr. qui exhibet: *Nam hercule tu si*. Ergo scripsi: *Nam hercule tu ni*. Tum in v. *mantycinatus* turbant Codd. et edd. vet. Verum tumentur Codd. Sur. Gu. membr. Eyst. quattuor apud Bosscham. Reliqui fluctuant inter *mantinatus*, *mantiscinatus*, *mantissinatus*. Vulgo: *mantiscinatus*. *Manticinari* a Graeco *μάντις* ioculariter confictum, ut *vaticinari*. Propter soni similitudinem cum verbis *manducare*, *pasticinari* potest etiam significare *ventrem implere*, ex qua ambiguitate risum captat parasitus. Tum *fusti* pro *fuste* antiquae. Cf. Schneid. Lat. Gramm. Formenl. I, p. 229. *Sermoni* Mil Gl. II, 2, 109. et infra IV, 4, 6. *carni*. — Codd. *hero fusti petito*, *hero fusti petito*. Verum tumentur Voss. A. et Langg. *Fusti pectere*. familiaris Plauto locutio. Rud. III, 2, 47. *Poenul.* I, 2, 145. — Ceterum *nam*, ut Graecor. *γὰρ*, saepe poni, ubi enunciatum omittatur, ad quod coniunctio referatur, in vulgus notum.

117. Codd. *damnabo*, *dampnabo*. Veram lectionem *dapinabo* Codd. Gu. uterq. Langg. tenent. Edd. aliquot vet. *dapinato*, quod probatum a multis propter aqq. falso. Non enim dicit Hegio: *victum tibi praebabo*, saltem tantam largitatem non audet intelligere parasitus; sed hoc et dicit Hegio et intelligit parasitus: *aeternum tibi victum comparabo*, quare subiicit parasitus: *unde id promittis?* Pro v. *victum* ed. Cam. *cibum*.

120. *Bene ambula et red*. Cf. Captiv. II, 3, 92.

2. *Tegoribus*. Sic restituit Turnebus et in uno Parisiensium Codd. in-

Quánta pernís péstis veniet! quánta labes lárido!
 Quánta súmni ábsumedo! quánta callo cálamitas!
 Quánta laniis lássitudo! quánta porcináriis! 5
 Nám si alia admemorém, quae ventris victu conducíat, mora est.
 Nunc ibo in meam praefecturam, út ius dicam lárido;
 Et quae pendent indemnatae, pernís auxilium út feram.

ACTUS IV. SCENA IV.

Purae Hegionis.

Diáspiter te Díque, Ergasile, pérdat et ventrém tuum,
 Parasítosque omnis, ét qui parasitac coénam Parasítis dabit.
 Cladés calamitasque, íntemperies módo in nostram adventí domum.
 Quasi sí sit lupus esúriens, metui ne in me faceret ímpetum.
 Nímisque, hércle, ego illum mále formidabam; íta frendebat dén-
 tibus. 5

Advéniens deturbávit totum cúm carni carnárium.
 Arrípuit gládium, praétruncavit tríbus tegoribus glándia.

venit Lamb. Vulgo *tergoribus*, quod in versum peccat. Reliqui Codd. *tergoribus*, unus apud Bossch. *tragoribus*, quae eadem lectionis diversitas recurrit infra IV, 4, 7. Voc. *tegas* Turnebus Adv. XXII, 6. ex Varrone, Bosscha e Glossariis vindicant. Cf. quae ad h. l. notavi in maiori Ed.

4. Fluctuant Codd. inter *assumendo*, *absumendo*, *asumendo*. Originem erroris monstrat Gu. chart. qui *absumo*. Veram lectionem duo apud Bossch. tuentur.

6. Vulgo: *Nam si alia memorem*, in qua lectione multi Codd. consentiunt. *Nam si alia admemorem* Codd. Sur. Voss. A. recte. Tum vulgo: *quae ad v. victum c.* Male ad repetitum ex prioribus. Recte Langg. *quae ventris victu*. Est antiquus dativus.

7. Vulgo: *Nunc ibo ad praef.* Codd. Sur. Voss. A. B. Leidd. B. C. *Nunc ibo ut pr.* Unus Leid. A. quid exhibeat, non discrete commemorat Bossch. *Meam* unus exhibet Cod. Cam. qui: *Nunc ibo ut meam pr.* Tum vulgo: *et ius dicam*, atque ita Codd. Sur. Gu. uterque, *Ut i. dicam* et poscit sententia et videntur exhibere Codd. apud Bosscham. *De praefecturis* cf. quae notavi in maiori Ed. ad h. l.

8. Vulgo: *pernae eis*. Codd. omnino omnes praestant: *pernis*, (nisi quod Ga. chart. *pernis*) omisso *eis*. Recte. Vulgatam primus Camerarius videtur introduxisse.

2. *Omnis* e Cod. Sur.

3. *Modo in nostram*, ut saepe, neglecta positione.

4. Vulgata cum omnibus Codd. tenet: *Quasi lupus esuriens*, metui ne in me faceret impetum; quae a metro et sententia laborant. Propterea alii: *ne ille in me quoque*; alii, ut Bothius, *modo* ex sup. versu huc traduxerunt: *Modo*. *Quasi lupus cet.*; alii, ut Bosscha, *ne in me quoque*, qui antepen. in *v. esuriens* produci posse credidit. Medicina propior. Scribendum *Quasi si sit lupus es. m. ne in me fac. i.* Ultima in *quasi* reliqua similia absorpsit. Praesens tempus ita est explicandum, quasi dixisset: *Est quasi lupus esuriens; ita metui, ne cet.*

6. Vulgo, ut Codd. omnibus *carne*. Versus efflagitat ultimam longam. Cf. quae supra diximus ad IV, 2, 116. et alibi.

Aulās calicesque omnis confregit, nisi quae modiales erant,
 Cocūna percontabātur, possent seriae fervescere.
 Cellās refregit omnis intus, reclusitque armārium. 10
 Asservate istum, sūltis, servi; ego ibo ut conveniām senem.
 Dicam ut sibi penum aliud arnet, siquidem sese uti volet.
 Nām hōc, hic quidem ut adornat, aut iam nihil est, aut iam nihil
 erit.

ACTUS V. SCENA I.

HERGIO, PHILOPOLENUS, PHILOCRATES, STALAGNUS MUTUS.

He. Iovī Disque agō gratiās merito magnās,
 Quom tē redducēm tuo patrī reddidērunt,
 Quomque ē miseris plurimis me exemērunt,
 Quas, dūm te carēndum hīc fuit, sustentābam,
 Quomque hūnce conspicio in potestate nōstra, 5

8. *Omnis* e Cod. Sur. *omnia* Eyst.

9. Vulgo *possentne*; atque ita Codd. omn. et edd. vett. Qua scriptura quom versus pessumdetur, scripserunt *percontabat*, forma activi. Sed male cadunt ictus, et Codd. et edd. omnes tuentur *percontabatur*. Quare cum Bosscha scripsi *possent*, ut interrogandi particula omittatur. Tum plerique Codd. *seri referescere*; unus Voss. A. recte.

10. *Omnis* e Cod. Sur.

11. Vulgo: *istunc*. Codd. Sur. Gu. uterq. *istum*, quod dedi.

12. *Penum alium* Sur. Voss. B. Sed Codd. Gu. uterq. et quattuor apud Bossch. inter quos optimus ille Voss. A., ut vulgo, quod verum. *Sese uti volet*. Accusativus subiecti, qui pendet a *v. volet*, quasi dixisset: *volet ut ipse utatur*. Hunc versum citat Prisc. V, 8. sed memoriter.

13. *Nam hic quidem ut adornat* vulgo, versu manco. Atque ita Codd. omnes. Primus Gryphius versui ut succurreret, dedit: *Nam in hoc ut hic q.* Puto simpliciore paratam esse medicinam: *Nām hōc, hic quidem ut ad.* Uno eodemque compendio scribuntur *hoc* et *hic*, nisi quod *h* si *hec* significat, punctum suprapositum habet, si *hic*, apostrophi nota additur.

2. *Quom* e Cod. Sur. Tum Codd. plerique *reducem*; aut scribendum aut pronunciandum *redducem*. Versus sunt bacchiaci.

3. *Quomque* Sur. *E miseris* Sur. Gu. chart. Vulgo: *ex mis.* *Cumque me e mis.* postmodo om. *me* Cod. Gu. membr. *Quomque et mis.* Ed. Princ.

4. *Quas dum* cet. Sic dedi de Acidalii emendatione. Vulgo: *Quae adhuc te carens, dum hic fui, sustentabam*; in qua lectione *quae* Lambinus ad totam orationem referendum dixit, quod non intelligo. Codd. cum vulgata faciunt, nisi quod Sur. *quas* exhibet, sed in loco raso, ut aliud quid scriptum fuisse videatur. *Quae* plane ferri nequit, ut vel hoc voc. loci corruptionem satis prodāt. Accedit, quod sive coniungas *carens fui*, sive cum vulgata interpungas, non Latina erit oratio; et plane frigida ac supervacanea sunt *dum hic fui*. Mihi error ex eo ortus esse videtur, quod in archetypo ex negligentia librarii pro QUASDUM scriptum esset QUASADUM, male repetita vocali A. Quod quum semel esset mutatum in *Quae adhuc*, consequens erat, ut reliqua mutarentur. Fortasse etiam *Quae sigla* scriptum erat, unde Leid. A. *Qui adhuc* exhibet.

5. Vulgo *hūnc*. Recte Bosscha dedit *hūnce*. Libri omnes cum vulgata

Quomque huius reperta est fides firma nobis.

Philop. Satis iam dolui ex animo et cura me sat et lacrimis maceravi. Satis iam audiui tuas aerumnas, apud portum mihi quas memorasti.

Hoc agamus! *Philocr.* Quid nunc, quoniam tecum servavi fidem, Tibique hunc reducem in libertatem feci? *He.* Fecisti, ut tibi, 10
Philocrates, nunquam referre gratiam possim satis,
Proinde ut tu promeritus de me et filio. *Philop.* Immo potes,
Pater, et poteris, et ego potero; Di eam potestatem dabunt,
Ut beneficium benemerenti nostro merito muneret,
Sicut tu hunc potes, pater mi, facere merito maximo. 15

faciunt. Bothius in priori ed. dederat *hunc hic*. Conficiat aliquis: *hunc nunc*, sed otiosum esset *nunc*.

6. Vulgo: *haec reperta*, atque ita Cod. Gu. membr. *Comque reperta est haec* Cod. Gu. chart. *Quomque haec rep.* Cod. Sur. *haec etiam apud Bosach* omnes, nisi quod Leid. B. *reperta est haec*. Boscha dedit *huius rep.* In idem inciderat Both. in ed. pr. Difficile est, certi quid definire, quum error haud dubie ex ignorantie compendii natus sit. Leniorem tamen medicinam non video.

7. Locus est vexatissimus. Codex Sur., qui verus ab initio huius Scenae Philocrati tribuit, inde a vv. *Satis iam dolui* Hegionis personam interponit; inde a vv. *Satis iam audiui tuas* Philopolemum inducit, et ante vv. *Quid nunc* Philocratem signat. Eodem modo partes distribuit Cod. Gu. membr. Sed Gu. chart. duos priores Scenae versus assignat Philopolemo, et quae sequuntur omnia usque ad vv. *maceravi hoc* Hegioni, unde quae seqq. Philocrates accipit. Idem Codd. omnes exhibent *maceravi hoc. Satis iam*. Eodem modo turbant Codd. apud Boscham et apud Avell. nisi quod hoc plane abest a Leid. A. apud Avellinam autem pro eo *hic vel heic* quidam habent. Verba autem: *Satis iam dolui — Hoc agamus* omnia tribuantur Philopolemo in Codd. Palatt., ambobus Regiis, ad quos aliquot accedunt vett. edd., in quibus Parmensis. *Hos* ignorat etiam Pareus. Vera mihi visa haec ratio, praesertim quum verba *Satis iam dolui — memorasti* duos trochaicos tetrametros acatalectos conficiat. *Sat et lacr.* sic Douza et Pareus. Vulgata cum Codd. *Satis et l.* Tum *apud portum* Cod. Sur. et Leidd. tres, quod recepi; vulgo *ad portum*. Tum *michi deest* in Sur. Gu. membr. et duobus Leidd. male. Gronovius comiecit *oh*, Hegioni omnia continuans, usque ad vv. *Hoc agamus*.

9. *Tecum servavi fidem*. Sic Curcul. I, 2, 49. *Si fidem servas mecum*. In hac et similibus formulis *cum* significat *év, παρὰ*, quemadmodum in usitata illa formula *tecum fui*, pro *apud te fui*. Igitur Rud. V, 1, 60. *Tecum habeto*, pro eo quod dici solet *tibi habeto*. Simili modo explicanda est formula *oro tecum*. Bacchid. III, 3, 90. *tecum orarem*. Cf. quae ad hunc locum notavi in maiori Ed. Sic plane nostrates: *Er hat bei mir gebeten*. *Er hat bei jenem gefragt*. *Er hat bei mir sein Wort gehalten*.

13. Male scripsit Boscha: *et Di potestatem dabunt*. Omnes enim Codd. et vett. Edd. cum vulgata: *Di eam potestatem d.* omisso *et*. Ignorabat Boscha, *potestatem* duas priores posse corrumpere. Pronunciandum est *Di eam potestatem dabunt*.

14. *Bene merenti nostro* coniungenda videntur, ut significant *nostro benefactori*. Tum *merito* est *ut meritus est*, nach Verdienst.

15. *Maxime* Cod. Sur. et vulgo. Reliqui similiter, nisi quod aliquot *maxime*. Scripsi *maximo*. *Merito maximo* est optimo iure.

He. Quid opus verbis? Língua nulla est, quá negem, quicquid roges.
Philocr. Póstulo abs te, ut mi illum reddas sérvom, quem hic reli-
 queram

Pígnus pro me, qui mihi melior, quám sibi, sempér fuit;
 Pró benefactis eius uti ei pretium possim réddere.

He. Quód benefecisti, referetur grátia, id quod póstulas, 20
 'Et id, et aliud, quod me orabis, impetrabis. Atque te
 Nólím succensére, quod ego irátus ei feci male.

Philocr. Quid fecisti? *He.* In lápidinas cómpeditum cóndidi,
 'Ubi rescivi mñhi data esse vérba. *Philocr.* Vae miseró mihi!

Própter meum capút labores hómíni evenisse óptimo. 25
He. 'At ob eam rem mñhi libellam pró eo argenti né dnis.
 Grátis a me, út sit liber, dúcito. *Philocr.* Edepol, Hégio.

Fácis benigne; séd quaeso, hominem ut iúbea accessi. *He.* Licet.
 'Ubi vos estis? 'Ite actutum, Týndarum huc arcéssite.

Vós ite intro; intéribi ego ex hac státua verbereá volo 30
 'Erogitare, meó minore quid sit factum filio.

Vós lavate intéribi. *Philop.* Sequere hac, Phlocrates, me intró.
Philocr. Sequor.

ACTUS V. SCENA II.

HÉGIO, STALAGNUS.

He. 'Age tu illuc procéde, bone vir, lépidum mancipiúm meum.

16. *Quid opus v.* Cod. Sur. cum plerisque aliis. Vulgo: *quid opus v.*

17. *Servom* scripsi e Sur. ubi *servom*.

19. Sic recte vulgata. *Uti pretium om. ei* Codd. Sur. Gu. membr. chart. tres Leidd. apud Bossch. Sed exhibent duo Voss. apud Kundem.

20. *Referetur* scripsi cum vulgata. Codd. Sur. Gu. uterq. tres Leidd. et Voss. B. *refertur*. Unus Voss. A. futurum tuetur, cui accedunt edd. inde a Camerario. Edd. Pr. Parm. *refertur*. Vv. *id quod postulas* per appositionem vel epexegetim quandam ad superiora sunt explicanda. Male ad seqq. traxit Both.

21. *Et id et illud* Gu. membr. *Quo me orabis* Cod. Sur.

27. *Gratis* vulgata cum Codd. Sur. Gu. utroq. Bosschae omnibus. Nunquam apud Scenicos aliter, nisi *gratis*, tribus syllabis, dicendum esse ostendit Bentl. ad Terent. Adolph. IV, 1, 26. Cf. supra Captiv. II, 3, 48. Tum ut sit liber *adducito* Cod. Sur. et Gu. chart. ut si liber *adducito* Gu. membr. Simili modo variant libri apud Bossch. nisi quod Leid. C. *ab me*. Versus postulat *ducito*, quod dedi. Vulgo: *abducito*.

23. *Ut desideratur* in Gu. membr.

29. Male vulgo atque in Codd. Sur. Gu. utroq. omnibus apud Bosscham: *Ubi estis vos*, quod plane ferri nequit. Immutavit iam Bosscha.

30. Codd. Sur. Gu. uterq. plurimi apud Bosscham et apud Avell. *vervece*, quod ortum ex prava scriptura, usitata tamen: *vervece*, quod ipsum quinque exhibent Codd. apud Avellin. Alii *vervetia*. Etiam Lang. unus *vervece* aulo, teste Scioppio. Verum recepisse videtur primus Camerar. Cf. Sciopp. de Arte Cr. p. 58. Edd. Parm. ad h. l. *Sunt qui verberce* scribant pro *vervece*, i. e. *verberibus digna*.

St. Quid me oportet facere, ubi tu talis vir falsum autumas?
 Fui ego bellus, lepidus, bonus, vis nunquam, neque frugi bonae,
 Neque ero umquam; nae tu spem ponas me bonae frugi fore.
 He. Propemodum ubi loci fortunae tuae sint, facile intellegis. 5
 Si eris verax, tuam rem facies ex mala meliusculam.
 Recte et vera loquere; sed neque vere tu neque recte adhuc
 Fecisti umquam. St. Quod ego fatear, credis, pudeat, quom au-
 tumes?
 He. At ego faciam ut pudeat; nam in ruborem te totum dabo.
 St. Eia, credo ego, imperito plagas munitatis mihi! 10
 Tandem ista aufer. Dice quid fers, ut feras hinc quod petis.
 He. Satis facundus. Sed iam fieri dictis compendium volo.
 St. Quidvis fiat. He. Bene morigerus fuit puer; nunc non decet.
 Hoc agamus. Iam animum adverte, ac mihi, quae dicam, edisserere.
 Si eris verax, tuis ex rebus feceris meliusculas. 15
 St. Nugas istae sunt. Non me censes scire quid dignis siem?

6. Vulgo: *Tua ex re facies, ex mala m.* Cum vulgata faciant Cod. Sur. omnes apud Bossch. *Tua ex re facies mala m.* Gu. chart. *Tua ex re mala facies mel.* Cod. Gu. membr. Ceteri nihil iuvant. Editio Gryph. teste Bosscha: *rem tuam facies ex m. m.* unde recepit *tuam rem fac. ex m. m.* Bothius totum versum eliminandum censuit, quem salvo sensu commode abesse non posse, recte vidit Bosscha. Vitium inde ortum, quod quum librarii invenissent *tua re*, neglectis lineolis supra ductis, id pro ablativo haberent, et ut mitigarent dictionis insolentiam, praep. *ex* adderent.

7. Vulgo: *Recta et vera l.* Sed Cod. Gu. membr. et omnes apud Bosscham, nec minus vett. edd. usque ad Camerar. *Recte et vera l. quod cum Bosscha dedimus.* Terent. Adolph. IV, 3. extr. *Recte et verum dicit.* *Recte loqui* est aperte, sincere, ut decet, loqui. Tum tu deest in Codd. et edd. vett. praeter Parm., ubi est: *Sed neque tu vere neque r. a.*, ex qua in hunc, et Ald. transit.

8. *Quid ego fatear* Cod. Sur. Ed. Pr. *Recte reliqui quod. Quom autumas* Cod. Sur. *Cum autumas* Gu. membr. et Voss. B. in quo tamen etiam *fate o r.* Ceteri omnes tumentur coniunctivum. *Recte.*

10. *Ego vulgo deest.* Addunt Codd. omnes.

11. Vulgo: *Dico quid fers.* Sed Codd. omnes: *dic quid fers*, in quo latere *dice*, antiquam formam, recte vidit Bothius.

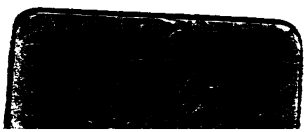
12. *Compendium* ultimas duas per synizesim effert. Sine causa Bothius scribendum, ut alibi invenitur, censebat: *Fieri dicta compendi volo.*

13. Bosscha e duobus suis Codd. Leid. dedit *Quidvis fiat*, quod secutus sum. Reliqui omnes Sur. Gu. uterq. Voss. A. B. Leid. C. *Ut vis fiat.* Scribendum tamen fuit: *Quid vis*, dirampta voce. Ortum vitium ex antiqua scribendi ratione, quae saepe in Codd. invenitur *Quit*, quod mutare in *ut* pronum fuit, quia fortasse prima littera *Q* omissa fuisset, id quod saepe accidit in Codd.

14. Cod. Sur. *hæc mihi quæ.* Gu. chart. *hæc mihi quæ.* Ita etiam tres apud Bosscham. *hæc mihi quæ* Leid. A.

15. Vulgo: *tuis rebus.* Atque ita Codd. omnes, nisi quod Gu. membr. *rebus tuis.* Unus Voss. B. *tuis ex rebus.* Edd. inde a Camerariis: *e tuis rebus.* Nos Bosscham secuti *tuis ex rebus* cum Voss. B. scripsimus.

16. *Num me censes* Cod. Sur. Leid. C. Tum *qui dignus* Gu. membr.

St. Quid me oportet facere, ubi tu talis vir factum autumas?
Fui ego bellus, lepidus, bonus, vir nunquam, neque frugi bonae,
 Neque ero umquam; nae tu spem ponas me bonae frugi fore.
He. Propmodum ubi loci fortunae tuae sint, facile intelligis. 5
 Si eris verax, tuam rem facies ex mala meliusculam.
 Recte et vera loquere; sed neque vere tu neque recte adhuc
 Fecisti umquam. *St.* Quod ego fatear, credis, pudeat, quom au-
 tumas?

He. At ego faciam ut pudeat; nam in ruborem te totum dabo.
St. Eia, credo ego, imperito plugas munitaris mihi! 10
 Tandem ista aufer. Dice quid fers, ut feras hinc quod petis.
He. Satis facundus. Sed iam fieri dictis compendium volo.
St. Quidvis fiat. *He.* Bene morigerus fuit puer; nunc non decet.
 Hoc agamus. Iam animum adverte, ac mihi, quae dicam, ediscere.
 Si eris verax, tuis ex rebus feceris meliusculas. 15
St. Numque ista haec sunt. Num me censeres scire quid dignis siem?

6. Vulgo: *Tus ex re facies, ex mala m.* Cum vulgata faciunt Cod. Sur. omnes apud Bossch. *Tus ex re facies mala m.* Gu. chart. *Tus ex re mala facies mel.* Cod. Gu. membr. Ceteri nihil iuvant. Editio Gryph. teste Bosscha: *rem tuam facies ex sp. m.*, unde recepit *tuam rem fac. ex m. m.* Bothius totum versum eliminandum censuit, quem salvo sensu comode abesse non posse, recte vidit Bosscha. Vitium inde ortum, quod quum librarii invenissent *tua re*, neglectis lineolis supra ductis, id pro ablativo haberent, et ut mitigarent dictionis insolentiam, praep. *ex* adderent.

7. Vulgo: *Recta et vera l.* Sed Cod. Gu. membr. et omnes apud Bosscham, nec minus vet. edd. usque ad Camerar. *Recte et vera l.* quod cum Bosscha dedimus. Terent. Adolph. IV, 3. extr. *Recte et verum dicit.* *Recte loqui* est aperte, sincere, ut decet, loqui. Tum tu deest in Codd. et edd. vet. praeter Parm., ubi est: *Sed neque tu vere neque r. a.*, ex qua in lant. et Ald. transit.

8. *Quid ego fatear* Cod. Sur. Ed. Pr. Recte reliqui quod. *Quom autumas* Cod. Sur. *Cum autumas* Gu. membr. et Voss. B. in quo tamen etiam *fateor*. Ceteri omnes tenentur coniunctivum. Recte.

10. *Ego* vulgo deest. Addunt Codd. omnes.

11. Vulgo: *Dique quid fers.* Sed Codd. omnes: *dis quid fers*, in quo latere *dis*, antiquam formam, recte vidit Bothius.

12. *Compendium* ultimas duas per synizesim effert. Sine causa Bothius scribendum, ut alibi invenitur, censebat: *Fieri dicta compendi volo.*

13. Bosscha e duobus suis Codd. Leid. dedit *Quidvis fiat*, quod secutus sum. Reliqui omnes Sur. Gu. uterq. Voss. A. B. Leid. C. *Ut vis fiat.* Scribendum tamen fuit: *Quid vis*, dirupta voce. Ortum vitium ex antiqua scribendi ratione, quae saepe in Codd. invenitur *Quit*, quod mutare in ut pronum fuit, quum fortasse prima littera *Q* omissa fuisset, id quod saepe accidit in Codd.

14. Cod. Sur. *haec mihi quae.* Gu. chart. *haec mihi quae.* Ita etiam tres apud Bosscham. *haec mihi quae* Leid. A.

15. Vulgo: *tuis rebus.* Atque ita Codd. omnes, nisi quod Gu. membr. *rebus tuis.* Unus Voss. B. *tuis ex rebus.* Edd. inde a Camerario: *e tuis rebus.* Nos Bosscham secuti *tuis ex rebus* cum Voss. B. scripsimus.

16. *Num me censeres* Cod. Sur. Leid. C. Tum *qui dignus* Gu. membr.

Atque ubi ego fui in lāpicidinīs. Illic ibi demūm' est locus,
 'Ubi labore lassitudo est exigunda ex corpore.
 Nam ubi illo adveni, quāsi patriciū pueris aut monēdulae, 5
 Aut anates, aut cōturnices dātur, quicum hīscent;
 Itidem mi haec advēienti upupa, qui me delectem, data est.
 Sēd herus eecum ante ostium, et herus ālter eecum ex 'Alide
 Rēdūt. *He. Salve, exoptate gnāte mi. Tyn. Hem! Quid, gnāte mi?*
 'Attat, scio cur tē patrem assimulē case et me filium, 10
 Quia mi, item ut parēntes, lucis dās tuendae cōpiam.
Ph. Sālye Tyndare. Tyn. Et tu, quonīs causa hanc aerumnā exigo.
Ph. At nunc liber in divitiis faxo venies. Nām tibi
 Pāter hic est; hic sērvos, qui te huic hāc quadrimum sūrpuit,
 Vēdidit patri meo te sēx minis. Is tē mihi 15
 Pārvolum pecūliarē pārvolo puero dedit.
 Illic indicium fēcit; nam huic ex 'Alide huc redicimus.
Tyn. Quid, huius filium? Ph. Intus eecum frātrē germanū tuum.
Tyn. Quid tu ais? addūxtin' illum huius captivum filium?

Adde Servii Gramm. pag. 520. Versum secundum citat Nonius, pag. 191. ut *Acherus* etiam femineo genere dici probetur. Sed et Voss. de Anal. I, 10. *Quando in muliebri usurpatur, non fuvius intelligitur, sed locus, qui quāsi regio habetur. Unde apud Plautum dicitur Acheronta vel Acherenti aliquid fieri, i. e. apud inferos.*

4. Vulgo: *lassitudo omniē ex.* Codd. Sur. Gu. chart. omnes apud Boscham: *est omniē ex.* Gu. membr.: *omniē est ex.* Omnes etiam Avellinii Codd. v. *omniē* retinent. At frigidum est, et ad sensum plus quam supervacaneum. Nihil enim aliud vult Tyndarus, nisi hoc: quod alibi quiescendo fiat, ut lassitudo exigatur, id ibi labore fieri. Fortasse in archetypo scriptum erat *Lassitudō est exigunda*, quod librarii male explicantes *lassitudo omniē* fecere, quum saepe alibi est siglam *omniē* significare invenissent.

5. *Illo veni* Gu. membr. De more Romanorum, quo pueris et puellis beatiores darent animalcula inter res ludicras, ad Plinium Ep. IV, 2. ibique interpp.

6. *Coturnices* primam producit contra moram seniorum poetarum, qui corripunt. Cf. Lucret. IV, 643. In voce *quicum* qui est ablativus sing., relatus ad pluralem numerum, ita ut videatur *qui*, quemadmodum *es* et *sibi* etiam pro plurali ablat. fuisse. Cf. Plauti Aulul. III, 5, 28. *Vehicula, qui vehar.* Cato de R. R. XI, 2. *Cola, qui florem demant.*

7. Vulgo: *haec mihi.* Sed Codd. omnes *michi haec* vel *michi hoc* vel *mi huc.* Deinde *qui me delectet* vulgata cum Codd. Sur. Gu. chart. et Leid. C. *delectat* Leid. A. B. Ceteri omnes *delectem*, quod scribendum fuit.

8. In aliquot Codd. apud Bosch. *ecum herum*, fortasse recte; vulgata si retinetur, subaudiendum: *est.*

10. *Assimules* Gu. uterq. *adsimules* Sur. In eodem est *quor.*

11. *Lucis dās tuendi* Cod. Lang. apud Sciopp.

12. *Quonīs dedi* e Cod. Sur.

13. *Faxo venias* unus Gu. membr.

14. *Servos dedi* e Cod. Sur.

15. *Meo te patri* unus Gu. membr.

17. *Reduximus* unus Gu. membr.

PLAUTI CAPTIVI.

G

Quod Vivit in hunc? St. Argentum accepi, nisi curavi ceterum.
 Quod tu ista? Ph. Quis istic ipse et Týndarus tuus filius,
 et quicquid tu argentu[m] loquitur. Nam is mecum a pueri per
 tu[m] usque adulescentiam usque ad adulescentiam.
 Et tu mecum sum et fortunatus, et vos vera dicitis.
 Tu mecum sum, quod mecum illi feci, si gratia mea est.
 Tu mecum sum, quia mecum feci, illi quam sequi finit!
 Quod mecum sum, mecum, modo si infectum fieri possiet.
 Tu mecum sum, mecum nec omnino haud ex suis virtutibus.

ACTUS V. SCENA IV.

BRUNCIUS, MARY, PALLOCRATUS, STALAGUR.

M. Vixit quod multa sumpsit, quo Achernanti fierent
 quod multa sumpsit, quo Achernanti fierent

M. Vixit quod multa sumpsit, quo Achernanti fierent
 quod multa sumpsit, quo Achernanti fierent

M. Vixit quod multa sumpsit, quo Achernanti fierent
 quod multa sumpsit, quo Achernanti fierent

M. Vixit quod multa sumpsit, quo Achernanti fierent
 quod multa sumpsit, quo Achernanti fierent

M. Vixit quod multa sumpsit, quo Achernanti fierent
 quod multa sumpsit, quo Achernanti fierent

M. Vixit quod multa sumpsit, quo Achernanti fierent
 quod multa sumpsit, quo Achernanti fierent

M. Vixit quod multa sumpsit, quo Achernanti fierent
 quod multa sumpsit, quo Achernanti fierent

M. Vixit quod multa sumpsit, quo Achernanti fierent
 quod multa sumpsit, quo Achernanti fierent

M. Vixit quod multa sumpsit, quo Achernanti fierent
 quod multa sumpsit, quo Achernanti fierent

M. Vixit quod multa sumpsit, quo Achernanti fierent
 quod multa sumpsit, quo Achernanti fierent

Atque ubi ego fui in lapicidinis. Illic ibi demum est locus,
 Ubi labore lassitudo est exigunda ex corpore.
 Nam ubi illo adveni, quasi patricius pueris aut monedulae, 5
 Aut anates, aut coturnices dantur, quicum lissent;
 Itidem mi haec advenienti upupa, qui me delectem, data est.
 Sed herus eccum ante datium, et herus alter eccum ex Alide
 Rediit. He. Salve, exoptate gnate mi. Tyn. Hem! Quid, gnate mi?
 Attat, scio cur te patrem assimulas esse et me filium, 10
 Quia mi, item ut parentes, lucia das tuendae copiam.
 Ph. Salve Tyndare. Tyn. Et tu, quomodo causa hanc aerumnam exigo.
 Ph. At nunc liber in divitiis saxo venies. Nam tibi
 Pater hic est; hic servos, qui te huic hinc quadrimum surpuit,
 Vendidit patri meo te sex minis. Is te mihi 15
 Parvolum peculiarem parvulo puero dedit.
 Illic indicium fecit; nam hunc ex Alide huc redicimus.
 Tyn. Quid, huius filium? Ph. Intus eccum fratrem germanum tuum.
 Tyn. Quid tu ais? adduxit illum huius captivum filium?

Adde Serrii Gramm. pag. 520. Versum secundum citat Nonius, pag. 191. ut *Acherus* etiam femineo genere dici probetur. Sed cf. Voss. de Anal. I, 10. Quando in muliebri usurpatur, non fluvius intelligitur, sed locus, qui quasi regio habetur. Unde apud Plautum dicitur *Acheronta* vel *Acheronti* aliquid fieri, i. e. apud inferos.

4. Vulgo: *lassitudo omnis est ex*. Codd. Sur. Gu. chart. omnes apud Bosscham: *est omnis est ex*. Gu. membr.: *omnis est ex*. Omnes etiam Avellinii Codd. v. *omnis* retinent. At frigidum est, et ad sensum plus quam supervacaneum. Nihil enim aliud vult Tyndarus, nisi hoc: quod alibi quiescendo fiat, ut lassitudo exigatur, id ibi labore fieri. Fortasse in archetypo scriptum erat *Lassitudos est exigunda*, quod librarii male explicantes *lassitudo omnis* fecere, quum saepe alibi *est* siglam *omnis* significare invenissent.

5. *Illo veni* Gu. membr. De more Romanorum, quo pueris et puellis haeciores darentur animalcula inter res ludicras, ad Plinium Ep. IV, 2. ibique interpp.

6. *Coturnices* primam producit contra morem saeriorum poetarum, qui corripunt. Cf. Lucret. IV, 643. In voce *quicum* qui est ablativus sing., relatus ad pluralem numerum, ita ut videatur *qui*, quemadmodum *se* et *sibi* etiam pro plurali ablat. fuisse. Cf. Plauti Aulul. III, 5, 28. *Vehicula*, qui vehar. Cato de R. R. XI, 2. *Cola*, qui *floram demant*.

7. Vulgo: *haec mihi*. Sed Codd. omnes *mih* *haec* vel *mih* *hoc* vel *mi* *haec*. Deinde *qui me delectet* vulgata cum Codd. Sur. Gu. chart. et Leid. C. *delectat* Leid. A. B. Ceteri omnes *delectem*, quod scribendum fuit.

8. In aliquot Codd. apud Bossch. *eccum herum*, fortasse recte; vulgata si retinetur, subaudiendum: *est*.

10. *Assimules* Gu. uterq. *adsmiles* Sur. In eodem est *quor*.

11. *Lucia das tuendi* Cod. Lang. apud Sciopp.

12. *Quomodo dedi* e Cod. Sur.

13. *Fax venias* unus Gu. membr.

14. *Servos dedi* e Cod. Sur.

15. *Meo te patri* unus Gu. membr.

17. *Reduximus* unus Gu. membr.

PLAUTI CAPTIVI.

G

Quomque huius reperta est fides firma nobis.

Philop. Satis iam dolui ex animo-et cura me sat et lacrimis maceravi. Satis iam audivi tuas aerumnas, apud portum mihi quas memorasti. Hoc agamus! *Philocr.* Quid nunc, quoniam tecum servavi fidem, Tibique hunc reducem in libertatem feci? *He.* Fecisti, ut tibi, 10 *Philocrates*, nunquam referre gratiam possim satis, Profunde ut tu promeritus de me et filio. *Philop.* Immo potes, Pater, et poteris, et ego potero; Di eam potestatem dabunt, Ut beneficium benemerenti nostro merito muneris, Sicut tu huic potes, pater mi, facere merito maximo. 15

faciunt. Bothius in priori ed. dederat hunc hic. Coniciat aliquis: hanc nunc, sed otiosum esset nunc.

6. Vulgo: haec reperta, atque ita Cod. Gu. membr. *Comque reperta est haec* Cod. Gu. chart. *Quomque haec rep.* Cod. Sur. haec etiam apud Bossch. omnes, nisi quod Leid. B. *reperta est haec.* Bosscha dedit huius *rep.* In idem incidit Both. in ed. pr. Difficile est, certi quid definire, quum error haud dubie ex ignorantie compendii natus sit. Leniorem tamen medicinam non video.

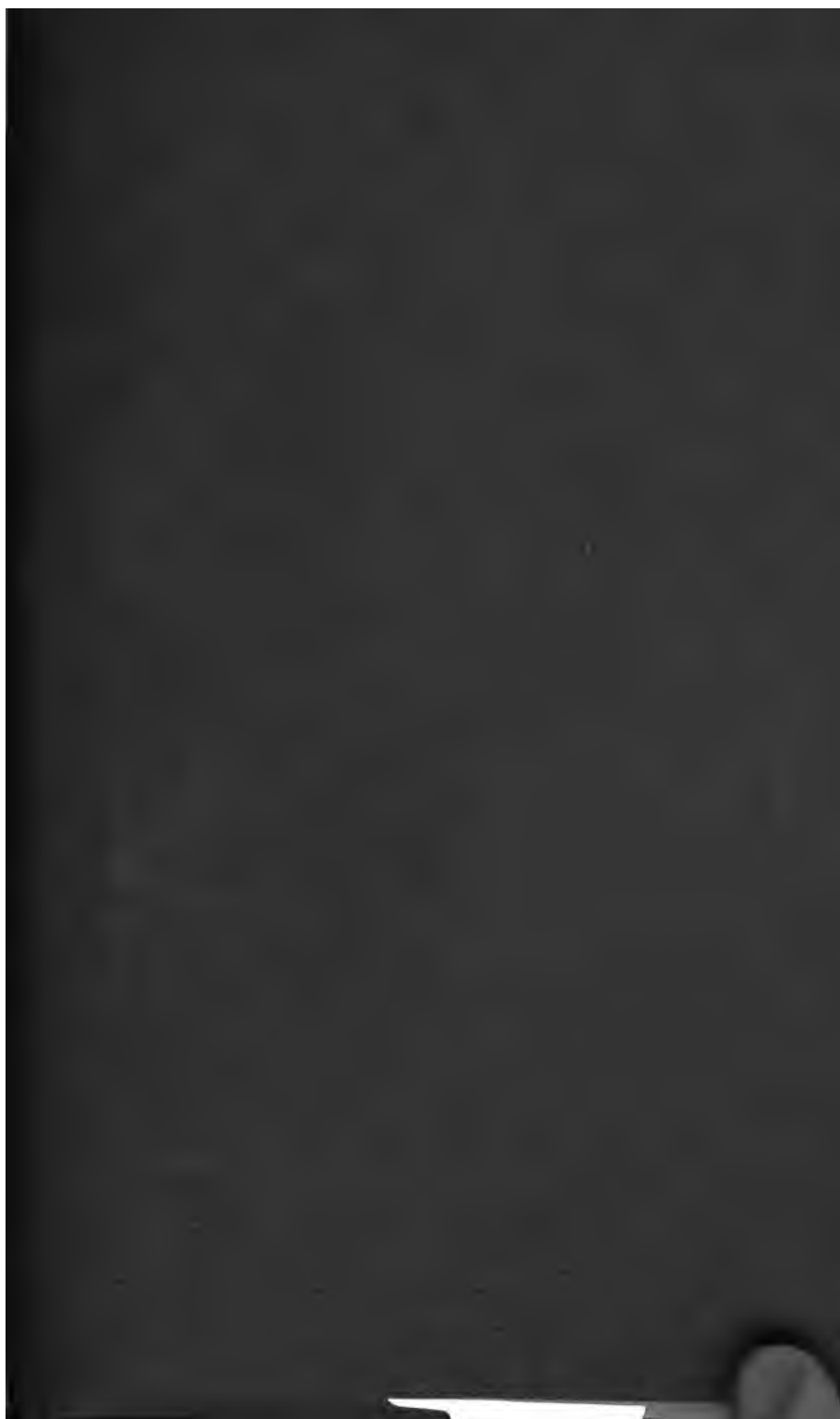
7. Locus est vexatissimus. Codex Sur., qui versus ab initio huius Scenae Philocrati tribuit, inde a vv. *Satis iam dolui* Hegionis personam interponit; inde a vv. *Satis iam audivi tuas* Philopolemmum inducit, et ante vv. *Quid nunc* Philocratem signat. Eodem modo partes distribuit Cod. Gu. membr. Sed Gu. chart. duos priores Scenae versus assignat Philopolemo, et quae sequuntur omnia usque ad vv. *maceravi hoc* Hegioni, unde quae seqq. *Philocrates* accipit. Idem Codd. omnes exhibent *maceravi hoc. Satis iam.* Eodem modo turbant Codd. Palatt., ambobus Regia, ad quos aliquot accedunt vet. edd., in quibus Parmensis. Hoc ignorat etiam Pareus. Vera mihi visa haec ratio, praesertim quum verba *Satis iam dolui* — *memorasti* duos trochaicos tetrametros acatalectos conficiant. *Sat et lacr.* sic Douza et Pareus. Vulgata cum Codd. *Satis et l.* Tum *apud portum* Cod. Sur. et Leidd. tres, quod recepi; vulgo *ad portum.* Tum *mih i deest* in Sur. Gu. membr. et duobus Leidd. male. Gronovius coniecit *oh*, Hegioni omnia continuans, usque ad vv. *Hoc agamus.*

9. *Tecum servavi fidem.* Sic Curcul. I, 2, 49. Si *fidem servas mecum.* In hac et similibus formulis *cum* significat *év, παρ ε*, quemadmodum in usitata illa formula *tecum fui*, pro *apud te fui.* Igitur Rud. V, 1, 60. *Tecum habeto*, pro eo quod dici solet *tibi habeto.* Simili modo explicanda est formula *oro tecum.* Bacchid. III, 3, 90. *tecum orarem.* Cf. quae ad hunc locum notavi in maiori Ed. Sic plane nostrates: Er hat bei mir gebeten. Er hat bei ienem gefragt. Er hat bei mir sein Wort gehalten.

13. Male scripsit Bosscha: *et Di potestatem dabunt.* Omnes enim Codd. et vet. Edd. cum vulgata: *Di eam potestatem d.* omisso *et.* Ignorabat Bosscha, *potestatem* duas priores posse corrumpere. Pronunciandum est *Di eam potestatem dabunt.*

14. *Bene merenti nostro* coniungenda videntur, ut significant *nostro benefactori.* Tum *merito* est ut *meritus est*, nach Verdienst.

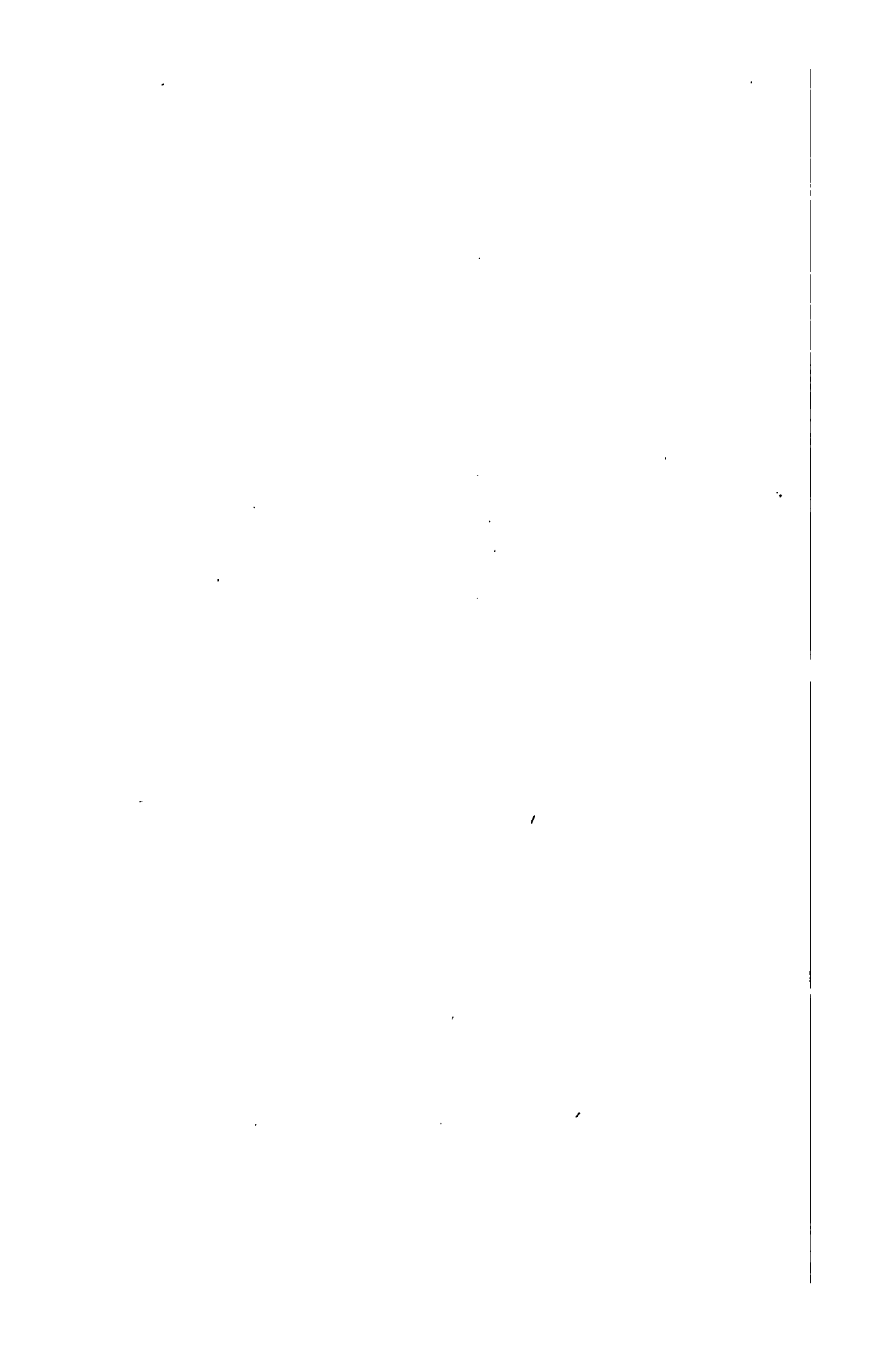
15. *Maxime* Cod. Sur. et vulgo. Reliqui similiter, nisi quod aliquot *maxime.* Scripsi *maximo.* *Merito maximo* est optimo iure.

三

Ph. Quin, inquam, intus hic est. *Tyn.* Fecisti edepol et recte et bene. 20

Ph. Nunc tibi pater hic est; hic fur est tuus, qui parvum te abstulit.

Tyn. At nunc grandis grandem nata, ob furtum, ad carnificem dabo.

Ph. Meritus est. *Tyn.* Ergo edepol merito meritam mercedem dabo.

Sed dic oro, pater meus tunc es? *He.* Ego is sum, gnate mi.

Nunc demum in memoriam redeo, quom mecum recogito; 25

Nunc edepol demum in memoriam regredior, audisse me

Quasi per nebulam, Hegionem meum patrem vocarier.

He. Ego sum. *Ph.* Compedibus te quaeso ut tibi sit levior filius,

Atque hic gravior servos. *He.* Certum est principium id praevortier.

Eamus intro, ut arcessatur faber, ut istas compedes 30

Tibi adimam, huic dem. *St.* Quoi peculi nihil est, recte feceris.

20. Scripsit Bosscha *edepol recte et bene*, non monito lectore. Hanc lectionem inter meos unus tuetur Gu. chart. adversante versu.

22. *Carnificem* e Cod. Sur. Vulgo: *At ego hunc*. Sed Codd. omnes praeter Gu. chart. *At ego nunc*. Gu. chart. *ego* omittit. Gu. membr. *At nunc ego*.

23. Vulgata cum multis Codd. *Ergo edepol*, quod verum existimo, quum quod meliores Codd. tacentur, tum quod magis iocularum vim habet, si ad Philocraetis vocem *meritus est*, cum conclusione respondet Tyndarus: *Ergo meritam mercedem d.* Fortasse tamen melius scribitur: *Meritust*. *Ergo ego edepol merito m. m. d.* *Merito* deest in Sur. et Bosschae omnibus.

24. Vulgo: *Ego sum, gnate mi*, atque ita Gu. uterq. et omnes apud Bosscham. *Ego is sum* recte scripsit Bossch. aliter enim ultima in *Ego* produceretur, quod vitium seriores poetae admiserunt.

25. Vulgo *cogito*, quod, si versus genuinis, certe ferri nequit, quare scripsi cum Bosscha *recogito*, verbum apud Plautum saepe obvium. *Quom* e Cod. Sur. In Cod. Gu. membr. est: *Nunc demum mecum in memoriam regredior, audivisse me*, duobus his versibus in unum contractis. Sed *mecum* suprascr. et in v. *regredior* rasura est, ita comparata, ut *redeo* antea scriptum fuisse, vel ita librarium scribere voluisse, appareat; quae omnia manum emendatricem prodant. Unum hoc incommodum est, quod vv. *quasi per nebulam* ad vv. *audisse me* coniungenda non satis apte videri possint. Sed si reputes *quasi per nebulam* dici, non *per nebulam*, mitigata translationis audacia v. *quasi*, facile concedas, hos duos versus copulari potuisse a poeta. Evincit geminus locus in Pseud. I, 5, 48. ubi est:

Sunt quae te volumus percontari, quae quasi

Per nebulam noemet scimus atque audivimus.

Eodem etiam modo similes versus copulatos invenies in Miste III, 1, 4.

27. *Meum patrem*. Sic Gu. chart. quattuor apud Avellin. et duo apud Bosscham Accedunt Edd. Pr. Parm. aliae. Vulgo: *patrem meum*.

28. *Te desideratur* in vulgata et Codd. Gu. membr. Bosschae omnibus, Sur.

29. *Servos* e Cod. Sur. et Gu. membr. Tum *principium* ab adverbio *principio* sic differt, ut adv. *primum* a v. *primo*.

31. *Quoi* e Cod. Sur. Tum in plurimis iisque optimis Codd. est *Catero* v. a. In aliis *Grex*. In uno apud Avell. *Catero histrionum*. *Catero* sive *Grex* sunt omnes, qui in scena egerant, actores, qui denuo prodibant omnes in fine fabulae, ut plausum exciperent et se populo commendarent. In fine